

PAVOL STRAUSS

Kde nájsť východisko?

Pavol Strauss: Nech stretne človek človeka

Svetom dujú nepriaznivé vetry i okolo nás, i v nás. Až ničivé usmernenie duševné. Drvivé orientácie ľudského vnútra. To je ten odraz prechoreného celosvetového vlnobitia. Je to vo vzduchu.

Kolko životných hodnôt sa zdecimovalo, kolko už zahodilo! Len v oblasti medziľudských vzťahov. S koľkými devastovanými hodnotami sa denne stretáme, s koľkými škripajúcimi psychologickými vzťahmi. Kto komu vyhovuje na pracovisku, v susedstve, v obchode, v zdravotníctve, v politike, v cirkvi, v blízkej i vzdialenej rodine? Kolko utečeneckých neriešených a neriešiteľných problémov je vo svete, kolko opustených a hladujúcich, kolko nevinných a prenasledovaných!

Kde sa stretneš s pozitívnym prejavom pochopenia a znášanlivosti? A pritom je celý život pre človeka, pre národ a pre ľudstvo len stálym ohrozením. Ale svetom sa šíri duchovná endémia nenávisti, odporu každého proti každému, vzájomná nedôvera, ktorá sa nezastaví pred ničím a pred nikým, ba prestupuje i tie najužšie a najsvätejšie oblasti života. Hnev, nevraživosť, netrpezlivosť, závisť a neúprimnosť sú signatúry vzájomných vzťahov.

Pritom je všetko rozvadené pre sociálne problémy, pre politické, pre zlý dopad ekonomických experimentov, pre falošné diskreditovanie národností, najmä v oblastiach slovanských, počnúc Bulharskom, Juhosláviou, nami, až po Sovietsky zväz.

Lacné lieky ponúkajú sekty cez pomýlenú interpretáciu Písma. A pritom máme výborného lodivoda životom vo sv. Pavlovi. Upozorňuje nás v liste Rimanom na most medzi učením a životom. Ani teologické, ani kultové správnosti nie sú pred Bohom ničím, keď nevyústia do dennodennej realizácie v živote. Ani moc, ani peniaze, ani dôstojnosť a vážnosť nie sú pred Bohom ničím, len to, čoho si všíma Božie oko. Tu sa ráta len naša vďačnosť za to, čo Ježiš pre nás vykonal.

Strašná je celosvetová ohrozenosť ľudstva. Už sme pozabúdali, že sme všetci deti Božie, že sme bratia a sestry a vezieme sa na tej istej prederavenej lodi, ohrozenej potopením. Štveme sa, svet je plný nenávisti, závisť, plamene supernacionalizmu ohlodávajú ľudstvo, okliešťujú sa práva človeka, práva malých národov. Všetci potrebujeme to isté. Dýchať vzduch slobody, vzájomného uznania a láskavosti i úprimného spolunažívania.

Treba celosvetový liek pre ľudstvo, ktorý pochádza z jedného koreňa, je živený z jedného prameňa. Zabudnúť na opakujúcu sa bratovraždu Kaina a Ábela, zakopať vojnovú sekeru faktickú i duchovnú. Podať si ruky, ako i Kristus podal ruku pochybovačovi Tomášovi, a padnúť na kolená ako on a vyznať sa pred svetom: „Pán môj a Boh môj!“

Mnohí vznešení a veľkí duchovia u nás i vo svete boli zapálení myšlienkou všeludského zbratania. Je päť minút pred dvanástou. Aby sme si všetci a všade podali ruky k všeobecnému pochopeniu a láskavej pomoci.

(Zobrané literárne a mysliteľské diela VII., s. 318-320; krátené.)

+ + +

Katolík, kresťan, má byť radikálny voči sebe a láskyplný voči iným. Dnešný svet je radikálny voči iným a láskyplný voči sebe.

Problém kúkoľa a pšenice. Vždy bol a vždy bude tento problém na tejto zemi. – Ide len o to, vždy čakať na čas žatvy Božej a našim milosrdenstvom otepliť atmosféru ľudského nažívania, aby bolo čím viac a čím plnšej pšenice. Pálenie kúkoľa, ba i jeho triedenie a viazanie je vec Božej spravodlivosti. Nám prislúcha len láska a trpezlivosť. A kto hlása opak, v toho „srdci neplesá pokoj Kristov“ – o ktorý jedine ide.

Áno, bratia, odpusťme si ako brat bratovi od srdca všetko pod dobrotivým pohľadom nášho nebeského Otca, aby i on bol milosrdný voči nám „v deň Ježiša Krista“, lebo beda každému z nás ľudí, keby sme museli zaplatiť Večnosti celý dlh svojej hriechnosti, zloby a ľudskej hanebnosti.

(Pavol Strauss: Ecce homo)

Čas pre proroka

Naši milí, ani zďaleka nepatrím medzi tých večných nespokojencov, ktorí najradšej rozprávajú, ako je

všetko len zlé, a keď už vyčerpajú tému, tak prejdú na počasie a tam, ak práve neprší, nájdu večný zdroj nespokojnosti a obáv v zmene klímy. Isto to aj mnohí poznáte. Či už vďaka svojmu naturelu alebo v potrebe ochrany svojho zdravia a zachovania si vnútorného pokoja aj ja si vytváram akýsi vlastný mikrosvet, kde žijem skôr tým pozitívnym v sebe, v okolí, vo svete. A ak si to prajeme, prameňov pre takýto prístup je vždy dosť. Pre mňa to napríklad vždy bolo poznanie nového, vedeckého, technického, neskôr mystiky, viery, psychológie, fyziológie, filozofie, podstaty nášho bytia. Cesta hľadania pravdy o nás samotných. Snaha o pochopenie podstaty božieho daru, zázraku stvorenia sveta a života v ňom. Na druhej strane človek nikdy nemôže byť úplne imúnny voči svojmu bližšiemu či vzdialenejšiemu sociálnemu prostrediu a predovšetkým ľuďom, ich správaniu, a udalostiam v ňom. Málokedy nám to naše prostredie prináša pre nás dobré správy. Myslím teraz konkrétnejšie na našu domácu politickú scénu. Pred týmito parlamentnými voľbami sa nám politici svojím nepresvedčivým blábotaním snažili preukázať svoju schopnosť a jedinečnosť zlepšiť riadenie štátu a náš život. Oni vraj sú tí najlepší, praví a vyvolení. Jeden dokonca snáď prvýkrát za svojej dlhšej kariéry použil i pojem charakter, aby krátko nato preukázal niečo úplne opačné. Čo nové a povzbudivé nám politika svojím predvolebným vzopätím i povolebnou aroganciou priniesla? Úplne nič. Len potvrdila, že o vrcholovú politiku sa usilujú a usadzujú sa v nej ľudia bez charakteru, bez záujmu o skutočné dobro spoločnosti, bez morálnych kvalít a vodcovských schopností. Zato nechýba im nedostatok nezdravej sebadôvery, túžba po moci, po nečistých peniazoch. Dostáva sa im ale nadbytok manipulačných schopností, arogancie, neetickej, necitlivosti, teatralnosti a ostatných vlastností charakterizujúcich psychopatiu. Hovorí sa, že máme takú vládu, ako si zaslužíme. Sú oni len naším zrkadlom? Naozaj tých 60% voličov nevieme rozlišovať dobro od zla? Nemáme si z čoho vyberať? Naozaj je zvyšným 40% osud nás všetkých i ich vlastný ľahostajný? Spomínam si často a osobitne v tomto čase na jedno rozsiahle síce útle, no významné dielo francúzskeho autora Alexandre Havarada, Zodpovedné líderstvo. Tu jasne charakterizuje líderstvo založené na cnostiach ako vlast-

nostiach mysle, vôle a srdca, ktoré dodávajú silu charakteru a stabilitu osobnosti. Vychádza pritom zo štyroch základných, kardinálnych, platónovských cností, ako rozvážnosť/múdrosť, spravodlivosť, odvaha a miernosť. K nim pridáva ešte kresťanské cnosti, vieru, nádej a lásku. Plus pripomína ešte dve odvodené cnosti, veľkodušnosť a pokoru. Práve takíto by mali viesť národy a štáty so ctou k slušnej životnej úrovni úzko spojenej s múdrom, skromným, stabilným a spoľahlivým štátom. Len skutočné osobnosti v každej sfére nášho života dokážu zanechať pozitívnu stopu a posúvať národ k lepšej životnej úrovni. Som presvedčený, že vďaka Bohu medzi nami je množstvo hodnotných ľudí žiariacich vo svojom sociálnom prostredí. No len veľmi málo tých, ktorí sú i verejne známi. Keď listujem v pamäti, ktorá verejne činná osobnosť ma najviac oslovila za posledných tridsať rokov, napadá mi len nedávno zosnulý Otec Anton Srholec. Prinášame tu úryvky z jeho diela Ako čerstvý chlieb i jeho osobnú spomienku na Pavla Straussa, ktorú nám ochotne pripravil a uverejnili sme ju prvýkrát v našich Listy PS 5. Potrebujem na tomto mieste znova pripomenúť vzácnu osobnosť prof. Júliusa Paštéku. Je síce menej verejne známy, no nieto snáď literáta, vydavateľa, teatrologa, kto by ho nepoznal. Je autorom mnohých vedeckých monografií, štúdií, editorom. No snáď jeho najväčším počínom bolo zostavenie súborného diela Pavla Straussa v rokoch 2008 až 2012. Pritom jeho štúdie a editor-ské poznámky k deviatim zväzkom nesú charakter obsiahlej monografie. Nedávno prof. Paštéka vydal vo svojich 91 rokoch knihu krátkych portrétov 32 osobností literárneho sveta dvadsiateho storočia, Takto som ich poznal. S väčšinou z nich sa i osobne poznal. Uverejňujeme tu jeho portrét Pavla Straussa.

Nedávno na Velkonočný Veľký piatok odznela v Slovenskom rozhlase relácia redaktorky Andrey Eliášovej ku Skalickému obdobiu Pavla Straussa. Opäť prináša nové spomienky a poznatky na život Straussa. Výňatky z nej uverejníme v budúcich Listy PS 29.

Pravidelné Valné zhromaždenie nášho spolku sa uskutočnilo 10. októbra 2015. Potešila nás nielen účasť stálych členov. V zastúpení nášho čestného predsedu biskupa Spišskej diecézy Mons. Štefana Sečku sa zúčastnil generálny vikár diecézy Mons. Anton Tyrol. Na sv. omši predniesol homíliu, ktorú tu v plnom znení uverejňujeme. Je zaujímavé, že Mons. Tyrol sa počas svojho doteraz jediného pastoračného pôsobenia práve v Liptovskom Mikuláši stretol v roku 1992 aj osobne s Pavlom Straussom. Pán Strauss tu bol na návšteve kostola a farnosti pri príležitosti 50 rokov od svojho krstu. Veľmi radi sme medzi nami prvýkrát privítali Mgr. Katarínu Matuškovú, vedúcu novej univerzitnej knižnice Katolíckej univerzity v Ružomberku. Potešila nás aj aktívna účasť pána Jána Durdiaka, ktorého osobné vyznanie k dielu Pavla Straussa tu uverejňujeme. Samotný priebeh Valného zhromaždenia bol ako vždy priateľský, milý, aktívny. Uvedomili sme si, že v dnešnej rozbúrenej dobe je tou spoľahlivo najlepšou cestou obracať sa k prorokom. Hodnota Straussa týmito časmi len rastie.

Váš Jozef Šišila

(26. 2. 1994) Zďaleka mi do ucha hučia, že je u nás vládna a parlamentná kríza. U nás tiež skoro každý kolaboval, aby na druhý deň poudával svojich druhov a kamarátov. Strany a hnutia sa tvorili, aby vzápätí nás delili a štiepili všetko. Tolko osočovania a nenávisť sa vyvinulo u ľudí a nastala totálna odluka od náboženského zmysľovania a politických prejavov. I lekár by po prekročení prahu nemocnice mal odložiť svoje politické názory a nie ich pertraktovať nenávisťne a agresívne. Som šťastný, že už nežijem v tej dnešnej atmosfére. A beda nám, keď to bude pokračovať. Väčšina politikov, aj svetových, sú hlupáci a pochybné charaktery. Kde to dotiahli, je skaza.

(8. 5. 1994) Nešťastný život, do ktorého sa zamiešala politika. – Politici sú najpodradnejší členovia národa. – Všetci majú defekty charakterové i morálne. – Netrpia na hypertrofiu svedomia.

(25. 5. 1994) Čo má národ najcennejšie? Reč a umelecké aglomeráty. Svedomie a jeho kritériá. Zhodnotenie duchovných hodnôt. A zhodnotenie jeho rozhodnutí. Ale aj duchovné a morálne cesty, ktorými kráča. Kým si človek človeka neváži a neohodnotí ho podľa jeho mravných a duchovných hodnôt, je to národ ešte morálne nevyspelý a labilný charakterovo. Ešte nám treba prežiť dlhšiu dobu v relatívnej stabilite a pokoji.

Valné zhromaždenie Spolku Pavla Straussa

Ustatá múdrosť našich čias

Stretnutie členov Spolku priateľov Pavla Straussa
Liptovský Mikuláš, 10. okt. 2015

Mons. Anton Tyrol, generálny vikár

Analýza textu

Dnešné evanjelium (Lk 11,27-28) o chvále Ježišovej Matky nie je špeciálne vybrané pre túto príležitosť, ale číta sa v celej Cirkvi. Je veľmi krátke. Evanjelistu sv. Lukáš zachytil krátku a maličkú epizódku z verejnej činnosti Pána Ježiša. Je to zaujímavá udalosť, pretože neznáma žena zo zástupu povedala slová, ktoré odrážajú jej praktický formát, jej praktickú povahu. Bola to zrejme žena činu, keď sa takto vyjadrila: *Blahoslavený život, ktorý ťa nosil, a prsia, ktoré si požíval.* Môžeme povedať, že tá žena oslavuje Matku Pána Ježiša a vyhlasuje o nej, že je blažená, a že iste prežívala svoj život ako šťastná žena. Musela byť iste blažená a šťastná, že mala takého pozhnaného Syna. A vyhlásila toto „blahorečenie“ aj s istým pátosom.

Pán Ježiš jej nato zaujímavu odpovedal: *Áno, zaiste, ale blahoslavenější sú tí, čo počúvajú Božie slovo a zachovávajú ho.* Táto odpoveď Pána Ježiša je obdivuhodná. Pán Ježiš nenamieta, neprotirečí tej žene zo zástupu, ktorá chváli jeho Matku, ale skôr ako keby tak prisvedčil že áno, ale ešte viac sú blahoslavení tí, čo počúvajú Božie slovo a zachovávajú ho. Teda vyhlasuje za ešte viac blažených tých, ktorí žijú podľa Božieho slova... podľa toho slova, ktoré on ohlasoval a ohlasuje. To je vyhlásenie Ježiša Krista ako Božieho Syna, ako takého, ktorý ohlasoval radostnú zvesť.

Ako by sme my odpovedali na takú otázku, alebo ako by sme reagovali, keby nás napadli takéto myšlienky, aké sformulovala dotyčná žena v tej situácii oslavy Panny Márie? Pravdepodobne by sme s ňou súhlasili, najmä vtedy, keby sme odpoveď Pána Ježiša ešte nepoznali.

Sv. Augustín o chvále Ježišovej Matky
Túto situáciu pekne vysvetlil sv. Au-

gustín, ktorý sa zamýšľal nad týmto evanjeliom a hovoril: Áno, Panna Mária bola blažená, z toho že priviedla na svet svojho Syna ako Božieho Syna. A iste vo Svätej rodine panovalo šťastie a harmónia, radosť atď. Ale vezmeme do úvahy aj to, čo vysvetľuje sv. Augustín, že počúvať Božie slovo a zachovávať ho znamená ešte väčšiu blaženosť ako byť Rodičkou Pána Ježiša...

Augustín učí, že Panne Márii nepatrí menšia blaženosť ako tým ostatným, ktorí počúvali Pána Ježiša a zachovávali jeho Slovo, pretože Panna Mária bola nielen Matkou Božieho Syna Ježiša Krista, ale aj počúvala Božie slovo a zachovávala ho. Teda Panna Mária nebola ukrátená o ten druhý prvok porovnania, ktorý spomenul Pán Ježiš. Veď ona bola prvou učeníčkou, prvou apoštolkou Božieho kráľovstva. Panna Mária ihneď po prijatí anjelského zvestovania o vtenení Božieho Syna sa okamžite vydáva na cestu a ponáhľa sa ku svojej príbuznej sv. Alžbete, aby sa s ňou podelila o túto správu. Mária je tu v špeciálnej situácii: Božie kráľovstvo šíri už aj v prítomnosti svojho Syna pod jej srdcom, teda ešte skôr, než sa Pán Ježiš narodil na tento svet. To je nádherný apoštolát nielen počúvaním Slova, ale aj jeho uskutočňovaním a svedectvom, ktoré je veľmi účinné. Spomeňme si len na účinok jej návštevy na Alžbetu a Jána Krstiteľa, ktorý v tých momentoch bol tiež pod srdcom sv. Alžbety a vo chvíli príchodu Panny Márie sa radosťou zachvel v Alžbetinom lone...

Čo z toho vyplýva pre nás? Keď sme si takto objasnili tento evanjeliový text a dívame sa na svoj život, tak nám odpoveď Pána Ježiša a vysvetlenie sv. Augustína prináša do našich srdc nepokoj alebo otáznik. Ako to je s Božím slovom, že z jeho počúvania a zacho-

vávania možno byť ešte šťastnejší, než z rodičovstva a z matersko-synovského vzťahu medzi Pannou Máriou a Pánom Ježišom? Ako máme prežívať a ako počúvať to Božie slovo a žiť podľa neho, aby sme my mali tú väčšiu blaženosť, ktorú Pán Ježiš sľúbil?

Pomôžeme si citátom, ktorý som našiel u nášho Pavla Straussa. Dňa 25. júna 1983 si zapísal do svojich poznámok, ktoré vydal pod názvom *Za mostom času* (vydalo Verbum v Košiciach 1993, s. 57), toto: „*Cesta vývoja nepozná len jednosmerné výboje, ale i vybočenia ustatej múdrosti.*“ Pokračuje ďalej, ale táto veta môže pre nás byť veľmi inšpirujúca a pre našu úvahu sa mi zdá vhodná.

Prekonávanie ustatej múdrosti

Keď pozeráme na život jednotlivých národov a kultúr alebo na súčasnú situáciu v Európe, tak máme dojem, že prežívame jedno veľké, už azda aj dosť dlhé obdobie ustatej múdrosti. Tých období ustatej múdrosti bolo v dejinách veľa. Pred 500 rokmi sa narodila sv. Terézia Avilská. Karmelitáni teraz prežívali jej jubilejný rok z dôvodu tohto výročia. Terézia žila v Španielsku. V Avile prežívala svoj život v období protestantsko-katolíckych zápasov. Bolo to v časoch krízy náboženského života a v časoch západnej schizmy. Jej duchovný život bol poznačený tým, že 20 rokov sa v kláštore trápila. Hľadala svoj optimálny vzťah k Bohu, akúsi spokojnosť, skúsenosť Božej blízkosti, ktorá však neprichádzala. Ale ona to nevzdala. Sv. Terézia Avilská sa veľmi usilovala o to, aby našla Božiu blízkosť. A tá skúsenosť Božej blízkosti prišla po 20 rokoch! Keď pozerala na kríž a na Ježiša Krista, dostala milosť takého hlbokého zostúpenia do hĺbky skutočnosti a porozumela svoj život ako život, v ktorom má ona urobiť všetko pre to, aby milovala Boha. Aby v kláštore vytvorila prostredie – bola v ňom predstavenou – aby vytvorila prostredie, v ktorom bude Ježiš milovaný. A kde Ježiš toto bude vedieť. A v tej situácii to prežila veľmi hlboko a intenzívne. To bol začiatok reformného hnutia, na čele ktorého stála práve sv. Terézia Avilská, učiteľka Cirkvi, spolu so sv. Jánom z Kríža a s ďalšími rehoľníkmi, ktorí priniesli reformu rehoľného života v podobe prehĺbeného rehoľného života. To je len jeden z príkladov, ktorý nám ukazuje ustatú múdrosť tých čias a jej prekonávanie v rehoľných spo-

čerstvých. Táto obnova priniesla potom svoje bohaté ovocie.

Ustatá múdrosť našich čias

Tých znakov ustatej múdrosti – aby som použil výraz Pavla Straussa – je okolo nás plno. Aj v nás. Tých znakov, dôkazov a argumentov, že žijeme v čase ustatej múdrosti, je veľa. Manželstvá, rodiny, kňazská vytrvalosť a stabilita... To všetko je dnes ohrozené. Jednoznačnosť poznania hriechu a čnosti, jednoznačnosť poznania pravdy a lži... Žijeme dnes v takej dobe, že sa akosi len klžeme po povrchu vecí a javov. Rýchlo kamsi utekáme a nemáme ani čas, ani schopnosť porozumieť skutočnosť do hĺbky. A toto nás môže zničiť. Presvedčenie o nemeniteľnosti právnych noriem je dnes nebezpečne oslabené. S tým súvisí oslabenie ľudskej vôle. Slabá, až úbohá schopnosť vôle vzdorovať zlu a držať sa určitých princípov, ktoré rozumom aj poznávame ako dobré a správne a ako perspektívne pre život. Nevládžeme ich však uskutočňovať, držať sa ich. To všetko sú znaky toho, že žijeme v období ustatej múdrosti. Majster pera a myšlienky dr. Pavol Strauss to vyjadril presne.

Úzkostlivé hľadanie zmyslu

Nie sme tu však dnes na to, aby sme len bedákali nad dnešnou dobou, ale zase ani na to tu nie sme, aby sme si dávali neja-

ké záclony na oči, aby sme tieto ťažkosti nevideli. Práve že ich vidíme, a preto sme tu. A preto hľadáme akési svetlo. A to svetlo naznačuje ešte jeden citát, autorom ktorého je prorok našich čias, svätý Ján Pavol II. On bol svetlom tejto doby. V roku 1990 napísal encykliku s názvom *Redemptoris missio* (*Poslanie Vykupiteľa*). V bode 38 má zaujímavý postreh, ktorý sa nám môže javiť v tejto chvíli ako určité východisko. Napísal toto: „Naša doba má v sebe zároveň čosi dramatického i čosi fascinujúceho. Kým sa ľudia z jednej strany naháňajú za materiálным prospechom a stále viac sa ponárajú do konzumného materializmu, ukazuje sa na druhej strane úzkostlivé hľadanie zmyslu. Potreba vnútorného života. Snažia sa naučiť sa nové formy koncentrácie a modlitby. Nielen v nábožensky formovaných kultúrach, ale aj v sekularizovaných spoločnostiach hľadá sa duchovná dimenzia života ako liek proti odludšteniu. Tzv. fenomén návratu náboženstva nie je bez dvojznačnosti, ale obsahuje aj pozvanie. Cirkev vlastní neoceniteľné duchovné bohatstvo, ktoré môže ľudstvu ponúknuť. Je to Kristus, ktorý sa označil ako „cesta, pravda a život (Jn 14,16). Je to kresťanská cesta stretania sa s Bohom modlitbou, askézou, objavením zmyslu života. A toto treba v dnešných areopágoch ohlasovať.“ Takto vidí túto situáciu, našu aktuálnu situáciu Svätý Otec Ján Pavol II.

Božie slovo a sviatosti sú riešením

Evanjelium o chvále Ježišovej Matky a jeho stručná analýza ako aj spomenutá charakteristika dnešnej situácie, v ktorej sa nachádzame, nech nám vyznie ako nový dôvod pre rozhodnutie prizrieť sa bližšie k Božiemu slovu a túžiť po tom, aby sme objavili jeho krásu, jeho satisfakciu, jeho zadostučinenie ktoré nám dáva. Ponúka nám ho Pán Ježiš, keď hovorí, že ešte viac, než nejak fyzicky a biologicky sa tešiť z dieťaťa, zo Syna v prípade Panny Márie, je počúvať a zachovávať Božie slovo. Panna Mária skúsila jedno i druhé a iste by nám potvrdila, že viac je to, keď počúvame a zachováme Božie slovo, než vzťah Matky a Syna v tomto prípade, ktorý sa nám tu dáva na porovnanie. Teda majme odvalu siahnuť po týchto ponukách Božieho slova, majme odvalu očakávať od života veľa, aby sme takýmto spôsobom siahli po nádeji, ktorá sa nám z týchto textov Svätého písma ponúka; teraz z textov Písma ale ešte viac zo sviatostí, ktoré sú takou nadstavbou, takým vrchným poschodím počúvania a zachovávaného Božieho slova. Pretože sviatosť, mám na mysli Sviatosť Oltárnu alebo aj ostatné, je vždy dôsledkom Božieho slova. Sviatosť je ako keby koncentrované, osobné Božie slovo a v tom všetkom Pán Ježiš prichádza a chce prichádzať ku každému jednému z nás. Modlime sa o to pri tejto svätej omši. Amen.

Pavol Strauss:

Ustaté kresťanstvo či ustati kresťania

(Úryvok)

...Dejinami ľudstva sa ťahá veľké tušenie o hlbokých pravdách a opravdivých skutočnostiach podstaty bytia a podstaty ľudskeho vnútra, kde sa im môže priblížiť. Kresťanstvo je ich sumáciou, ale i možnou gradáciou. A to je hlavné poslanie kresťanstva. Pomôcť a priviesť ľudí k ponorom do veľkého mystéria života, dverami symbolov a symbolického diania v Písme. Všetko je obraz a predobraz. Každá forma, každý úkon má vzťah a význam, každý dotyk a gesto od viditeľného do neviditeľného. No úlohou kresťanstva bolo a je rozdávať túžbu po týchto hlbokých dimenziách.

Ak je kresťanstvo nie na ceste mystiky, ustrnie v chladnom racionalizme so

všetkými výstrelkami subjektivismu a neurotických stimulov, alebo v dogmatickom byrokratizme s duchovnosťou vo forme slušnosti voči Bohu, alebo sa rozplynie a zovšednie v larvoajantnom všednostnom slovnom i gestovom pietizme, vo zvykovosti a čisto formálnej prítulnosti z tradície. A vo všetkých týchto oblastiach sa čoskoro rozhostí *ustatosť a duchovná dýchavičnosť*, ktorá už nezdoľá ani výstupy, ani zostupy, ba ani si ich nevie predstaviť – ako starec výlet a vypätie. Prívodné cesty do hlbších etáží našej bytnosti sa cvrknú, až nadobro zatrofizujú, bez možnosti návratu. A tento znumifikovaný produkt duševného izolacionalizmu, vegetujúci len na záchvevoch animálneho a spoločenského života, je už iba karikatúrou kresťana.

Len kresťanstvo v zmysle Pascalovho: „*C'est l'homme qui se passe infinément*“, povznášajúce človeka do vedomia vežiaceho sa do transcendentna a

budujúce na prahĺbkach ľudskej bytosti, môže byť pilierom budúcnosti. Ustaté môže byť oblasť administratívno-traditionalistická. Kde sa človeka dotkne Pneuma, zaiskrí nový život. Vždy a vždy znova. Lebo všetko živé je súhra nevyšpytatelných oblastí a evidentných prejavov života. Nie nadarmo hovorí Šalamún, že „Boh vložil skrytú večnosť do ľudskeho srdca“.

(Život je len jeden. Nové mesto, Bratislava 1996, s. 44-45.)

Kritika vždy viac povie o kritikovi, než o kritizovanom. Ľudia vidia v iných vždy alebo vlastnú vznešenosť, ak sú vznešení, alebo špinu, ak sú špinaví. A sú takí sebeckí, že myslia, že všetko dianie dejinné, ak im je výhodné, je skonštruované pre nich, ak im je neprajné, je omylom. A všetko je len skúška Božia. V zlom, či nesklamú, v dobrom, či obstoja.

(Pavol Strauss)

Čas pre veľké gestá Božie

„Ponechaj, Pane, hviezdy, slnká, moria i mliečne cesty, oblohy a pod' nás skrotiť, napraviť život a z hlavy nás postav na nohy.“

(Jozef Tóth)

P. O. Hviezdoslav:

Čas beží ako horský prúd:
tak bystro, švižko, neustale...

.....
nik – nič ho viac neprestaví...
Sám zvíří víry: do krútnavy
pochytí vetvý ľudstva čln,
a započne ním pometaf,
vzdor kriku pyšných jeho synov
pometaf jakby so škrupinou,
že nezbyva len zahynúť,
dnu pohrobiť sa v bezdno vln...
No nieto správy, nieto hlavy,
niet viery, ktorá uspeje
včas ulapiť sa spásy vesla;
niet hviezdy, ponadšenia hesla;
niet ani kotvy nádeje:
tá dávno v temnej hĺbke leží,
a veslo sem-tam zlomeninou –
Duch-génij zostal na pobreží;
nepozvali ho, nepozvali,
ba odstrčili, zapredali:
sám pláva smutný cestou inou...
I kolocú sa v smrti stínu
tí, čo vraj hľbeň premerali,
čo nazreli sa v mora dno
a nad ním hviezdy počítali:
tí slávni, vzatí na slovo,
tí – stĺpy, viechy, rázsochy –
čo delili ho v epochy,
čo zmysleli si, že nie on,
lež oni tlčú jemu v zvon,
by, jak chcú, rušal na hodinu,
im zrkadlom bol, trúbou chvály,
im ozvenu pel v dialnej diali,
tí... ajhla, v prvej chvíľke hynú!

Že zastavil sa, že by stál
jak zvrény tok?... Iba zdanie!
On šumí ďalej, mizne v dial:
čas...

Urýchlená bilancia našich čias je dôkazom, ak sa to môže tak povedať, netrpezlivosti Absolútna.

+

Hodiny Božej trpezlivosti ukazujú päť minút po polnoci. Kohúty večných výhľadov sa zobúdzajú, aby zobúdzali.

Pavol Strauss:

Karta sa obracia bez nášho pričinenia.
Život je len pred prebudením.

+

V apokalypse možno vyčítať koniec sveta ohňom, no môže to byť oheň ducha, ktorý sa prevalí cez neduchovný svet. A tým, že ho zničí, zachráni ho.

+

Ako bude, tak bude. Je to vec hlavného plánovacieho úradu nad nami.

+

Svet omámený dobrobytom a zábavami je Titanic pred katastrofou. Boh môže svet zachrániť a ľudstvu pomôcť. Len zaceliť veľkú ranu medzi nebom a zemou – modlitbou, adoráciou a láskou.

+

Človek zjednotený so sebou a so svetom skrze Krista nebude hystericky upretý na stále hroziaci apokalyptický

cvál, ale v pokoji bude očakávať príchod Pána, lebo vie, že Kristus prišiel, aby znovu prišiel.

(31. 12. 1989) Osobné i nadosobné rekvizitáre sa prevetrajú, inventarizujú s veľmi futurologickým perspektívnym nádychom. Lenže nad nami sa kopia problémy a prečiny celosvetové až kozmické.

Pri tých našich blších problémoch zabúdame na prípadné zväčšovanie ozónových dier, na vychyľovanie zemskej osi, na celkové otepľovanie zemskej atmosféry, na možné totálne vyčerpanie samočistiacich schopností mora, na krajné znečistenie ovzdušia, na preľudnenie zeme a otrávenie riek a vodných zdrojov. Toto všetko visí nad ľudstvom ako Damoklov meč mimo ilúzií o nemožnosti hroznej atómovej katastrofy.

Môže prísť deň, keď nám nebude mať kto zaspievať orate pro fidelibus defunctis. A Blíž k Tebe, Bože môj.

A napriek tomu žime v nádeji, že čo môže byť, byť nemusí.

In manibus tuis, tempora mea.

Nový rok 2016

„...čas, bratia a sestry, zdá sa, že čas sa blíži ku koncu; nestačilo, že bojujeme medzi sebou, ale došli sme k tomu, že sme sa rozzúrili proti vlastnému domu.“
(Pápež František)

+++

„Bez Assada..., s Assadom...“ –
škriepka slepých šteniec trvá...

Nad hlavou nám praská dom...
Chvíľa – v troskách všetko pochová.

Kto to potom začne odznova?!
A nájde sa živá bunka prvá?...

„Ak je všetko v človeku i okolo neho, v celom okolitom svete spojené do zmysluplnej jednoty a vzťahovosti, sú potrebné len malé výkyvy a celok sveta môže byť definitívne narušený, až katastrofálne zničený.“

„Čakám veľké gesto Božie!“
(Pavol Strauss)

Julius Tybák

Čas pre veľké gesta Božie

Pavol Strauss:

Celkom nová doba

(4. 8. 1947) Žijeme v celkom novej dobe, ktorá dosiaľ nemá mena. Novovek sa iste skončil. Historici zadelili historický vek podľa určitých kritérií ideových a ich realizácie.

Koniec novoveku sme nezbadali, lebo história nesťahuje s veľkým hrmostom záclonu nad jednou vypredanou miestnosťou a otvára novú. Nečujme sa rodiť nové a staré žije ešte i v novom.

Novoveku je koniec preto, lebo jeho vedúce idey sa materiálne a morálne uskutočnili, ale ich ideový základ odumrel. Moderná fyzika a ostatné prírodné vedy, na ktoré sa toľko opieral, vykrútili vlastne krk materializmu. Novovek prestal vtedy, keď humanizmus a takzvanou renesanciou začatý proces rozkladu osobnosti a všetkého ostatného narazil svojim sebavedomým čelom na nové fakty vratkosti starej kauzality a pojmov hmoty – energie a času - priestoru .

(1. 3. 1950) Zdá sa, že nik nechápe, čo chce Pán Boh touto dobou a v tejto dobe. Nechápeme ho my laici, no nechápu ho ani kňazi. Akoby jeho pozvanie trafilo pomimo, nie do stredu našich srdiec a svedomí.

To je doba, po ktorej bude a má byť všetko iné, tá nová, dosiaľ nepomenovaná a nepokrstená doba. Doba, v ktorej majú nastať nové vzťahy medzi ľuďmi, doba otvoreného pohľadu a srdca, doba bez strachu a tieňov podlosti a zlosti (...)

Bo nás volá. Volá nás celých. A pretože do jeho smeru nastavujeme a naladujeme len čiastku seba, nečujeme všetko, nečujeme správne.

Svet chce byť iný. A my sa vzpierame. To je nesúlad sveta. Dajme sa cele Bohu a svet nás bude mať na nepoznanie nových.

+

Keďže je Kristus ten istý ako v deň vzkriesenia a také sú i ľudské srdcia, môže byť aj ich vzájomný vzťah taký živý ako v časoch apoštolských, v časoch včasného kresťanstva, keď sa ešte Duchom Svätým ježili šťice kňazov, na ktoré položili ruky apoštoli, keď sa ešte golgotská krv sčerstva vyparovala svetom a dušami.

To treba našej dobe a to je možné i pre náš vek. Boh je tak úžasne veľký ako vtedy, len v nás, ľuďoch, nemá miesta. My sme malí, naše srdcia sa scvrkli od samého prehrabávania sa v zoschnutom

...Aby všetci boli jedno...“

Spoločná deklarácia pápeža Františka a patriarchu Moskvy a celej Rusi Kirilla
(Havana, 12. február 2016; vybrané kapitoly)

„Kiež naše stretnutie inšpiruje kresťanov celého sveta, aby sa modlili k Pánovi s obnoveným zápalom za plnú jednotu všetkých jeho učeníkov.

Vo svete, ktorý od nás očakáva nielen slová, ale konkrétne činy, kiež sa toto stretnutie stane znamením nádeje pre všetkých ľudí dobrej vôle!“

7. V našom odhodlaní urobiť všetko, čo je potrebné, aby sme prekonalí historické nezhody, ktoré sme zdedili, chceme zjednotiť naše sily vo vydávaní svedectva o Kristovom evanjeliu a spoločnom dedičstve Cirkvi prvého milénia, odpovedajúc spoločne na výzvy súčasného sveta. Pravoslávni a katolíci sa musia naučiť svorne vydávať svedectvo o pravde v oblastiach, v ktorých je toto možné a potrebné. Ľudská civilizácia vstúpila do obdobia epochálnej zmeny. Naše kresťanské svedomie a naša pastoračná zodpovednosť nám nedovoľujú zostať ľahostajnými pred výzvami, ktoré požadujú spoločnú odpoveď.

9. Žiadame medzinárodné spoločenstvo, aby neodkladne konalo a aby tak predišlo ďalšiemu vyhánaniu kresťanov z Blízkeho východu. V pozdvižení hlasu na obranu prenasledovaných kresťanov, túžime vyjadriť náš súcit s útrapami, ktoré podstupujú veriaci iných náboženských tradícií, ktorí sa tiež stali obeťami občianskej vojny, chaosu a teroristického násillia.

11. Pozdvihujeme naše modlitby ku Kristovi, Spasiteľovi sveta, za obnovu mieru na Blízkom východe, ktorý je „ovocím spravodlivosti“ (porov. Iz 32,17), aby sa posilnilo bratské spolunažívanie medzi rôznymi zložkami obyvateľstva, cirkvami a náboženstvami, ktoré sú tam prítomné, za návrat utečencov do svojich domovov, uzdravenie zranených a za večný odpočinok pre nevinne zavraždených.

S naliehavou výzvou sa obraciame na všetky strany, ktoré môžu byť zapojené do konfliktov, aby preukázali dobrú vôľu a posadili sa za rokovací stôl. Zároveň je potrebné, aby medzinárodné spoločenstvo preukázalo každé možné úsilie o ukončenie terorizmu s pomocou spoločných, prepojených a koordinovaných aktivít. Vyzývame všetky krajiny zapojené do boja proti terorizmu, aby konali zodpovedným a rozvážnym spôsobom. Povzbudzujeme všetkých kresťanov a všetkých veriacich v Boha, aby so zápalom v modlitbe prosili prozreteľného Tvorcu sveta, aby chránil svoje stvorenie pred zničením a aby nedovolil novú svetovú vojnu. Aby bol mier trvalý a spoľahlivý, sú potrebné špecifické snahy obrátené na znovuoobjavenie spoločných hodnôt, ktoré nás spájajú založených na Evanjeliu nášho Pána Ježiša Krista.

14. V potvrdení vysokej hodnoty náboženskej slobody, vzdávame vďaka Bohu za bezprecedentnú obnovu kresťanskej viery, k akej teraz dochádza v Rusku a v mnohých krajinách Východnej Európy, kde po celé desaťročia vládli ateistické režimy. Dnes sú reťaze militantného ateizmu rozlámané a na mnohých miestach môžu kresťania slobodne vyznávať svoju vieru. Za štvrtstoročie tam boli postavené desiatky tisíc nových chrámov a otvorené stovky kláštorov a teologických škôl. Kresťanské komunity vyvíjajú dôležitú charitatívnu a sociálnu činnosť poskytujúc rôznorodú pomoc núdzným. Pravoslávni a katolíci často pracujú bok po boku. Dosvedčujú existenciu spoločných duchovných základov ľudského spolunažívania vydávajúc svedectvo evanjeliových hodnôt.

15. Zároveň nás znepokojuje situácia v toľkých krajinách, v ktorých kresťania stále častejšie narážajú na obmedzovanie náboženskej slobody, práva dosvedčovať vlastné presvedčenia a možnosti žiť v súlade s nimi. Obzvlášť konštatujeme, že premena niektorých krajín na sekularizované spoločnosti, ktorým je cudzí každý odkaz na Boha a na jeho pravdu, predstavujú vážnu hrozbu pre náboženskú slobodu. Je pre nás zdrojom znepokojenia súčasné obmedzovanie práv kresťanov, ba dokonca ich diskriminácia, keď sa ich niektoré politické sily vedené ideológiou sekularizmu, neraz značne agresívneho, snažia vytlačiť na okraj verejného života.

16. Proces európskej integrácie, ktorý sa začal po stáročiach krvavých konfliktov, bol mnohými prijatý s nádejou, ako záruka mieru a bezpečnosti. A predsa, pozývame k ostražitosti voči takej integrácii, ktorá by nemala rešpekt voči náboženským identitám. Zatiaľ čo ostávame otvorení príspevku iných náboženstiev pre našu civilizáciu, sme presvedčení o tom, že Európa musí ostať verná svojim kresťanským koreňom. Žiadame kresťanov vo Východnej a Západnej Európe, aby sa zjednotili na spoločné svedectvo o Kristovi a evanjeliu, aby si tak Európa zachovala svoju dušu formovanú po dve tisícročia kresťanskou tradíciou.

17. Naš pohľad sa obracia na osoby, ktoré sa nachádzajú v ťažkých životných situáciách, ktoré žijú v podmienkach extrémnej núdze a chudoby, zatiaľ čo sa vzmáhajú materiálne bohatstvá ľudstva. Nemôžeme ostať ľahostajní k osudu miliónov migrantov a utečencov, ktorí klopú na dvere bohatých krajín. Hýrivý konzumizmus, ako ho možno vidieť v niektorých najrozvinutejších krajinách, postupne vyčerpáva zdroje našej planéty. Rastúca nerovnosť v rozdeľovaní pozemných dohier zvyšuje pocit nepravodlivosti konfrontujúci systém medzinárodných vzťahov, ktorý bol nastolený.

18. Kresťanské cirkvi sú povolané, aby obhajovali požiadavky spravodlivosti, úctu voči tradíciám národov a autentickú solidaritu so všetkými tými, ktorí trpia. My, kresťania, nesmieme zabudnúť na to, že „čo je svetu bláznivé, to si vyvolil Boh, aby zahabil múdrych, a čo je svetu slabé, vyvolil si Boh, aby zahabil silných; čo je svetu neurodzené a čím pohŕda, to si vyvolil Boh, ba aj to, čoho niet, aby zmaril to, čo je, aby sa pred Bohom nikto nevystatoval“ (1 Kor 1, 27-29).

19. Rodina je prirodzeným centrom ľudského života a spoločnosti. Sme znepokojení krízou rodiny v mnohých krajinách. Pravoslávni a katolíci zdieľajú rovnaký koncept rodiny a sú povolaní svedčiť o tom, že je cestou svätosti, čo dosvedčuje vernosť manželov v ich vzájomných vzťahoch, ich otvorenosť pre nový život a výchovu detí, solidarita medzi generáciami a rešpekt voči tým najslabším.

20. Rodina sa zakladá na manželstve, slobodnom a vernom akte lásky muža a ženy. Je to láska, ktorá spečatuje ich zväzok a učí ich prijímať sa navzájom ako dar. Manželstvo je škola lásky a vernosti. Je nám ľúto, že iné formy spolunažívania sú už postavené na tú istú úroveň ako tento zväzok, zatiaľ čo koncept otcovstva a materstva ako zvláštneho povolania muža a ženy v manželstve, posvätenom biblickou tradíciou, je vytláčaný z verejného povedomia.

21. Žiadame všetkých, aby rešpektovali neodňateľné právo na život. Miliónom detí sa odopiera samotná možnosť narodiť sa na tento svet. Hlas krvi nenarodených detí volá k Bohu (porov. Gn 4, 10). Rozvoj takzvanej eutanázie spôsobuje, že osoby vo vyššom veku a chorí sa začínajú cítiť ako nadmerná záťaž pre ich rodiny a spoločnosť vo všeobecnosti. Sme tiež znepokojení nad rozvojom techník lekárskeho asistovaného oplodnenia, lebo manipulácia ľudského života je útokom na základy existencie človeka, stvoreného na Boží obraz. Veríme, že je našou povinnosťou pripomenúť nemeniteľnosť morálnych kresťanských princípov, založených na rešpekte dôstojnosti človeka, ktorý je – podľa plánu Stvoriteľa – povolaný k životu.

24. Pravoslávnych a katolíkov zjednocuje nielen spoločná Tradícia Cirkvi prvého milénia, ale tiež misia hlásať Kristovo evanjelium v dnešnom svete. Táto misia v sebe zahŕňa vzájomný rešpekt voči členom kresťanských spoločenstiev a vylučuje akúkoľvek formu prozelytizmu.

Nie sme konkurenti, ale bratia a od tohto konceptu musia byť vyvodzované všetky naše vzájomné činy i činy voči vonkajšiemu svetu. Povzbudzujeme katolíkov i pravoslávnych zo všetkých krajín, aby sa naučili spoločne žiť v mieri a láske, a aby jedni o druhých rovnako zmýšľali (porov. Rim 15,5). Nedá sa teda akceptovať používanie nečestných prostriedkov, ktoré navádzajú veriacych, aby prešli od jednej cirkvi k druhej, popierajúc ich náboženskú slobodu alebo ich tradície. Sme povolaní, aby sme uviedli do praxe nariadenie apoštola Pavla: „A usiloval som sa hlásať evanjelium nie tam, kde bolo Kristovo meno už známe, aby som nestaval na cudzom základe“ (Rim 15,20).

26. Je nám ľúto stretu na Ukrajine, ktorý už spôsobil mnohé obeť, nespočetné zranenia mierumilovným obyvateľom, a ktorý uvrhol spoločnosť do vážnej ekonomickej a humanitárnej krízy. Vyzývame všetky strany konfliktu k rozvážnosti, k sociálnej solidarite a k aktívnemu angažovaniu a za pokoj. Vyzývame naše cirkvi na Ukrajine, aby pracovali na dosiahnutí sociálnej harmónie, aby sa zdržali účasti na konflikte a nepodporovali jeho ďalšie vystupňovanie.

ovädnutom lístí malých záujmov a prehadzovania hodnôt.

Každý veriaci je vlastne konvertita a denne musí byť konvertitom – až do ostatného dychu. Lebo byť konvertitom znamená – convertere – odvrátiť sa od zla, od nevedomosti, od hriechu, od zadržania. Ale veď to je život každého kresťana, to je nasledovanie Krista...

+

Situácia je krajne vážna. Je päť minút pred dvanástou. „Ťažká ruka Božia“ visí v hroznej blízkosti nad svetom. Preto je smelé a otvorené slovo na mieste (...).

Postavme sa ... od začiatku ta k stípu a začnime s priznaním: sme vinní, všetci sme vinní. Svet je chorý, má zakalené zmysly a nechápe; a my kresťania sme chybní, že nie sme schopní urobiť mu kresťanstvo pochopiteľným a prijateľným, že ako vlastníci Pravdy nemáme dosť žiare a intenzity presvedčivosti, aby sme ňou celý svet zapálili.

Oheň prišiel k nám. Oheň Ducha Svätého horel medzi nami. Len oheň zapáľuje. Od tlejúceho uhlíka sa vlhké a položhnité drevo tohto sveta nemôže chytiť.

Darmo, svet je krutý. Ale Pán Boh dopustil, aby bol taký. Svet je v troskách, a preto žiada, aby kresťan bol jednoliaty. Svet je špinavý, preto potrebuje, aby kresťan bol čistý. Svet je skorumpovaný, perfídny, cigánsky, nespravodlivý, a preto žiada, aby kresťan bol nematerialistický, čestný, pravdivý a spravodlivý. Svet sa topí v diablových výkaloch, a preto chce, aby kresťan bol svätý. A Pán Boh to tak dopustil.

+ + +

„Lež sila a veľkosť ozajstnej katolíckej existencie je v zacielení na nekonečné dobro Božieho bytia. Boh je vysoký vrch života. Naň sa treba dostať. A nekresťanský človek si chce nahovoriť, že je tým vrchom sám, alebo aj iný človek. A v takomto paradoxnom úkaze väzí azda celá kríza človeka, že si predstiera úprimné úsilie, že sa raz sám vyškriabe na seba. Ale človek je taká zrázna a nepatrná bytosť, že sa na ňu sotva pomestí, niežeby si našla pevnú oporu.“

Prvý krok k serióznemu nastúpeniu cesty k Bohu je opustenie cesty výlučne k sebe. Nemožno chcieť ísť niekam a ísť inde. Kristus sám povedal: zapri sa.

Áno, o to ide, zapri sám seba a vychovaj sa, prevychovávaj sa ustavične, každým dňom buď o trochu menej sebeckým, menej slávybažným, menej tvrdým a neslušným a nenávisťným, menej zmyselným a netrpezlivým. Lebo nejde len o nás, ide najprv o blížneho a hlavne: ide o Boha.

Vladimír Solovjov

Tretia reč pamiatke Dostojevského (Úryvok)

... Tu už nielen kresťanské svedomie, ale aj ľudská múdrosť hovorí za zmier. A nestačí tu mať mierumilovné city k protivníkom ako k ľuďom vôbec, lebo títo protivníci nie sú ľuďmi vôbec, ale ľuďmi celkom svojskými, so svojim vyhraneným charakterom, a pre skutočné zmierenie je potrebné hlboké pochopenie práve tohto ich špecifika – treba sa obrátiť k samej ich duchovnej podstate a zachovať sa k nej božsky.

Duchovným princípom Poliakov (Dostojevského reč odznela 19. februára 1883! – J. R.) je katolicizmus, duchovným princípom Židov je judaistické náboženstvo. Skutočné zmierenie s katolicizmom i judaizmom znamená predovšetkým oddeliť v nich to, čo je od Boha, a to, čo je ľudské. Ak v nás samých je živý záujem o Božie dielo na zemi, ak Jeho svätá vec je nám drahšou než všetky ľudské vzťahy, ak odvekú silu Božiu nekladíme na jednu váhu s pomínateľnými vecami ľudí,

potom cez tvrdú kôru hriechov a omylov rozoznáme pečať Božieho vyvolenia po prvé na katolicizme a potom na judaizme. Keď vidíme, že rímska Cirkev aj v staroveku stála sama ako pevná skala, o ktorú sa trieštili všetky temné vlny protikresťanského hnutia (heréz a islamu); keď vidíme, že aj v našej dobe len Rím zostáva nedotknutý a neochvejný uprostred riavy protikresťanskej civilizácie, a len z neho sa ozýva rozhodné, hoci tvrdé slovo odsúdenia bezbožného sveta, nepripisujeme to len nejakej nepochopiteľnej ľudskej zanovitosti, ale uznávame tu tajomnú silu Božiu; a ak Rím, neochvejne stojaci za svoju svätú vec, zároveň sa usiloval k tejto svätej veci priviesť všetko ľudstvo, hýbal sa i menil sa, šiel dopredu, potkýnal sa, hlboko padal a znovu vstával, potom nie my sme oprávnení súdiť ho za tieto potknutia a pády, pretože sme ho nepodporovali a nedvíhali, ale so sebauspokojením sme pozerali na ťažkú a

klzkú cestu západného spolubrata a sami sme sedeli na mieste, a keď sme sedeli na mieste, nepadli sme. Keď nám všetka ľudská zloba, všetka plytkosť a špina tak bije do očí, keď tak zjavne a zreteľne vidíme všetok ten prach zeme, a naopak, všetko božské a sväté je pre nás nebadateľné, nejasné a nepravdepodobné, potom to znamená len toľko, že v nás samých je málo Boha. Prenehajme mu viac miesta v nás a uvidíme ho jasnejšie v druhom. Vtedy uvidíme Jeho silu nielen v katolíckej Cirkvi, ale aj v židovskej synagóge. (...)

Naozaj, ak je pre nás slovo Božie pravdivejšie než všetky pozemské záujmy, potom sa pred nami otvorila cesta zmierenia s našimi historickými nepriateľmi. A nebudeme sa pýtať, či pristúpia na mier sami naši protivníci, ako sa k tomu postavia a čo nám odpovedia. Cudzie svedomie nám nie je známe a cudzie záležitosti nie sú v našej moci. Nie je v našej moci, aby sa iní k nám dobre stavali, ale je v našej moci byť hodnými takého postoja. A nemáme myslieť na to, čo nám povedia iní, ale na to, čo my povieť svetu...

(Preklad: Ján Komorovský)

Nádejná jazva po vyličenej rane

Keď mi na tretí deň po historickom stretnutí pápeža Františka s patriachom Kirillom pri listovaní Straussovej knižičky Mozaika nádeje padla do očí jeho drobná esej *Malá rozprava o jazvách* – stačilo pár riadkov, aby mi myslou prebehlo: Veď je tu reč o rane, ktorá sa „napriek spoločnej tradícii prvých desiatich storočí“ otvorila medzi východným a západným kresťanstvom, a ktorá sa v čase, keď „ľudská civilizácia vstúpila do obdobia epochálnej zmeny“ začala „z vôle Boha Otca, od ktorého pochádza každý dar, v mene nášho Pána Ježiša Krista a s pomocou Ducha Svätého Utešiteľa“ - z oboch strán *intenzívne zaceľovať*... Po jej zacelení nezostane na tele kresťanskej cirkvi (ako by sa niekomu možno žiadalo) „ani stopy“, ale JAZVA, a lekár-chirurg Pavol Strauss (ktorý sám má skúsenosť s takou jazvou na vlastnej duši) nám dáva pochopiť, *akú nesmiernu cenu bude mať táto jazva pre budúci vývoj kresťanstva*.

To je však námet pre úvahy povolanejších. Mne sa v tejto chvíli len žiada, aby Pavol Strauss aj touto drobnou esejou vstúpil do onoho ozdravovacieho procesu, ktorého sa dnešné žijúce generácie stali svedkami.

(J. R.)

Pavol Strauss

Malá rozprava o jazvách

Jazvy sú do tela ako do pamätníka vpísané, nevymazateľné, stále spomienky na prežitú bolesť. Sú akoby v konzervačnej tekutine času fixované, nezmenené, nad menlivosť možnosti cítenia vyzdvihnuté symboly bolesti. Jazvy sú skameneliny bolesti.

Ak ponímame bolesť, napríklad bolesť v chorobe, za reakciu na niečo, čo je v nás choré, aby sa z nás vylúčilo, ostáva jazva na mieste vylúčenia, akoby pre zlo uzavretá brána a memento. Dakedy je však slabo uzavretá a prepúšťa ešte nepriateľa. Vcelku však začíname v jazve odznova nám vlastné bytie. V jazve začíname byť novými. Sme v nej tvrdší, ako sme boli, odolnejší, trvácnejší. Alebo sme cez ňu – zasa na náš ošoh – na určitom mieste citlivejší a vnímavjší. Tu je jazva otvoreným oblokom, ktorým do nás vniká zo sveta to, čomu sme nedovolili prístup; alebo keď v nás ostane kus zla ako cudzie teleso, jatrí a otvára sa stále znova, aby ho konečne vylúčila.

Všetko, čo sme povedali a čo nasleduje, môže sa preniesť i na duševný organizmus.

Dokiaľ si ešte chorý, môžeš vyzdraviť. Choroba je jedným z vchodov do života. A jazva je neraz pečiatkou pre život. Jazva je overovacím listom pre život.

Každý človek je jedinečný, jednorazový, v časovosti i večnosti unikátny

výtvar. Jazvy sú mílnikmi jeho vnútorného i vonkajšieho vývoja. Jazvy sú jeho najvýznamnejšou súčasťou: sú to miesta jeho premien, sú to stopy jeho vzrastu, sú legitímáciou jeho zrenia; sú vencom víťaza, ale môžu byť i reťazou hanby, ktorú vlečie za sebou, štrngajúc ako odtrhnuté divé zviera.

Na jazvu možno byť hrdým, za jazvu možno sa hanbiť. Každá šelma je poznačená. Jazva je nielen potupným znakom bitkárstva, je i vyznamenaním martýrstva a korunou víťazstva.

O dejinách jaziev by sa mohli popísať knihy, a to celkom nelekárske. Veď dejiny ľudstva – to sú dejiny jaziev.

Aj podľa vzniku sú jazvy dvojaké: súkromné a verejné. Podľa pôvodu sú jazvy tiež dvojaké: ušlachtilé a neušlachtilé. Prvé dopustil tvoj anjel strážca, tým druhými si ťa diabol pasoval za rytiera.

Z jaziev človeka sa dá rekonštruovať jeho životopis.

Videl som trestanca, ktorý bol dvadsať ráz operovaný, lebo prehltnol lyžičku, drievka, handry a iné nemožnosti, aby sa dostal do nemocnice, a odtiaľ ufujazdil.

Počul som o ženách, ktoré niekoľko ráz operatívnym zákrokom porodili.

Vieme o vojakoch, a dnes už i o civiloch, posiatych za vojny jazvami.

Jazva je plodom vykúpenia z nebezpečenstva. Jazva je často úctyhodným novotvarom na človeku. Jazva je malbou osudu a kresbou dobrej vôle Božej.

Jazva je vstupenka, ktorú nám vrátila smrť.

Svätý rok milosrdenstva

Pavol Strauss

O milosti a milosrdenstve

O situácii sveta

Situácia sveta i nášho sveta sa zdá bezsvýchodisková. Nik už nemá rozhodujúci vplyv. (...)

Svätý Otec je ustarostený a on vlastný jediný recept na uzdravenie sveta. Každý si len robí svoje a tie veľké koncepty na usporiadanie sveta zabúdajú, že všetko stroskotá pre nepripúšťanie zákrokov Prozreteľnosti. Kým nebude neskoro.

Keby sme hľadali predapokalyptické príznaky v našej dobe, nemusíme hľadať ďaleko. Všetko je tu, hrôzy prírodné i človekom vyvolávané. Svet je zrelý na strašný koniec.

Svet vedome vynechal zo svojho inventára Boha a všetko rozumom nepolapiteľné a sústreďuje sa len na najnižší a najbližší úžitok. Človek sa minul svojmu najvlastnejšiemu poslaniu. Preto aj v tejto forme nemá čo hľadať.

Čakám veľké gesto Božie.

Hrozivé nebo. Hrozivé sú čítania konca evanjelií. Hrozivá je celá svetová situácia, umelo udržiavaná z nejakého toho svetového centra, i keď len v plamienkoch, aby sa to v danej chvíli mohlo rozhorieť.

Všetko riadené a pripúšťané zhora, ale určite i zdola. – Nech len nám i svetu je Pán milostivý!

O chorobe a utrpení

Ani človek, ani spoločenstvo, ani národ sa nezaobíde bez straty, bez nešťastia, ani bez choroby.

Vždy každý nevisí na nitke milosti. To je vždy nepreniknuteľný dar. Tu je vždy súvis medzi nepochopiteľným svetom a našou úbohosťou. Všetko je v rukách Božích. Všetko má svoj hlbší a nepochopiteľný údel, od narodenia a slobody až po chorobu, biedu a zánik. Naša veľkosť je v tom, že všetko vieme prijať a všetkému pritakávať, najmä veľkosti Božej.

Vživote sme neraz na pokraji. Keď nám je zle, keď nás kvária bolesti zubov a iného. Keď sa trápime pre deti, ale vždy menej ako matky, ktoré do smrti

majú komunikáciu cez celoživotne nepretrhnutú pupočnú šnúru.

Ale náš spoj s Matkou Božou a s Otcom nebeským je a nemôže byť prerušený. Tak môžeme preplávať cez marasy hriechov, cez okraje všetkých bezvýhľadností a zúfalstiev. Len si vyčkať na správny spoj.

Všetko, čo od Boha vyšlo, je večné. I prísľuby a prísľúbenia. Nikdy nik nemôže byť opustený. Nik z nás nie je schopný zniesť také trápenia a bolesti očí a trápenie od myši ako sv. František, a pritom nebol nik šťastnejší ako on v živote tu i vo večnosti. Lenže my sme už nie schopní zniesť ani čakanie. Čo ak dôjde trápenie konca? Prosme o silu v ostatnej chvíli zvolať: Príď, Pane Ježišu!

Nikdy nepostrehneme význam nejakého úbytku, nejakej straty, nejakej bolesti. Veď všetko, čo máme a čo sme dostali od Boha, by sme mu darmo, i keď vďačne, vrátili. Všetko bolo a je Božie. Iba naše bolesti, naše príkoria, naše úbytky sú jediným darom, hodnotným a v sebe vyprodukovaným. Len to je naše. V našich dušiach je všetko odraz Boží.

Človek ostáva večným dlžníkom. Od darovaného života a nového dňa až po možnosť sústrediť sa, vďaka myšlienkovému vnútru a prípadnému novému nápadu. Nič nie je naše, všetko sme dostali, a tak nič nie je skutočne naše, nič nie je celkom náš výtvor. Všetko vložil Stvoriteľ do nás. Jediné bolesti nášho života môžeme premeniť na dar pre večnosť.

O milosti a milosrdenstve

Úplná dôvera v Boha je vždy oprávnená. Nieto takej zlej a ničivej chvíle, aby nás z nej nevyviedol. A odpustil a odpúšťa i nerovnú cestu, ako odpustil Abrahámovi aj jeho nepodarenú lesť.

Aj my sme boli a sme i naďalej v dobe ohrozenia zvonka i zvnútra. Bože daj, aby sme nedoplatili duševne na príšerné výkyvy tohto sveta. Nás už len smrť vyslobodí od úzkosti a rán!

...Dôvera v Boha je najväčší poklad a úplná závislosť od Boha je najväčšia múdrosť.

Vždy znova narážame na svoju nedokonalosť, na svoju hriechnosť. Ale drží nás presvedčenie, že nás Boh miluje, napriek všetkým nedokonalostiam. Veď

je plnosť bytia. Nie filozofia nás spasí, ale viera.

Láske sa nemožno naučiť. Každá cnosť je vrodená dispozícia. Len to, čo je v nás, sa môže rozvinúť.

Byť kresťanom je ťažká úloha. Kde nepomáha Božia milosť, ťažko sa môže realizovať. Sme a ostávame iba krehkou nádobou. Plnosť je len v Bohu.

Sme len dlžníci. Celý život je jediný dar. Že vidíme krásu sveta, i krásu duší. Že počujeme dobré slovo, i slovo života, že sme účastní nádhery sveta hudby.

Život je ustavičné darovanie. A čoho sme sami schopní, je nedostatočné, neúplné a biedne. Sme slabí ďakovní, v rozdávaní dobra, v oslave.

Každý dych a každý úder srdca je nevedomá modlitba chvály. A na takéto duchovné drobné sa dá premeniť celý deň.

Čo sa podarí, je vždy veľké gesto milosti. Tie drobné si ani nevieme uvedomiť.

V našich životoch pokračuje deň stvorenia. Z tej pôvodnej atmosféry spolupráce Božej sa nedá uniknúť. Lepšie je vedome sa k nej priradiť.

Ludia už stratili duchovné prežívacie reflexy a nevedia si vyvinúť nové. Nultý vývinový bod môže vzniknúť na rôznych úrovniach. Ale v oblasti nešťastia sa triešťa možnosti i v tých negatívnych integráloch. Otvorené sú vždy len hranice milosti. Najväčšia milosť je dostať sa sem.

Dakedy si človek myslí, že je konkurenčný boj medzi Bohom a človekom. Ale všetko, i každý výsledok, je vec milosti. Len to niekedy trvá po celý život, kým na to prideme. Vždy je to milosť, keď prideme na to, že všetko je milosť. My sme nič a Boh všetko vo všetkom.

Ak nám výkupné utrpenie Kristovo nedá silu, sme zúfalci. V tom, čo hľadali, nenašli nič. A v tom, čo nehládajú, je sila nádeje. – Kde sa triešťa nádej, tam zasiahne milosť Božia. A v tú veríme.

Vtej našej morálne rozhádzanej atmosfére sú aj niektoré pojmy zdiskreditované, napr. pojem milosrdenstva. V tejto dobe nastupujúceho trhového hospodárstva (rok 1991! – J.R.) sa teraz dá zrejmejšie diferencovať lokalizácia rozumu. Bolo zvykom mať ho v hlave, v súčasnosti ho väčšina má v lakťoch. A tam

až sa súcít a milosrdenstvo nedostanú.

Ale kde by sa tento svet dostal, keby si u Boha milosrdenstvo a spravodlivosť nedržali v rovnováhe.

Potkýname sa na vlastných nedostatkoch a na vlastných chybách. Už dochádza aj nádej a vytrvalosť, aj oddanosť a trpezlivosť. Z celoživotných možností neostalo skoro nič, len odrobinky ochoty k dobru.

A tak sa tackáme neďaleko od poslednej stanice a zastávky životnej krížovej cesty. Ale milosrdenstvo Prozreteľnosti prevyšuje našu slabosť a ochabnutosť.

A vzniká obnova nádeje pri spomienke na slová sv. Jána: Boh je väčší ako naše srdce.

Čakanie je podmaňujúci i bolestný stav. Celý život je len veľké čakanie na Boha a na Jeho poslov: môže to byť človek, môže to byť Boží nápad v nás, môže to byť kniha v akejkoľvek forme; že vznikne v nás a keď už vznikla, ako výťažok.

Vnútro človeka sa vyformuje v čakaní. Lebo čakanie je len veľká nádej. Nádej na milosť, ktorá dôjde ako Božia vernosť

a láska, napriek našej zrade a v rôznych formách odpadnutia.

O nádeji

Zdá sa, že sme strašne sami. Smutní, čo bude so Slovenskom, čo bude s nami starými? Ideme životom, zdanlivo bez nádeje, ako učenici. A pritom je Ježiš pri nás. Taký je náš pohľad vždy zatieneň. A pritom a vo všetkom je Boh stále tu. Pre Slovensko i pre nás osobne. Strácame zrak pre absolútne.

Stále sú v popredí večné problémy a problémy o večnosti. V osobnej a národnej opustenosti sa zdanlivo vytratil Boh. Ďaleko od duchovnej vlasti pozeráme bezradne do zakrytého neba budúcnosti.

A razom vieme, že je tu, medzi nami i v nás. Dejiny sú dôkazom jeho stálej prítomnosti. Len sa chce cez nás zviditeľniť. Silou nádeje. I keď umierame, sme tu.

Sme ako sv. Peter, keď chodil po vlnách v ústrety Ježišovi. Kým máme zrak upretý na Boha, plní istoty a dôvery cho-

díme aj my po vlnách života. Ale ak sa zľakneme pred divokosťou života, váhame a strácame dôveru a istotu pred Božou dobrotou, sme rozkývaní a klesáme v sebe i vo svete okolo seba.

Tak môcť do seba zvolať: „Sursum corda!“ – Hore srdcia!

Nech už analyzujeme čokoľvek, dôjdem vždy na to, že korene vývoja človeka, ale i národa, sú duchovné.

Terajšia doba je strašne rozháraná, vášne a nálady a kadejaké resentimenty citové a neraz i záujmové zbytočne rozburili hladinu verejného života. Všetko je na hlavu postavené. Všetko sme odhodili, alebo nám to minulé roky vzali. Keď vydržalo Slovensko tisíc rokov, vďaka za to tomu, že najpodstatnejší zákon života sa riadil Písmom.

I v terajšej situácii a náš verejný život sa znova musí riadiť cestovným poriadkom evanjelia. Počuť sa navzájom, pochopiť, odpustiť a do všetkého investovať kúsok lásky.

(Zo zbytočného denníka Pavla Straussa – Zbrané literárne a mysliteľské diela V., str.121-216 – vybral a pripravil J.R.)

Modlitby za blahorečenie Pavla Straussa

MUDr. Pavol Strauss
(* 30. 8. 1912 – † 3. 6. 1994)

Modlitba za blahorečenie

Dobrotivý Bože, ty si podivuhodným spôsobom vyvolil a pripravil svojho služobníka Pavla nielen na službu lekára pre choré ľudské telá, ale aj na službu proroka pre duchovné zdravie slovenského národa v ťažkých skúškach veľkých premien našej súčasnosti. Obdaril si ho ako hľadača Pravdy znakmi veľkej horlivosti, nezlomnej viery a vnútornej jednoty s Ježišom, ktorý ako z vyvolenej nádoby vyžaroval cez všetky jeho služby človeku a národu.

Prosíme Ťa, Bože, nedopusť, aby nášmu malému národu v srdci Európy a našej miestnej Cirkvi chýbali orodovníci, ktorých si si vyvolil, aby zažiarili aj na našich oltároch na tvoju slávu. O to Ťa prosíme skrze nášho Pána Ježiša Krista, tvojho Syna, ktorý je Boh a s tebou žije a kraľuje v jednote s Duchom Svätým po všetky veky vekov.

Amen.

Pavol Strauss: (17. 12. 1992) Absolútna múdrosť Božia rozosiela do každej doby svojich prorokov a vizionárov, ktorí sú potvrdením stálej prítomnosti Pána Ježiša v každej dobe, v každom mieste a čase. Sú i v našej dobe a všade.

Budme šťastní a istí, že je Kristus i tu a teraz. Máme Matku Terezu a Bernadettu a Svätého Otca. Ale aj básnikov a žiarivé osobnosti. Nikdy nie sme sami.

Pred miliardami rokov ešte nebolo na zemi mysliaceho človeka. Ale pred pár tisícročiami vystupovali proroci, inšpirovaní ľudia, čo hlásali zmenu, pokrok, čo svet hneď neakceptoval. Ale boli všetci ukameňovaní. A všetko to bolo završené Kristom.

Znepokojuje ma problém prorokov. (...) Žijeme vedome vo vesmíre a všetkých jeho problémoch. I vesmír duší je popreryvaný výskytom prorockých osobností, ktoré v mechanizme vesmírnom znamenali vývojový zlom. Lenže dnes považujem za osobnosti prorocké i zlomových mysliteľov, vedcov, básnikov: Blondel, Teilhard de Chardin, Hviezdoslav, Rúfus, Einstein, Svätý Otec.

Modlitba Jozefa Tótha za vyzdvihnutie na oltár Pavla Straussa

*Všemohúci Bože,
povolaj medzi svojich vyvolených svätých
aj tvojho služobníka
MUDr. Pavla Straussa,
syna Starého zákona,
ktorý pod vplyvom Svätého Ducha
spojil v sebe Starý i Nový zákon,
ľud Boží i prorokov
so slúbeným Mesiášom –
Ježišom Kristom,
a to svojím osobným životom
i inšpirovaným fenomenálnym
literárnym dielom,
ktoré je syntézou právd,
vedy, rozumu a viery!
Je to syntéza neba i zeme
a v literárnom i všeludskom svete nemá
obdobu.
Táto syntéza jeho diela a života
v plnosti pravdy, dobra i krásy
nemá v literárnom svete konkurenciu.*

*Vypočuj, Pane, naše i jeho prosby,
aby sa stal prorokom zjednotenia Starého
i Nového zákona
v tomto rozvrátenom a od Boha i od seba
vzdialenom svete.
Amen.*

Pavol Ondřík

Je čas! ...znežniť milosrdenstva obrazom...

Pavol Országh Hviezdoslav nám vo svojich Krvavých sonetoch ako naliehavú prosbu zveruje toto svoje prorocké videnie:

— *A keď sa toto peklo vyvzteká,
či ozaj nastúpi zmier, pokoj neba?*

*Nenávisť ovládze-li sama seba,
z nástrahy zrodí-li sa bezpeka*

a pravda sadne za stôl odveká?

*Bude-li právo všetkých právom? chleba
hoj všetkým? Nebude pút? zbrani treba?
Češť bude práci, tvári človeka?*

Ten kúpeľ krvi splynie očistením?

*Milosrdenstva znežnie obrazom
sebeckosť? pýcha skrotne pokorením?
trojica lásky svitne príkazom...?*

Aj keď sa to na prvý pohľad nezdá, predsa sme priamymi svedkami historických, ba až epochálnych udalostí. Žijeme časy, ktoré smelo môžeme nazvať obdobím **striedania** resp. výmeny **civilizácií**. Civilizácia a „kultúra“ konzumu – hoci nabera na obrátkach, predsa len – blíži sa ku svojmu završeniu. Dokonale naplnila svoje poslanie. Svojou amorálnosťou a bezduchou impotenciou požíra sama seba... V Paríži prebieha Klimatická konferencia OSN – „posledná možnosť zachrániť našu planétu“ – ako ju ktosi nazval.

Do tohto zdanlivo bezútešného stavu civilizačnej kultúry, ktorú zvykneme nazývať „západnou“, prichádza František – rímsky biskup, pápež a vyhlasuje **Svätý rok milosrdenstva**. Začali sme ho sláviť, lebo to je jediný správny spôsob, ako nazvať jeho prežívanie, na Prvú adventnú nedeľu.

Pavol Strauss napísal: „Keď nezhoríme v atómových plameňoch, zhorme v láske!“ (Za mostom času, 8.6.1983)

Túžba po milosrdenstve, po pokoji, ktorý je položený na pevnom základe, nepodliehajúcim zmenám, náladám a chvíľkovým rozmarom, je jednou z najprirodzenejších požiadaviek človeka vo svojej podstate. Hviezdoslav to nádherne vyjadril vo svojej básni s príslovečným názvom Advent:

*Príď, doba spásy! Čakáme ťa zdávna,
jak otcovia ťa verne čakali,
ba praotcovia ešte žiadali
ťa, dúfajúci, že sa zjavíš slávna:*

*i rozptýliš noc, v svetle neúnavná,
noc rabskej skrýše, hrobnej povaly,
odvalíš kameň ťarchy nemalý,
i z prs im skydne mura preohavná;*

*no nedočkali sa ťa — navzdor tomu,
že kajali sa horko, postili,
potili krvou, rvali šat si, vlasy:
zmučení sklesli... Ó, z ich strastí domu
vychádzajúcim na ich mohyly
lkať, aspoň tým už blesni, doba spásy!*

A práve **milosrdenstvo**, túžba po ňom, podopretá Kristovým prísľubom, **má byť základnou mierou nás samých**, nášho konania, vzťahov, postoja voči svojim blíznym! Pán Ježiš hovorí: „*Buďte milosrdní, ako je milosrdný váš Otec!*“ (Lk 6,36) Ale tiež na inom mieste: „*Akou mierou budete merať vy, takou sa nameria aj vám.*“ (Mt 7,2) Poznáme ešte notoricky známe: „*A odpusť nám naše viny, ako i my odpúšťame svojim vinníkom.*“ (Mt 6,12)

Myslím, že som bol dosť zmätený informáciou o vlne odporu a odmietnutí kresťanských utečencov zo Sýrie v niektorých našich „katolíckych“ obciach Nitrianskeho kraja. Ale tiež „vnútorným problémom“ nás veriacich prijať na svoje plecia spoluzodpovednosť, povedzme že za krst a ohlasovanie evanjelia v našom veľmi blízkom okolí... To všetko zo strachu z toho, že by to mohlo byť aj ináč, ako sme zvyknutí. Zmeny nemáme radi, nechceme ich. Bojíme sa „iného“, bojíme sa „iných“. Preto žijeme tak, že tí „iní“ – **ako by tu ani neboli..!** Pretriezveľ som a porozumel, že sme spokojní s tým, čo je, s našim, do vlastného kruhu uzavretým svetom... Jednoducho, **je nám dobre tak, ako je...** Len „nerušaj...“!

Ako chceme sláviť Vianoce?! Prosím vás, **nechystajte voľnú stoličku a prázdny tanier** pri štedrovečernom stole, lebo je to klamstvo! Zreflektuj svoju reakciu...: Ak by ti niekto v tej slávnostnej chvíli zaklopal na dvere tvojho domu s prosbou o pomoc či o prijatie...

Všetkým nám to vystavuje pravdivý obraz našej viery a pripravenosti byť „milosrdní, ako je milosrdný náš Otec, ktorý je na nebesiach... – Bez milosti a priamo do očí!
Zjalovela, skostnatela naša viera...

„Jedným slovom – naše kresťanstvo – uzákonené...

... ..

kresťanstvo

„zákonom chránené“...

... stuhlo
na mohyly bronzové,
stuhlo v srdciach ľudí na kameň...“

Svätý rok milosrdenstva je pre nás pozvaním pravdivo hľadiť nielen na svoju hriechnosť a následne na Milosrdného Otca, prosiac o odpustenie, ale aj na svet a ľudí, najmä na tých, ktorých máme okolo seba. Tiež však na svoju neschopnosť a neochotu **byť ako ON...** (porov. Lk 6,36)

Je to paradoxné! Veď tým najlepším východiskom pre človeka je **spoznať svoju duchovnú rakovinu** osobného pohodlia a neochoty dať sa formovať Ježišom Kristom... Tu treba začať.

Nebojme sa **opustiť a ak treba tak aj búrať predsudky** a vysnívané, nereálne predstavy o našom živote a poriadku v ňom! Spomeňme si na Zacheja, hlavného mýtnika, čo sa uňho dialo, keď ho navštívil Ježiš: „*Ale Zachej vstal a povedal Pánovi: „Pane, polovicu svojho majetku dám chudobným a ak som niekoho oklamal, vrátim štvornásobne.*“ Ježiš mu povedal: „*Dnes prišla spása do tohoto domu. Veď aj on je Abrahámovým synom. Lebo Syn človeka prišiel hľadať a zachrániť, čo sa stratilo.*“ (Lk 19,8-10) Takto **Kristus reálne vchádza do nášho života!** Nie v jedličkách, darčekoch a vianočnej pohode. Bez opravdivého milosrdenstva je to fraška! Ale ak ho prijímam, potom i vonkajší obraz Vianoc so všetkou svojou viditeľnou symbolikou bude skutočnou radosťou, požehnaním a pravdivým obrazom našich srdc, ktoré sa vlastne pretvárajú už **na obraz „tichého a pokorného Srdca Ježišovho“...**

Jacques Maritain povedal: „*Hľa, napĺňa sa veľký obrat, na základe ktorého to už nebudú ľudské veci, ktoré si berú na starosť ochranu božských vecí, ale božské veci, ktoré sa ponúkajú ku ochrane vecí ľudských (dokiaľ ľudia ponúknuť pomoc neodmietnu).*“

Je šťastím pre nás v duchu týchto slov volať s Pavlom Országhom „**Príď, doba spásy! Čakáme ťa zdávna...**“, alebo s prvými kresťanmi „**Maranatha! Príď Pane Ježišu**“...

Je šťastím a radosťou čítať posledné slová Biblie a na ne upriamiť celý svoj život: „*Ten, čo to dosvedčuje, hovorí: „Áno, prídem čoskoro.“ „Amen. Príď Pane Ježišu!“ Milosť Pána Ježiša nech je so všetkými.*“ (Zjv 22,20-21)

Úprimne a s láskou si vás všetkých objímam a prajem vám **požehnaný Svätý rok milosrdenstva a radosťné** – „nepokojom lásky“ a zároveň Božím pokojom naplnené – **Vianočné sviatky!**

Martin Koleják

Kresťanská radosť

Nezabudnuteľné bolo pre mňa stretnutie s manželkou Pavla Straussa Máriou niekoľko rokov po jeho smrti v ich dome v Nitre. Ukázala mi jeho pracovňu, kde bola jeho fotografia. Zvlášť ma upozornila na dobrotu, ktorá žiarila z jeho tváre. Ten tichý úsmev na jeho tvári si pamätala ešte z gymnaziálnych čias v rodnom Liptovskom sv. Mikuláši, odkiaľ obidvaja pochádzali. Podobný tichý úsmev vidíme aj na tvári pápeža Pavla VI. Úsmev na tvári sestry Zdenky je príznačný. Úsmev týchto osobností bol odrazom vnútornej radosti, ktorú prežívali. Všetci však vo svojom živote aj veľmi trpeli.

Kríž pápeža Pavla VI. bol ťažký. Hneď po jeho smrti prehlásil Arturo Carlo Jemolo, že ho stále videl v agónii v Getsemani. Ale vieme, že tento kríž nielen nezabránil, ale rozšíril hlbokú radosť v hĺbke duše Pavla VI. Kým žil, bol terčom zúrivej kritiky. Medzi iným ho kritizovali za to, že je vraj neistý, pochybovačný, utrápený. Mnohí, aj katolíci, mu s veľkou neúctou skomolili meno na „Pavol melancholický“. Utrápenú tvár tohto pápeža však vysvetľujú slová Pavla Straussa: „Dobrý človek je smutný. Lebo svet nechápe, že dobrota je najväčšia múdrosť.“ A ďalej: „Pečať múdrosti je mlčanlivosť a smútok.“ Strauss nakoniec dodáva: „Viem si predstaviť vnútorne jasavého a šťastného človeka, ktorý je mlčanlivý. A iného, ktorý sype vtipy a je vnútorne vyprahlý a smutný.“

Pavol Strauss tiež prežil veľa utrpenia, nepochopenia. Počas Druhej svetovej vojny bol niekoľkokrát tvárou v tvár smrti a aj po jej skončení bol prenasledovaný, keďže zo židovstva konvertoval na katolícku vieru, čo pocítila aj jeho rodina. V práci ho ako lekára degradovali.

Blahoslavená sestra Zdenka dokonca prežila mimoriadne ťažké mučenie v komunistickom režime.

Bolest' a radosť. Ako zharmonizovať z jednej strany ťažkosti, námahy, únavu, sklamanie, frustrácie, krízy, skúšky a utrpenia rôzneho druhu a z druhej strany radosť, po ktorej každý človek túži a ktorú potrebuje, presnejšie, kresťanskú radosť, ktorá je darom milosti a zároveň výsledkom snahy, ktorú Pán zveruje všetkým? Ako je teda možné súčasne prežívať utrpenie i radosť?

Pápež Pavol VI. publikoval 9. mája 1975 v rámci Svätého roku exhortáciu

o radosti *Gaudete in Domino (Radujte sa v Pánovi)*. Ide o jeden z najkrajších, najoriginálnejších a najvýznamnejších textov, ktorý napísal počas svojho magistéria, no zároveň jeden z najviac zabudnutých, dokonca takmer nikdy nespomínaných textov. Venuje sa kresťanskej radosti. Tento dokument nás vedie do vnútorného duchovného sveta tohto pápeža. Ide o mimoriadne autobiografický text, ktorý je základom tejto štúdie.

Radosť v Pánovi

Exhortácia začína slovami apoštola Pavla: „*Ustavične sa radujte v Pánovi*, pretože on je blízko všetkým, ktorí ho vzývajú s úprimným srdcom (porov. Flp 4, 4 -5; Ž 145, 18).“ Pápež hneď v úvode pozýva veriacich vyprosovať v modlitbe od Ducha Svätého dar radosti. Tu vidíme základný predpoklad kresťanskej radosti, k čomu sa pápež v exhortácii neustále vracia: ide o súvzťažnosť medzi *kresťanskou radosťou a radosťou v Duchu Svätom*. Tam, kde je kresťanská radosť, je Duch Svätý. Kde je Duch Svätý, tam je kresťanská radosť.

Svätý Augustín sa obrátil na Boha so slovami: „Ty sám pôsobíš, aby to, keď ťa chváli, človeku prinášalo radosť, lebo si nás stvoril pre seba, a nepokojné je srdce naše, kým nespočinie v tebe.“ Pavol VI. k tomu dodáva: „Čím viac človek žije v Bohu a je odlúčený od hriechu, tým viac vstupuje do duchovnej radosti. Bez pochyb, «telo a krv» nie sú jej schopné (porov. Mt 16, 17). Ale zjavenie môže otvoriť túto perspektívu a Božia milosť spôsobiť tento zvrät. Náš úmysel je pozvať Vás k prameňom kresťanskej radosti. Ako by to bolo možné bez toho, aby sme sa všetci postavili pred Boží plán, aby sme počúvali dobrú novinu o jeho láske?“

Je preto nutné neustále kontemplanovať Kristovu tvár, ako nás k tomu vyzval aj Ján Pavol II. Ak chceme mať dokonalú radosť, musíme sa obrátiť s dôverou na Krista. *List Hebrejom* hovorí: „Preto aj my [...] vytrvalo bežme v závide, ktorý máme pred sebou, s očami upretými na Ježiša, pôvodcu a zavšitela viery. On namiesto radosti, ktorá sa mu núkala, vzal na seba kríž, pohrdol potupou a sedí po pravici Božieho trónu. Myslite na toho, ktorý zniesol také protirečenie hriešnikov, aby ste nechabovali a neklesali na duchu“ (*Hebr 12, 1 - 3*).

Sám Ježiš Kristus nás vovádza do tajomstva svojej radosti. Dáva nám možnosť – milosť – pochopiť samotnú podstatu kresťanskej radosti, ktorá sa rodí a rastie jedine v spojení s Kristom. Ide tu o identitu kresťanskej radosti, o jej novosť, originalnosť a jedinečnosť. Ako píše Pavol VI.: „Vo svojej podstate kresťanská radosť je duchovnou účasťou na bezhraničnej radosti, zároveň ľudskej a božskej, ktorá je v srdci osláveného Ježiša Krista.“

Kontemplácia Kristovej tváre nás okrem iného vovádza do tajomstva Kristovej radosti, pretože nám otvára samotné „tajomstvo“ jeho osoby, ktorý je „pravým Bohom a pravým človekom“. Kontemplácia Kristovej radostnej tváre nás vedie aj k prijatiu *ľudskej radosti* v jej podstate. Kristus nám zjavuje pravdu o nás samých. On je novým Adamom. V ňom je miesto pre ľudskú radosť. Dokonca len v tajomstve Krista môže ľudská radosť poznať a prežiť svoju plnú pravdu a autentickejšť.

Počiatok kresťanskej radosti je Duch Svätý. V skutočnosti Duch Svätý svojou prítomnosťou a pôsobením nerobí nič iné, len „maluje“ Kristovu tvár v kresťanovi, čiže vtlačá hlboko jeho duchovné rysy do človeka, medzi ktoré patrí aj radosť, a rozvíja ich. Duch Svätý nás robí podobnými Kristovi, stvárnjuje nás v Krista aj z hľadiska jeho radosti.

Pán Ježiš prežíval celú škálu každodenných ľudských radostí, ako pripomína Pavol VI.: „Hĺbka jeho vnútorného života neoslabila *realizmus* jeho pohľadu ani jeho *citlivosť*. Obdivuje nebeských vtákov a polné ľalie. [...] Ochotne chváli radosť rozsievачa a žena, radosť muža, ktorý nájde ukrytý poklad, radosť pastiera, ktorý nájde stratenú ovcu, alebo radosť ženy, ktorá nájde stratenú drachmu, radosť pozvaných na svadbu, svadobnú radosť, radosť otca, ktorý prijme svojho syna po návrate z márnotravného života a radosť ženy, ktorá práve porodila dieťa.“

Každý človek je povolaný k tejto radosti z každodenných vecí. Pavol VI. upozorňuje: „Bolo by potrebné trepezlivé výchovné úsilie, aby sme sa naučili alebo znova naučili jednoducho vychutnávať mnohoraké ľudské radosti, ktoré nám Stvoriteľ dáva na našej ceste: pozdvihujúca radosť z existencie a zo života; radosť z čistej a posvätenej lásky; upokojujúca radosť z prírody a ticha; občas odriekavá radosť z dobre odvedenej práce; radosť a zadostučinenie z uskutočnenej povinnosti; transparentná radosť zo služby,

zo spoluúčasti; náročná radosť z obety. Kresťan môže tieto radosti očistiť, kontemplovať, sublimovať: nemôže nimi pohrdať. Kresťanská radosť predpokladá človeka schopného prirodzenej radosti.“ Nemôžeme však ostať len pri týchto radoostiach.

Kristova ľudskosť, ktorou je hlboko poznačená jeho radosť, nie je uzatvorenou ľudskosťou, aby okusovala len materiálnu radosť. Je ľudskosťou otvorenou na celé bohatstvo osoby, zvlášť na duchovnú a náboženskú radosť. V tomto zmysle pápež pokračuje vo svojej exhortácii: „Tieto ľudské radosti sú tak zásadné pre Ježiša, že sú preňho *znakmi duchovných radostí* Božieho kráľovstva: radosť z ľudí, ktorí vchádzajú do tohto Kráľovstva, vracajú sa tam alebo tam pracujú, radosť Otca, ktorý ich prijíma. [...] Raduje sa predovšetkým vtedy, keď vidí, že jeho slovo je prijaté, keď sú posadnutí oslobodení, keď sa mýtnik Zachej obrátil, keď vdova darovala vo svojej chudobe všetko, čo mala. [...] Evanjelium svätého Lukáša ponúka zvláštne svedectvo rozsievania tejto radosti. Ježišove zázraky, slová odpustenia sú rovnako znakmi Božej dobroty: celý zástup plesá kvôli všetkým divom, ktoré urobil (porov. Lk 13, 17) a oslavuje Boha. Pre kresťana, ako pre Krista, ide o to, aby žil ľudskej radosti, ktoré mu dáva Stvoriteľ vo vzdávaní vďaky Otcovi.“

Kristova ľudská radosť má byť *pre nás veľkým posolstvom*. Zatiaľ čo potvrdzuje, že radosť je základným povolaním ľudskej existencie, poukazuje na *šírku dohier a hodnôt, z ktorých sa môže živiť*. V tomto zmysle nám pápež pripomína, že všeobecná túžba po šťastí nachádza najušľachtilejší výraz v radosti, čiže „keď človek na úrovni vyšších schopností nachádza zadostučinenie vo vlastníctve poznateľného a milovaného dobra.“

Pôžitok bez radosti

Dnes spoločnosť oslavuje pôžitok tak, ako sa v minulosti oslavoval Kristov kríž. Pavol VI. sa bezprostredne zmienil aj o tejto kultúre: „Technologická spoločnosť mohla znásobiť príležitosti pôžitku, ale ona veľmi ťažko dokáže priniesť radosť. Pretože radosť prichádza odinaka! Je duchovná.“ Je zásadný rozdiel medzi radosťou (šťastím) a pôžitkom (rozkošou). Pôžitok dráždi len pokožku, telo a preto trvá krátko. Šťastie, naopak, vstupuje do hĺbky duše a nikto a nič ho nemôžu ukradnúť z vonka. Správne poznamenal Alessandro Manzoni, veriaci človek, že svet sa môže vysmievať z tejto hlbokkej radosti, ale nemôže ju ulúpiť.

Dnes sme svedkami podvodného bujnenia rôznych druhov pôžitkov a hrozného nedostatku radosti a šťastia. Matka Tereza z Kalkaty jedného dňa bystro pozorovala: „Smerovky šťastia sú úplne nesprávne. Indikácie, ktoré dáva súčasná spoločnosť, sú obrovským klamstvom a vytvoria svet smutných, osamelých a nespokojných ľudí.“ Prečo? Pretože šťastie môže dať jedine Boh. On je výlučným vlastníkom nekonečnej radosti.

Luigi Santucci, súčasný spisovateľ a prenikavý pozorovateľ, povedal: „Pôžitkári tohto sveta, návštevníci lokálov, opilci sexu, alkoholu a drog musia vedieť, že my sa vyhýbame ich orgiám nie až tak preto, že by sme mali strach z pekla, ale skôr preto, že je nesmierne väčšie šťastie, keď je človek jasný, čistý, verný, štedrý, slobodný od pýchy a egoizmu.“

Skutočné šťastie prináša Kristov kríž a nie hriechne radovánky. Dnes tomu mnohí nechcú uveriť. Tu je koreň nepochopenia medzi kresťanmi a hedonistickým svetom. V tomto živote sa pôžitok a bolesť striedajú rovnako pravidelne, ako sa v mori zdvihne vlna a zasa klesne a zanechá peniacu sa priehľbeň za stroskotancom, ktorý sa pokúša doplaviť k brehu. Pôžitok a bolesť sa navzájom prelínajú a nedajú sa rozplieť.

Človek sa zúfalo snaží roztrhnúť tieto siamske dvojčatá, oddeliť pôžitok od bolesti. Niekedy si nahovára, že sa mu to podarilo, opojene sa v tom kochá, zabudne na všetko a oslavuje svoje víťazstvo. Ale len krátko. Bolesť je tu ako opojný nápoj, ktorý sa okyslíči a zmení sa na jed. Nie je to nejaká odlišná, nezávislá bolesť, alebo spôsobená inou príčinou. Je to bolesť, ktorá vyplýva z pôžitku. Sám nezriadený pôžitok sa mení na utrpenie. Stáva sa to buď bezprostredne, tragicky, alebo niekedy pozvoľne v dôsledku toho, že pôžitok nemôže byť trvalý, alebo v dôsledku smrti.

Cirkev vysvetľuje túto ľudskú drámu nasledovne. Na začiatku bolo dobrovoľné rozhodnutie človeka. Umožnila ho jeho prirodzenosť, ktorá ho vábila, aby svoju schopnosť radosti, ktorou bol pôvodne obdarovaný preto, aby sa túžil kochať v Bohu, zameral výlučne na viditeľné veci.

S pôžitkom, ktorý si človek zvolí proti Bohu a proti rozumu, Boh priamo spojil bolesť a smrť (porov. Gen 3, 16), ale skôr ako liek než ako trest. Urobil to preto, aby sa nestalo, že človek popustí uzdu svojmu sebeckému a úplne zničí seba a svojho blížneho. Avšak pôžitok a bolesť sa tu navzájom nekompenzujú. Táto bo-

lesť neodpykáva, „nevypukuje“ pôžitok, pretože sama je jeho ovocím, patrí k dialektike hriechu.

Kristov kríž konečne pretrhol túto reťaz. „On namiesto radosti, ktorá sa mu núkala, vzal na seba kríž“ (Hebr 12, 2). Uskutočnil opak toho, čo urobil Adam a čo robí každý človek. Zaviedol tak do sveta novú kvalitu bolesti: bolesť, ktorá nie je ovocím pôžitku a hriechu, bolesť len znášanú, bolesť nevinnú a dobrovoľnú. Tu však všetko nekončí. Kristus vstal. Kríž bol pohltý víťazstvom. Kristus zahájil novú radosť, ktorá je plodom bolesti. Radosť, ktorá nachádza v kríži svoj zdroj a nádej, že neskončí ani smrťou, že bude večná. Táto radosť je v súlade s každým dovoleným, čestným pôžitkom. A nejde len o pôžitok duchovný, ale o každý počestný pôžitok, aj o taký, aký zakúšajú muž a žena vo vzájomnom darovaní, v plodení života, keď vidia, ako rastú ich deti, o pôžitok z umenia a z tvorivosti, z krásy, z priateľstva, zo šťastne dokončenej práce. O každú radosť.

Avšak človek je krehký, hriechy, a to sa odráža aj na jeho pozemskej radosti. Pavol VI. píše: „Ako nevidieť, že radosť je vždy nedokonaná, krehká, ohrozená? Kvôli zvláštnemu paradoxu, samotnému vedomiu toho, čo by ju malo tvoriť, mimo všetkých prechodných potešení, skutočná radosť zahrňuje aj istotu, že neexistuje dokonalé šťastie. Skúsenosť ohraničenosti, že každá generácia začína na vlastné konto, zaväzuje konštatovať a merať nesmiernu priepasť, ktorá vždy existuje medzi realitou a nekonečnou túžbou.“

Kríž človeka nenúti, aby si odopieral potešenie, pôžitok, ale aby podriadil potešenie Božej vôli, aby si ho doprial a prežíval ho v poslušnosti k jeho slovu a k zákonu, ktorý on dal nie preto, aby človeku potešenie pokazil, ale aby ho ochránil od bolesti a smrti. Aby prostredníctvom malých radostí, ktoré stretáva na svojej ceste, zatúžil po radosti, ktorá nekončí.

Smutné skúsenosti zla a hriechu majú nevyhnutný dopad na radosť. Skúsenosť víťazstva nad zlom a hriechom je spojená s očisťujúcim a posväcujúcim vykúpením, ktoré nám daruje Pán Ježiš. *On ranenú ľudskú radosť uzdravuje a stratenú ľudskú radosť obnovuje*. Iba Kristus môže skutočne vykúpiť pôžitok a ľudskú radosť z odsúdenia, ktoré ju ťažilo a ťaží a ktoré zavinil nielen hriech, ale aj ich prirodzenosť určená k smrti: „Zákon Ducha, ktorý dáva život v Kristovi Ježišovi, oslobodil ťa od zákona hriechu a smrti“ (Rim 8, 2).

Absolútna novosť a jedinečnosť Kristovej radosti

Absolútna novosť a jedinečnosť Kristovej radosti spočíva v tom, že v ňom sú dve prirodzenosti, ľudská a božská. On je pravým Bohom a pravým človekom. Božská sláva sa odráža v jeho radosti. Pavol VI. vysvetľuje: „Tu je dôležité dobre pochopiť *tajomstvo* nepreniknuteľnej radosti, ktorá prebýva v Ježišovi, a ktorá mu je vlastná. Zvlášť evanjelium svätého Jána poodhaľuje závoj, zverujúc nám dôverné slová Syna Božieho, ktorý sa stal človekom. Ak Ježiš vyžaruje taký pokoj, takú istotu, takú radosť, takú disponovanosť, je to z dôvodu *nevýslovnej lásky*, o ktorej vie, že má Otec k nemu. Od jeho krstu na brehu Jordána sa prejavila táto láska, prítomná od prvého okamihu vtelenia: «Ty si môj milovaný Syn, v tebe mám zaľúbenie» (Lk 3, 22). Táto istota je neoddeliteľná od Ježišovho vedomia. Je to Prítomnosť, ktorá ho nikdy nenechá samého (porov. Jn 16, 32). Je to dôverné poznanie, ktoré ho naplňuje: «Ako mňa pozná Otec a ja poznám Otca» (Jn 10, 15). Je to neprestajná a úplná výmena: «A všetko, čo je moje, je tvoje, a čo je tvoje, je moje» (Jn 17, 10). Otec odovzdal Synovi moc súdiť, disponovať životom. Je to vzájomné prebývanie: «Ja som v Otcovi a Otec vo mne» (Jn 14, 10).

Syn miluje Otca bezmerne: «Milujem Otca a robím, ako mi prikázal Otec» (Jn 14, 31). On vždy robí to, čo sa páči Otcovi: je to jeho «pokrm» (porov. Jn 8, 29; 4, 34). Jeho disponovanosť ide až po darovanie vlastného ľudského života, jeho dôvera až po istotu, že ho znova dostane: «Otec ma preto miluje, že ja dávam svoj život, a zasa si ho vezmem» (Jn 10, 17). V tomto zmysle sa teší, že ide k Otcovi. U Ježiša nejde o prechodné vedomie: je to odozva lásky, v jeho ľudskom vedomí, ktorú pozná od večnosti, ako Boh v lone Otca: «Lebo si ma miloval pred stvorením sveta» (Jn 17, 24). Ide tu o vzťah nekomunikovateľnej lásky, ktorá sa stotožňuje s existenciou Syna, a je to tajomstvo trojičného života: Otec je tam ako ten, ktorý sa daruje Synovi bez výhrad so štedrou radosťou, a Syn ako ten, ktorý sa daruje tým istým spôsobom Otcovi, s vďačnou láskou v Duchu Svätom.“

Kontemplácia tajomstva Kristovej radosti nemôže nevyvolať celú škálu hlbokých citov: obdivu, úžasu, vďačnosti, chvály, duchovnej radosti. Všetky tieto city však treba prežívať vo veľkej pokore, s vedomím, že Boh dáva maličkým poznávať tajomstvá Božieho kráľovstva. Pán Ježiš povedal: „Nik nepozná Syna,

iba Otec, ani Otca nepozná nik, iba Syn a ten, komu to Syn bude chcieť zjaviť“ (Mt 11, 27).

Sme povolani mať účasť na Kristovej radosti

Milosť Božia nás povoláva mať účasť na tajomstve Kristovej radosti. Pavol VI. potvrdzuje: „Hľa, učeníci a všetci tí, ktorí veria v Krista, sú povolani mať účasť na tejto radosti. Ježiš chce, aby mali v sebe plnosť jeho radosti (porov. Jn 17, 13): «Ohlásil som im tvoje meno a ešte ohlásim, aby láska, ktorou ma miluješ, bola v nich a aby som v nich bol ja» (Jn 17, 26).“

Pápež pokračuje poukazujúc na niektoré podmienky rastu radosti u Kristovho učeníka: „Táto radosť z prebývania v Božej láske začína už tu na Zemi. Je to radosť Božieho kráľovstva. Ale ona sa zhoduje so strmým životom, ktorý vyžaduje úplnú dôveru v Otca a Syna a prednostné rozhodnutie pre Božie kráľovstvo. Ježišovo poslanstvo sľubuje predovšetkým radosť, túto náročnú radosť; neotvára sa prostredníctvom blahoslavenstiev? «Blahoslavení chudobní, lebo vaše je Božie kráľovstvo. Blahoslavení, ktorí teraz hladujete, lebo budete nasýtení. Blahoslavení, ktorí teraz plačete, lebo sa budete smiať» (Lk 6, 20 – 21).“

V tomto bode pápež poukazuje na utrpenie, smrť a zmŕtvychvstanie Ježiša Krista, čo sa odráža na kresťanskej radosti. Ježiš, aby ukázal na úplnú a synovskú poslušnosť k Otcovi, prijíma smrť na kríži. Ale Otec nedovolí, aby ho smrť držala v jej moci. Vzkriesi ho, spečiatiac tak hodnotu obety kríža a svedčiac, že je verný modlitbe Syna pred utrpením: „Otče, nadišla hodina: Osláv svojho Syna, aby Syn oslávil teba“ (Jn 17, 1). Pápež píše: „Odteraz Ježiš navždy žije v Otcovej sláve, a preto učeníci dostali účasť na nezničiteľnej radosti, keď videli Pána vo Veľkonočnom večeri.“ A uzatvára: „Z toho vyplýva, že tu dolu [na Zemi] radosť Božieho kráľovstva, ktoré bolo dokončené, môže prameniť len zo slávenia, ktoré je spojené so smrťou a vzkriesením Pána. Je to paradox kresťanského stavu, ktorý zvlášť osvetľuje ľudský stav: ani skúšky, ani utrpenie nie sú eliminované z tohto sveta, ale oni nadobúdajú nový zmysel v istote, že majú účasť na vykúpení uskutocnenom Pánom, a že budú mať podiel na jeho sláve. [...] V radosťnom ohlásení zmŕtvychvstania samotná bolesť človeka je premenená, zatiaľ čo plnosť radosti pramení z víťazstva Ukrižovaného, z jeho prebodnutého boku, z jeho osláveného

ho tela, a osvetľuje temnoty duše: *A noc bude mojím svetlom a mojou radosťou.*“

Blahoslavená sestra Zdenka veľmi intenzívne prežívala tento paradox kresťanskej radosti, ktorú navonok prejavovala tichým úsmevom. Píše: „S úsmevom trhaj ružičky bolesti. S úsmevom rozďavaj slová. S úsmevom pomáhaj. S úsmevom prijímaj nespravodlivosti. S úsmevom nes nepravdu. S úsmevom prijímaj, keď ťa klamú. S úsmevom kráčaj na rekreáciu. S úsmevom zakrývaj všetko, čo ťa bolí. S úsmevom kráčaj, i keď si veľmi smutná. S úsmevom kráčaj ku Golgote, tam nájdeš toho, ktorý všetku zlobu, faľoš, klam ľudí poznal prv, ako ty. Teba už len necháva kráčať po vyšliapanej ceste... Aká nevďačná by si bola, keby si sa všetkému neusmiala.“ Vedela, že všetko utrpenie v spojení s Kristom vedie do slávy neba. Z toho sa radovala, preto rozďavala úsmev, ktorý bol odrazom nebeského šťastia. Nebol to farizejský úsmev, ani násilný, ani teatrálny chichotanie sa. Bol to úsmev odrážajúci jas Krista v jej srdci. Prosila: „Ó, Ježišu, ponechávam sa tvojim božským rozmarom a nechcem nič iné, nijaké radosti, iba získať tvoj úsmev.“ V jej očiach sa odrážal Kristus – Slnko. Sama píše: „Vo svojich očiach mám pre celú večnosť Slnko.“

Duch Svätý počiatok radosti Cirkvi

Vzkriesený Kristus daroval svojim učeníkom Ducha Svätého, aby ostal s nimi. Pavol VI. píše: „Duch Utešiteľ je darovaný Cirkvi ako nevyčerpatelný počiatok jej radosti ako nevesty osláveného Krista.“ Veľkonočná radosť je radosť z prítomnosti Vzkrieseného Krista, ktorý dáva svojim učeníkom Ducha Svätého, aby ostal s nimi. Duch Svätý „si z nás robí príbytok: sladký hosť duše. Spolu s ním v srdci človeka prebýva Otec a Syn (porov. Jn 14, 23). Duch Svätý vzbudzuje v ňom synovskú modlitbu, ktorá pramení v najhlbšom vnútri duše a prejavuje sa chválou, vďakou, odčinením a prosbou. Teda môžeme zakúšať duchovnú radosť, ktorá je ovocím Ducha Svätého (porov. Rim 14, 17; Gal 5, 22): ona spočíva v tom, že ľudský duch nachádza odpočinok a vnútorné zadostučinenie vo vlastnení Trojjediného Boha, poznaného prostredníctvom viery a milovaného láskou, ktorá pochádza od neho.“

Kontemplácia radosťnej Kristovej tváre pozná aj ďalšie štádiá okrem doteraz vymenovaných. Sú to štádiá, ktoré nachádzajú veľmi zaujímavé prvky a zmienky v exhortácii *Gaudete in Domino*. Tak napríklad kapitola venovaná

Radosti v srdci svätých. Je to stále tajomstvo Kristovej radosti, ktorá sa živo, konkrétne a rôznorode odráža na členoch Cirkvi, počnúc Pannou Máriou: „Blízka Kristovi zhrňa v sebe všetky radosti, žije dokonalú radosť slúbenú Cirkvi: *Mater plena sanctae laetitiae* [Matka plná svätej radosti]; oprávnené jej deti na tejto zemi, obracajúc sa k tej, ktorá je matka nádeje a matka milosti, vzývajú ju ako príčinu ich radosti: *Príčina našej radosti*.“ Pápež potom celkom zvlášť pripomína príznačnú radosť mučeníkov, aby sa nakoniec sústredil na tri osoby, ktoré aj dnes veľmi priťahujú celý kresťanský ľud: Chudáčik z Assisi, svätá Terézia z Lisieux a Maximilian Kolbe.

Sestra Zdenka prežívala podobnú duchovnosť ako Terézia z Lisieux. Hoci žila veľmi asketicky, vnímala aj svoju hriechnosť. Píše: „Viem byť šťastná a mať úžitok zo svojej biedy. Ale moja istota ide ešte ďalej. Okrem odpustenia očakávam od Boha ešte aj odmenu. Zverujem sa Ježišovi, rozprávam mu podrobne o svojich nevernostiach, mysliac si vo svojej trufalej oddanosti, že tak dosiahnem väčšiu moc nad jeho Srdcom; tým si privábim dokonalejšiu lásku toho, ktorý neprišiel volať spravodlivých, ale hriešnikov. V ňom nájdem všetko, čo som stratila, ba ešte omnoho viac... Rosná kropaj, poľný kvet.“

Neustále hľadala na Kristovu tvár a jej láska k nemu bola vynaliezavá. Poznomená: „Často som premýšľala, ako by som sa Ježišovi vždy viac a viac odovzdávala... Ako rada by som sa dala Pánom magnetizovať! To bola moja prvá myšlienka pri prebudení. S akou radosťou som mu odovzdávala svoju vôľu...“ Inde dodáva: „Akú radosť cítim, keď badám, že odumieram. Ako rada by som pomohla Božskému zlodejovi, aby ma ukradol. Vidím ho zďaleka a chránim sa kričať. Naopak, vábim ho: «Sem, sem!»“ Jej láska viedla k túžbe po večnosti s Ním: „Pri otázke, či sa nebojím smrti, cítim, že potrebujem viac ochoty na to, aby som žila. Aká radosť vidieť ho a byť súdená tým, ktorého som nadovšetko milovala!“

Záver

Druhý vatikánsky koncil prináša osľušujúce tvrdenie: „Každý, kto nasleduje Krista, dokonalého človeka, sám sa stáva dokonalejším človekom.“ Toto tvrdenie, samozrejme, platí aj v oblasti radosti. Impozantným dôkazom sú svätí zaťažení aj najťažším krížom, ktorým však nikdy nechýbala radosť. Zvláštnym dôkazom sú mučeníci.

Vo vzťahu k nim Pavol VI. píše: „Po Márii stretáme výraz najčistejšej, najvrúcnejšej radosti tam, kde Kristov kríž je objatý najvernejšou láskou. U mučeníkov, ktorým Duch Svätý vnuká v samotnom vrchole skúšky vášnivé očakávanie príchodu Ženicha. Svätý Štefan, ktorý zomiera vidiac otvorené nebo, je prvým z týchto nespočetných svedkov Kristových. Kolki tu sú aj v našich dňoch a v rôznych krajinách, ktorí riskujú všetko pre Krista, by mohli potvrdiť, ako mučeník svätý Ignác Antiochijský: *Veď vám píšem živý, hoci túžim zomrieť. Moja láska je ukrižovaná, už vo mne nehorí oheň lásky k hmote. Je vo mne živá voda, ktorá mi vnútri hovorí: Poď'k Otcovi*.“

Podstata kresťanskej radosti je teda v tom, že človek je zjednotený s Bohom,

Poznámky redaktora

V jeden deň som sa – s blahoželaním k meninám – poďakoval Martinovi Kolejákovi za poslaný a s pôžitkom prečítaný príspevok o „kresťanskej radosti“. A na druhý deň som medzi papiermi v „porubčanovskom fascikle“ objavil preklepaný záznam z môjho dávneho zošitu zápisníka (z 19. augusta 1989), ktorý sa napodiv tiež dotýka Kolejákovej témy o radosti. Prečítajme si ho:

(19. august 1989)

Svojím zápisom zo 4. novembra 1943 (!) nám Michail Michajlovič Prišvin ponúka veľiké poučenie. – Ako vtedy, aj teraz prebieha vo svete veľká vojna: vojna za chovanie života na zemi. Ako vtedy aj teraz nás najviac zaujíma problém BOJA: ako bojovať za zachovanie života, ako sa zapojiť do tohto boja...

A Prišvin hovorí, že najlepšou formou našej účasti na tomto boji je RADOSŤ. Tá radosť, ktorú on niesol ľuďom vo svojej knižočke „Lesnaja kapel“, a ktorú pred vojnou – práve pre radosť! – neprijali; ale keď prišlo do najtuhšieho, ukázalo sa, že práve bez tohto nemožno žiť a víťaziť. Ukázalo sa, že je nám teraz potrebná najviac kniha, v ktorej „nie je o vojne ani slova, akoby sa už bola dávno skončila“.

Kto teda chce riešiť problém svojej účasti na súčasnom celosvetovom zápase, ber si príklad z Prišvina. – A hľadme, čo nám on k tomu v tom istom zápise hovorí:

Časy menia vhodný bod na vynaloženie sily k hrdinskému činu. Netreba mrhať sily osobného hrdinstva tam, kde je to možné dosiahnuť nejakým traktorom. To teda znamená, že ak chceme nájsť

ako nám pripomína Prvý list Jánov: „Čo sme videli a počuli, zvestujeme aj vám, aby ste aj vy mali spoločenstvo s nami. Veď my máme spoločenstvo s Otcom a s jeho Synom Ježišom Kristom. A toto píšeme, aby naša radosť bola úplná“ (1 Jn 1, 3 – 4). Keďže hriech nás oddeľuje od Bohu a ničí opravdivú radosť, je ľahké pochopiť, že sviatosti ustanovené Kristom sprostredkujú pravú radosť, pretože sprostredkujú Boží život.

V závere exhortácie *Gaudete in Domino* nachádzame slová: „Bolo by veľmi divné, ak by nám táto dobrá zvesť, ktorá podnecuje aleluja Cirkvi, nedala vzhľad spasených. Radosť byť kresťanom úzko spojeným s Cirkvou v Kristovi v stave milosti je skutočne schopná naplniť srdce človeka.“

vhodný bod na vynaloženie sily osobného hrdinstva, treba pochopiť čas, alebo ináč povedané: treba byť súčasným. (Moja známa pesnička o pochopení ducha čias – J. R.) A čo znamená byť súčasným?

V našich časoch sme my, mládenci, práve kvôli tomu hltali knihy a snažili sme sa „všetko vedieť“. Keď však uplynuli roky mladosti, pochopili sme, že nadobudnuté vedomosti nedávajú odpoveď na naše otázky, že hodnotným bolo len to, čo bolo skryto prítomné v tom našom pachtení sa po vedomostiach: túžba poznať seba samého. A keď sme opúšťali mladosť, spoznali sme seba samého skrze lásku.

To teda znamená, že ak chceme pochopiť ducha čias alebo byť súčasnými, musíme pochopiť seba samých skrze lásku; vedomosti bez lásky nás nemôžu urobiť súčasnými. Jedine láska nám ukáže vhodný bod na vynaloženie sily k hrdinstvu. A nech je dnes (rok 1943! – J.R.) tým bodom pre mňa moja láska k mojej vlasti – k Rusku.“

Zamarilo sa mi, že to v dnešnej dobe platí pre celé ľudstvo. Len keď sa zbavíme vzájomnej nenávisťi, len keď nenávisť vystrieda LÁSKA, zodvihne sa na úroveň súčasnosti, pochopíme sami seba a svoje poslanie, a bude nám jasné, kde je „onen bod vynaloženia nášho osobného hrdinstva“.

Láska je tou OSOU, ktorá rozhoduje o tejto premene: „*Volakedy som sa musel vyberať ďaleko do sveta hľadať svoje „nebyvalé“; dnes však žijem v samom srdci našej krajiny neďaleko od Moskvy, a svet sám sa dal do pohybu okolo mňa.*“

Julo Rybák: S Pavlom Straussom a Pavlom Országhom ešte raz o radosti a – veselosti

„Všetko vrie. Boh veľkou varechou mieša nad plameniskom blízkych prítomností veľké chody zajtrajšej hostiny.“

„Naše údobie je iste jedným z najhroznejších vredov dejín. Kritický prelom a prechod. Kritická choroba, z ktorej však môže vzísť mimoriadne a odolné zdravie“.
(Pavol Strauss)

Cyril Vasil' v šaštínskej homílii (15. sept. 2015) pri výpočte bolesti dnešného Slovenska na prvé miesto postavil „stratu nadšenia, radosti a životného optimizmu“ (porov. Listy PS 27, s. 4). – Pritom nezabudol podotknúť, že „navonok sa bavíme, ba podľa ponuky televíznych zábavných programov by sme sa mohli „uzabávať k smrti“ – a napriek tomu sme stále smutnejší, bezradnejší, apatickejší“.

Ináč povedané (aby sme naviazali na Kolečákov článok v tomto čísle Listov PS): navonok sa veselíme, ale pravá radosť (napriek úsiliu mohutného šiku zabávačov, ktorí sú najprestížnejšími ľuďmi tejto doby), hlboká vnútorná radosť nám chýba.

Ak si pozorne prečítame esej Pavla Straussa „Problém človeka“, je to tak **zákonité**. Zákonité preto, že žijeme vek „nového tvora: **redukovaného človeka**“. A „vek redukovaného človeka sa charakterizuje NEMIERNOSŤOU“, ktorej výsledkom je „vrcholná rozdrobenosť, redukovanosť vo všetkom“. „Všetko je nemierne.“ A táto nemiernosť sa prejavuje aj v tej neorganickú, umelej, exaltovanej VESELOSTI, ktorú Cyril Vasil' výstižne vyjadril spojením, že sa môžeme (a nielen môžeme, my tak skutočne aj robíme) „uzabávať až k smrti“.

A kde sa podela radosť? Ako hľadať radosť v takomto prostredí: „Keď sledujeme taký bežný kolobeh dňa, vidíme, že hneď zrána tóne noci sa zaháňajú niečím ostrým a mozog sa vyumýva čo najhluchším rozhlasovým pochodom dajakého nemuzikálneho pochábla, aby sa znovuzrozený človek pripravil na posvätnú polhodinku ranných správ. Nato sa vytacká do práce, za stáleho pouličného revu ampliónov: húkačky áut a zvonce električiek znemožnia mu uvedomiť si svoju ľudskosť. Do úradu alebo do továrne vpadne v takom duševnom stave, akoby v premoknutej košeli prišiel do pivnice. Vlastné teplo obyčajne nestačí prehriať vnútorný priestor. I túžba a radosť z konca práce

zkrátka sa rozmočí v otupenej znudenosti, prázdnote, chytro sa zanáša do kina a utápa a kolotoč prázdnoty sa ubera ďalej.“ (V tom Straussovom opise ľahko poznáme prvé povojnové roky, a vieme si predstaviť, ako sa to za uplynulé viac ako polstoročie všetko umocnilo - J. R.)

„Človek sa vyšmykol spod zákonitosti a súvislosti duchovných, ktoré sú mu jedine adekvátne“, lebo „kusy skrotenej a upravenej prírody, poslúchajúce len svoje zákonitosti, sa postavili nad človeka“.

Tu radosť nemá miesto. Veselosť však áno. „Svety sa rodia nečujne. Lež medzi Boha a človeka sa votrel krik. Keď sa zadívame na kvet, ako rastie na hôrnej lúčine, takmer čujeme nemý ston vzrastu a naširoko rozložený dych ticha. („Dych ticha“, to je atmosféra pre radosť - J.R.) Tak rastie všetko veľké a pôvodné v pohľade Stvoriteľa. (...) More najpeknejšieho kriku, škripotu a piskotu zaplavuje svet, čím kodifikuje pralesový stav ľudskej atmosféry.“

„Človek nemá stred, preto nemá ani perifériu. Je redukovaný na redukované súcniosti a hodnoty, do prázdnoty medzi nimi sa hodí ako výplň hluk a treskot ulíc a fabrík, ručaj džezu a kín, do medzier jeho vnútra chýba tmel, i nahrádza sa krikom námestí a zhromaždisk, naplnených politickými vášňami alebo hurhajom pochabých športových fanatikov.“

Ako sa stane, že sa radosť zvrhne na VESELOŤ, to nám ukáže proces zvrhnutia sa Slova: „Slovo je nástrojom pravdy. Pravda je v slove, lebo pretrvá slovo. Slovo je výrazom pravdy, kým je ona u človeka. Redukovanosťou, rozbitosťou človeka zredukujú sa i pravda a opravdivosť v ňom. A tak sa stáva slovo nositeľom nie pravdy, ale akoby pravdy, a ako sa človek len zdá človekom, tak sa pravda len zdá pravdou, a stáva sa frázou, heslom, zdrapom platným nakrátko. Kým bol človek jednotným a jednotiacim zjavom, aj slovo bolo nositeľom dobra, pravdy a krásy. Teraz je slovo len leptajúcim jedom a posluhovačom nenávisťi, lži a zla.“

Mohli by sme povedať: kým bol človek nositeľom dobra, pravdy a krásy, bol aj nositeľom radosti. Teraz však prestal byť jednotným a jednotiacim zjavom, a tak sa aj jeho radosť zvrhla na veselosť, ktorá je len „leptajúcim jedom a posluhovačom nenávisťi, lži a zla“.

Exaltovaná, bezhraničná a bezdôvodná veselosť je podmienená „**krízou**

zodpovednosti, v ktorej tonie ľudstvo“ - a ktorá „tesne súvisí s redukovaným vnútrom terajšieho človeka.“ „Kríza zodpovednosti je zrkadlovým obrazom mravného úpadku. Človek redukovaný nikdy nemôže byť celým, vždy je len kúsok z neho na chvíľu na menlivom mieste. A pretože mravnosť je podstatným výrazom pripútania sa človeka k určitým normám, k svedomiu, k okoliu, k Bohu, u nejednotného človeka nemá oporný bod. Je v prirodzenosti redukovaného človeka, že je redukovaný aj od mravnosti.“

„Tu niet súvisu udalostí k iným sféram. Čo je, už bolo. Vina je menej než para, rozprášená vo vetre. S tou istou nonšalantnosťou sa vykorisťuje, ako sa hromží a štrajkuje, ako sa preteká a strieľa. Pre redukovaného človeka niet trvania, niet večnosti, len vajatavé teraz.“ A preto (dodajme): niet ani **zodpovednosti**.

So zodpovednosťou ide ruka v ruke SLUŽBA. Služba ako prameň hlbokjej vnútornej radosti - a súčasne ako čosi, čo redukovaný človek zo seba priam vyvrhuje a vníma ako zotročenie, ako popretie slobody. - Nemôžeme si pri tejto príležitosti uprieť pôžitok odcitovať Straussov priam vznešený hymnus na SLUŽBU:

„Služiť je protiva redukcie. Služiť je základný postoj nového človeka. Služba v novom poňatí je nie sociálna, ale duchovná vzťahovosť. Ako objekt každej vzťahovosti je tu predovšetkým vzťah k človeku a k Bohu. Úprava tohto vzťahu je meradlom každého vzťahu.“

Služiť neznamená mínus, chudobu, prinútenie. V krásnom, minulom i budúcom zmysle služiť znamená plnosť, bohatstvo, ktoré prekypuje a ktoré sa dáva. Už v tom je zásadný rozdiel od banálnych predstáv o službe. Služiť je činnosť pokorného sebavedomia, ktoré udržuje a živí život. Služiť znamená milovať. Ten, ktorý slúži, dáva, a preto stojí nad prijímačím, lež aj prijímač môže byť šťastný a hrdý, že smie prijať z tolkej plnosti. Pravá služba je nie ponížujúca, naopak, povyšuje, veď je tvorivým aktom. Služiť znamená uctiť si toho, komu slúžime, a znamená vedomie, že kvalite hodnej našej služby svojou službou môžeme pridať ešte hodnoty. V službe sa skláňame poskytnúť pomoc a podporu a súčasne vyjadrujeme svoj obdiv, svoju úctu. Kresťanstvo povýšilo službu tým, že najvyšší úrad nazýva „službou sluhov Božích“ preto, lebo Boh sám prišiel, aby slúžil všetkým. Najväčšie otroctvo je služiť sebe samému. Služiť znamená tvoriť. Služiť každým úkonom a každým prejavom a činnosťou je stála bohoslužba. To spečatila naveky betlehemska hviezda. Od času, ako Boh zostúpil a stal sa sluhom, je ľudskému

srdca sladkým povýšením slúžiť človeku a zrozumiteľnejšou ťarchou slúžiť Bohu.“

A na inom mieste: „Služba je vrchol bytia človeka... Celý náš život je služba. Najvyššia služba je láska. A tá sa má šíriť z nás vo všetkom našom počínaní ako kruhy na vode.“

+ + +

Ale kde sa vám podel Pavol Oszágh? – môže sa na tomto mieste opýtať náš čitateľ. – Kde? Tu je! Pavol Strauss nás svojou krízou zodpovednosti redukovaneho človeka, v ktorej tonie dnešné ľudstvo, a zároveň SLUŽBOU človeka „nového, možného, vytúženého“, ktorá je „protivom redukcie“ a je vlastne synonymná so zodpovednosťou za svoj údel – priamo k Hviezdoslavovi priviedol.

Máme pritom na mysli jeho rozsiahlejšiu skladbu „Čo trčíš ani jazvec v diere...“ (Hviezdoslavove sobrané spisy básnické, zv. V. Lyra, str. 355-370.) V nej totiž vystupujú v názornej, priam modelovej podobe oba spomínané ľudské typy: človek služby, ktorá je uňho sprevádzaná hlbokou vnútornou radosťou a uspokojením – a nezodpovedný redukováný človek, ktorý pasie po radovánkach, po pôžitku a veselosti každého druhu.

A takýto človek príde na návštevu k „domasedovi“ Hviezdoslavovi – presvedčený, že ho tentoraz musí z tej jeho kutice vytrhnúť a zaviesť ho k svojim kumpánom do viechy:

- Pod', druh môj, medzi nás;
pod', zlatý bratišku! – mne k vôli...
Kam?
Že kam? Aký to dotaz!
jak keby sme kde v púšti boli.
I blízky svet náš je dosť svetom.

.....
Ta zájsť je vskutku, jak nájsť šťastie!
Tam hniezdi naša spoločnosť.

Nato sa z úst Hviezdoslava ozve **zodpovednosť** za zverený životný údel, vznešené jarmo **služby**:

Mám prácu.

Akú?

Môj ty Bože!

jak na prácu sa pýtať môže,
kto slovenskej je matky syn?
vie – aspoň mal by vedieť dobre,
že z ľudu pošiel, života
čo o podmienky prosto žobre:
Je v službe biedy čeladín –
pastorok sudby – sirota
najnevoľnejšia na svete! –
vták, neborák, i o lete,
ach, stehovák –; a preto, ktorý
rúk nikdy nesmie uložiť
v klin, trebárs bol by na smrť chorý,

ak jednako chce ešte žiť:
bo, pozdný mrk i včasný svit,
má úloh, potrieb na tisíce,
od krajca počnúc...

Aké vábne tirády, aké prefíkané argumenty spustí tento nabrúsený pohotový jazýček (kvetnatá velavravnosť je pre tento typ tiež príznačná) – to si musí čitateľ nájsť sám... Ale Hviezdoslav stojí na svojom a z jeho slov začne nádhorne prežiarovať hlboká vnútorná RADOSŤ, ktorú mu jeho služba prináša:

Id', zvodca! odstúp, pokašiteľ...
I u mňa svitne – kahanček
či lampka, jak tá luna bledá:
jej rád som však, jak ona rada
je mne. Sme dávní priatelia,
bez falše; nikdy pohrdca,
pre iné svetlá úskok – zrada,
čo v iných očiach utkvela –
Ja napájam ju z brala lona,
ba mož' byť, že i zo srdca
tým drahým olejom; a ona,
len srkne: jasná, veselá
už strblieta mi v ústrety,
a každučkú piad' zo záhona
mi na list biely osvieti:
list, nímž sa utriedujú krásne
u riadka riadok súdruhom,
jak brázдка k brázďke za pluhom...

Rozhovor sa priostrojuje, až vyústi v Hviezdoslavovo nádherné vyznanie, za ktoré sa ozaj treba jeho návšteve poďakovať – v ódu na „nového“ človeka služby, vedomého si svojej zodpovednosti za životný úkol, a zároveň aj človeka, ktorý prežíva onú „kresťanskú radosť“, o akej sme čítali v článku Martina Kolečáka:

...Ani sa viac neustávajú
ma zvať, ťa prosím – Do vašich
som zábav vôbec nesúci.
I bojsa zmeškáš – neodlievaj –

Tak hnevaj sa či nenahnevaj,
keď poviem ti aj: nie že mních
var', filister, lež – **odľud si!**

Nech! – Na odludoch stojí svet.
Tí základom sú jeho stavu
v zaznanom kúte hlbokom,
piliermi ojedinelými,
na ktorých týči, ani kvet
na štíhlo stonku, vozvých hlavu:
kým iné vnútri náčiním i
blyskotkou hlivie, pred okom
sa rozťahujúc na obrazy –;
sťa spoločnosť sa dvermi vrázi
či vytrča sa oblokom..
Sú koreňami toho stromu,
čo vývoj ľudstva znamená;
pod kôrou sebazaprenia

zaryté, ako spruhy-páky
staď rozširujú v povedomiu
kmeň jeho miazgou-živcou,
by zmohutnel i nad pohromu,
si k tóni privil i jej mraky –
novými venčia výhonkami
mu temä, skrane znov a znov,
v plášť obrody ho halia zlatý:
kým lístie hrá sa s vetierkami
a čosi-kamsi ulicou
sa sveta rozpráča a stratí...
Sú oným kvasom bezmenným,
čo podvih, vzrast, duh v úlohu má;
úžitku soľou, korením...

.....

... Hej, na odludoch stojí svet,
či skorej ide, kráča vopred!
Tí iní, veční kompani,
tí všadeboli, výtečníci,
jak samopašní zurvalci,
dosť usilujú sa mu zopreť,
v púť valkajúc mu balvany,
po lievči habúc – po klanici –;
však odlud pohne kárami,
i musejú tiež...

+ + +

Začali sme našu úvahu konštatovaním Cyrila Vasiľa, že vari prvou z bolestí dnešného Slovenska je „strata nadšenia, radosti a životného optimizmu“. – Nuž, Hviezdoslavov návštevník je ozaj stelesnené nadšenie, stelesnená radosť a stelesnený životný optimizmus“ – pravdaže človeka, ktorého duchovný obzor je redukováný na minimum a pre ktorého platí nepriama úmera: čím nižšie klesá duch, tým viac stúpa lahtikárstvo, nezodpovednosť a bujará veselosť:

...Brachu mileny,
pod' pretrhni tie večné stesky,
pod' k božskému jej prameni –
Hostina! slávnosť veľiká,
kej nedožiješ, a čo by si
sťa druhý Matuzalem kýsi
mal trvať... K tomu muzika!
čo do kostí až preniká;
hej, nech by si bol mŕtvy spola,
vyskočíš! a bárs drakom bola
by tvoja starosť, oblude
tej na krk stupíš: jakmile
náš Cigo začrie do grošoviek,
tie, trávnice 'tak zahudie,
ten šibal! ten... **Raz žije človek!...**
Ruš! – Upotrebiť násilie?

Dokonca sa odvolá na tie isté slová Písma, na ktoré nás – „ako na najhlbší dôvod našej radosti, prekonávajúcej všetky dnešné ťažkosti“ – odkázal Cyril Vasiľ: „Nebudte ustarostení o život...“:
No a stojí v Písme
tiež: o zajtrajšok už dnes by sme
nepečovali... Svätá vec!

Pravdaže, na pokračovanie nepomyslí: „*Veď život je viac ako jedlo a telo viac ako odev... Veď toto všetko zháňajú ľudia tohto sveta...*“ A hlavne nie na: „... *Ale hľadajte jeho kráľovstvo a toto dostanete navyše*“ (Lk 12, 23-32). – Namiesto Kráľa si postaví modlu Molocha.

Raz žije človek! – volá Hviezdoslavov kompan, a čitateľ Pavla Straussa si pritom iste spomenie na jeho dielo „Život je len jeden“. Tam sa tento veľký obdivovateľ P. O. Hviezdoslava okamžite postaví na jeho stranu. Svoje vyznanie zaháji slovami: „*Sebe, svojim deťom a svetu sa cítim zodpovedný za strávený život... Chceme si ho porátať i prerátať, porevidovať a zinventarizovať. Čo z neho vzišlo i zvýšilo. Čo z neho bude, keď nebude.*“

A v závere knihy Strauss povie: „*Veľkým vynálezom bude: naučiť nás pochopiť smrť a utrpenie. Naučiť nás novej radosti, napriek smrti a utrpeniu. Naučiť nás ju chápať ako radostnú nutnosť, ako tichú metamorfózu našich tkanív, ako tiché zastavenie nášho srdca na brehoch iných poznání, iných rozbehov a skusov a vídov.*“

Hviezdoslav a Strauss, naše majáky „človeka nového, možného, vytúženého, človeka s jednotou myslenia, biologického a náboženského vedomia, až do posledných záhybov života“. Národ, ktorý sa upol k takýmto majákam, nestroskotá...

Pavol Strauss

O radosti

„*Prvé slovo, ktoré vám chcem ohlasovať, je slovo radosť. Nikdy nebudte smutnými mužmi a smutnými ženami. Kresťan nemôže byť smutný.*“ (Pápež František)

„*Posledným zmyslom každej tvorby je radosť. Vlastnou radosťou z plodov práce je vniknúť do cudzích životov a vyčariť v nich takisto radosť.*“ (Pavol Strauss)

+ + +

(3. 11. 1989) Aj tešiť sa treba vedieť naučiť. Keď sa vydaria všetky podujatia, keď sa dopíšu knihy a dokončia obrazy a kompozície novým spôsobom, nemusí to v duši tvorcu vyvolať radosť. Aj opačná situácia môže v živote nastať. Nič sa nám zdanlivo nepodarí. Nechcú sa nám podvoliť články, knihy a iné skladby a dostáva sa nám kadejaké príkorie. A v takejto situácii si spomínam na epizódu zo života svätého Františka.

Cestou so spolubratom hovorili, trús sa zimou pred kláštorom, do ktorého ich nepustili. I keby boli spolubratia vzormi cností a keby uzdravovali chorých a slepých, nebola by to pravá radosť.

I keby rozumeli reči anjelov, vyznali sa v behu hviezd a v reči bylín a vedeli objavovať bohatstvá zeme, silu vtákov a všetkých zvierat, stromov a skál, ani to by nebola pravá radosť. A keby vedeli tak dokonale kázať, že by všetkých nevercov obrátili, ani to by nebola dokonalá radosť.

Čo je potom dokonalá radosť? Tak ako sme teraz zaklopali na kláštor – neverili nám, že sme bratia, a nepustili nás, lebo sme len tuláci, čo iných okrádajú. A keby to potupenie vedeli sme zniesť ako príkaz Boží, v tom by v nás bola dokonalá radosť. Naša sila je uvedomiť si to. (Sme mocnejší čas, s. 143)

Bolesť môže byť zvláštna, vyššia forma radosti. Vie byť metafyzická škodadosť nad sebou, ktorá ústi v pokoj, kým radosť sama máva veľmi prirodzené hranice.

Sme diletanti radosti, kým sa nenaučíme tešiť sa z radosti iných.

Pravá radosť je – vedieť inému zmierniť bolesť.

Ďaleko došiel v živote človek, ktorému je veľkou vnútornou radosťou, že nemá nijakú radosť. – Tvorivý človek je v určitom zmysle vždy v takomto rozporení: Teší ho viac to, čo nemá a čo zo seba vydal, ako to, čo má.

Pápež František

Radosť a pokoj

222. Kresťanská spiritualita ponúka alternatívne chápanie kvality života a povzbudzuje k prorockému a kontemplatívne životnému štýlu, schopnému hlboko sa radosť a nebyť posadnutý konzumom. Je dôležité prijať správne ponaučenia prítomné v rôznych náboženských tradíciách, ako aj v Biblii. Ide o presvedčenie, že „menej je viac“. Neustále hromadenie možností konzumácie rozptyľuje srdce a bráni docieňovať každú vec a každý okamih. Naopak, vyrovnané prežívanie každej a akokoľvek nepatrnej reality nám otvára oveľa viac možností chápať a osobne sa realizovať. Kresťanská spiritualita navrhuje rásť v striedmosti a schopnosti tešiť sa aj z mála. Je návratom k jednoduchosti a umožňuje nám zastaviť sa a vychutnať malé veci, ďakovať za možnosti, ktoré nám ponúka život bez lipnutia na tom, čo máme, a bez smútku nad tým, čo nemáme. Preto treba uniknúť pred dynamikou nadvlády a číreho zhromažďovania pôžitkov.

223. Striedmosť, prežívaná slobodne a vedome, je oslobodzujúca. Nie je menej živá ani menej intenzívna, ale práve naopak. Najviac vychutnávajú a najlepšie

prežívajú každý okamih tí, ktorí prestanú pachtiť po tom, čo nemajú, ale cenia si každého človeka a každú vec, učia sa dôverne spoznávať aj tie najjednoduchšie skutočnosti a vedia sa z nich tešiť. Takto dokážu obmedzovať svoje neuspokojené potreby a umenšovať svoju únavu a úzkosť. Je možné potrebovať málo a žiť naplno, najmä ak sme schopní dávať priestor iným potešeniam, a nachádzať uspokojenie v bratských stretnutiach, v službe, v zúčtovávaní vlastných chariziem, v hudbe a umení, v kontakte s prírodou, v modlitbe. Šťastie si vyžaduje umenie obmedzovať niektoré potreby, ktoré nás otupujú, a zostať tak prístupní rozmanitým možnostiam, ktoré život ponúka.

(Encyklika Laudato si', s. 132-133.)

Pavol Országh Hviezdoslav

ACH, RADOŠŤ, PRAVÁ, ČISTÁ RADOŠŤ!

*či som ťa zažil kedy v živote
v jasnote plnej, v celej teplote?
Neverím, trebárs prežil som i mladosť,
tú krásnu dobu ruží,
kde každý paprsk tvojmu vzkvetu slúži,
ťa laskajúc tak aspoň ako tie,
jak lupne ich, tvoj rozvíjajúc kráť...
Však závan náramný: a do kaluží
si oprchla tak ako tie!...
Aj u vatier som stával ešte potom,
v nichž rozžala ťa a ťa páčila
bezstrastná ľudská prostopaš,
v priateľstve, v zlatej zhode so životom.
Šlahala vatra splna úsilia,
a jak sa zhrieval, ožiaroval
si poblednutý tvári ovál;
i iskry na mňa padali:
no hneď i hasli, kapali –
a šustnul dážd, sťa hrobár účinkoval,
sa mutný skudlil dym,
podleťel: - pahreb – mohyla...
Nie! neverím,
že zažil som ťa medzitým;
veď ináč museli by znaky-flaky
tkvieť v duše mojej tkanive,
sťa škrvny síc, no plameň-rumeň vdaky:
jak farby rýdze, pravdivé,
čo neplavejú, nevychodia,
hoc súžba pečie, tečie slzí voda...*

*Pod', práco! ty pod', bavitelko, sama,
jež přibúda, keď ubúda;
ma zajmi, objím tuho ramenama!
zátrata v seba, seba zábuda,
i najdenie zas, v pamät uvedenie –
Síc jarmom si tiež, jehož tlak
však neomína; naopak,
nás svobodíš, nás vyvážuješ denne
z neblahých myslí, z trudných pocitov.
Pod klenbou súdby v mračná zavitou,
hej, ty si jediná, bo stála radosť:
nad ohne tam tých chvíľ, i čo ich mala
mladosť!*

Małgorzata Dambek

JANKO SILAN A PAVOL STRAUSS

Janko Silan je v Poľsku, podobne ako Pavol Strauss, stále málo známa a príliš skromne popísaná osobnosť slovenskej intelektuálnej society XX. storočia. Jeho tvorba tak stále čaká na objavenie. Život básnika i jeho reflexie obsiahnuté v lyrických dielach doslova inkarnujú skoro všetky príznaky historického vývoja Slovenska, kde žil ako ctený kňaz, a zároveň ako veľmi plodný a talentovaný, ale na takmer 20 rokov vylúčený z literárneho prostredia, básnik a prekladateľ. Meno Janka Silana je dosť ťažké nájsť v poľských lexikónoch a slovníkoch dejín slovenskej literatúry. Je spomenutý v zväzku *Literatury zachodniosłowiańskie czasu przełomów 1890 – 1990, Literatura słowacka* pod redakciou Haliny Janaszek-Ivaničkovej¹ a tiež v *Antologii poezji słowackiej* Józefa Waczkowa² (v tejto antológii sa asi prvýkrát vyskytujú tri básne Janka Silana preložené do poľštiny Andrzejom Piotrowskim).

V denníku Pavla Straussa s názvom *Odvrátený hlas*, v deň smrti Janka Silana, t. j. 17. mája 1984, čítame: „Zomrel Janko Silan. Mŕtvy básnik. Básnik mŕtvy? Nikdy. Len zmlkol. Unikol nám do vytušenej neznámej krajiny, z ktorej po celý život napájala akumulátor svojej poetickej invencie. (...) Prišiel si zo Sily. A sila bola vždy punc Tvojej osobnosti. Sila invencie, sila pevného zástoja, sila viery a sila viery v silu slova. Bol si slabý, ale v Tvojom slabom srdci bola sila lásky, silný náboj lásky k slovenskej postati, lásky k slovenskému slovu, s ktorým si sa do posledného dychu láskal a ním virtuózne manipuloval. Spriadal si z neho spevy od srdca k srdcu, vylúčil z neho každému prístupné milé a múdre tóny. (...) Čo si napísal, ostane tu. Veľké dielo, ešte nie je dosť poznané, ale jeho veľký závan sa preniesie do duší ako zvláštny, svojský typ básnického poznania, na ktorý národ nesmie a nemôže zabudnúť. Bol si pravým a veľkým básnikom“ (Strauss, 1994, s. 6 – 7).

V týchto slovách, ktoré si Strauss súčasne pripravil na pohreb veľkého básnika, je cítiť na jednej strane Straussov obdiv hodnotného Silanovho umenia, a na druhej strane blízkosť, ktorá spájala týchto dvoch básnikov. Už slová plné citlivosti – „Janko drahý!“ – svedčia o tom, aký blízky bol Silan Straussovi, a že Pavol Strauss nebol len tichý obdivovateľ poézie Silana, ale pravý priateľ. Pár dní po Silanovej smrti Pavol Strauss napísal, že „mlčaním si v duši oslavujem Janka Sila-

na“ (Strauss, 1994, s. 7). Táto krátka veta stačí k tomu, aby sme „počuli“ to isté ticho a mlčanie, ktoré bolo tak charakteristické pre Silana, a ktoré, ako to vyjadril Ján Zambor, „znamenalo v Silanovej poézii aj bolesť, utrpenie, kríž, a to, čo treba na ich znášanie – silu“ (Zambor, in Lauček, 2003, s. 103). Pritom len v tichosti a mlčaní mohol Silan pocítiť „tajomnú jednotu pozemského a nadpozemského, nadpozemské v pozemskom (...), tajomstvo bytia, to nevýslovné v nás, v prírode a vo vesmíre, priblížiť sa k tomu, čo nie je na dosah“ (Zambor, in Lauček, 2003, s. 103).

Vo svojich esejach a denníkoch Strauss nespomínal Silana tak často, ako iných obdivovaných básnikov, napr. Rilkeho či Werfela, ale vždy si podčiarkol Silanovu „múdroseň a prezieravosť, jeho zmužilosť, jeho vtip a vryp do všetkého morálne pochybného, neskrotnú úprimnosť vo všetkom, čo písal“ (Strauss, 1994, s. 44). Silan, tak ako Strauss, písal o sebe, pričom to bol aj „portrét veľkej časti národa. Veď básnik je človek, čo cíti ako každý, ale vie to jedinečne povedať“ (Strauss, 1994, s. 44). Oboch básnikov spája nielen spoločná práca nad prekladom knihy Petra Lipperta *Človek Jób hovorí s Bohom*, ktorá bola vydaná roku 1948. Oboch spájajú podobné životné skúsenosti, podobné pohľady a reflexie, a podobný „vejár“ motívov, ktorý sa objavuje v ich tvorbe.

Rok 1933 bol pre Janka Silana, ale aj pre Pavla Straussa, jeden z najviac tragických rokov. Dňa 31. júla mladému Straussovi zomrela milovaná matka, s ktorou bol citovo veľmi zviazaný. Pre 21-ročného študenta medicíny sa vtedy zrútil svet a po rokoch píše, že smrť „matky je taký ničivý vryp, že na tom mieste to škrípe po celý život, kým sa odvíja platňa nášho života. S anatómiou na kolenách, pred rigorózmom, som prežil, ako sa po vyhasnutí zužoval štyridsaťročný matkin obeh zničený endokarditídou. Priepastná a ničivá duševná bolesť mi nedovolila ani pohľad na mŕtvu matku, priateľku. A tak si ju uchovávam plnú vitality a krásy, elegancie a šarmu“ (Strauss, 2000, s. 33). Túto neopísateľnú bolesť je možno vycítiť u Straussa vo venovanej básni bratovi Jurajovi (*Zhováranie sa s mŕtvou*), ktorá pochádza zo zbierky *Slová z noci* (1940). Báseň je plná nesúlady, akejsi vzbury a aj pocitu samoty. Bol to pokus o rozhovor s mŕtvou matkou a zároveň spomienka na ňu (jej vlasy, slová, že stačí byť „iba dob-

rý“, moment mrákyty). A matka mlčí ako noc. V tejto situácii je najlepšie práve mlčanie a samota, ktorá uľavuje od bolesti. Úľavu dáva tiež písanie.

Dňa 14. decembra 19-ročnému Jankovi Silanovi zomrela matka. Podobne ako pre Straussa, tak aj pre Silana bola strata matky veľkou bolesťou. „Básnik tragickej mladosti“, ako ho nazývali, matke vďačil za to, že si vybral cestu nábožnosti a stal sa kňazom. To vďaka nej sa v ňom zrodila láska k ľudovej a chrámovej piesni, v ktorých mala počiatok Silanova poézia. Matke venoval básne v zbierke *Slávme to spoločne* (1941), o ktorej povedal, že dva roky nosil vo svojom srdci myšlienku a túžbu osláviť smrť svojej matky. Z tejto zbierky pochádza báseň *Elégia*, ktorá je plná spomienok na matku, na veci, ktoré mala rada: stôl dubový, sklená tabuľa, „nepatrné okienko, ktorým hľadievala“ do večna (večnosť je motív, ktorý – tak ako ticho a mlčanie – sa často objavuje v Silanovej tvorbe). Kládne si otázky, na ktoré mu už nikto nedá odpoveď. Cítiť tu, podobne ako u Straussa, istý nesúlad so smrťou: „Ako to, ako začať / milovať tvoju smrť?“ Ako možné teraz odznova žiť, kráčať? Ostáva len mlčanie a ticho, a lyrický subjekt je „čoraz tichší“. Téma matky bude ešte dlho rezonovať v básňach Silana (napr. v zbierke *Katolícke piesne z Važca*), ako „nekonečná melódia“, akoby doteraz nestihol vyjadriť celú lásku a obdiv k nej.

Druhou životnou skúsenosťou, ktorá spojila týchto dvoch básnikov, je skoro dvadsaťročné obdobie, v ktorom nemohli publikovať. Koniec 40. rokov XX. storočia vytvoril istú cezúru: po najplodnejšom, najviac tvorivom období prichádza čas, kedy sa obaja básnici odmlčali. Ako vieme, rok 1948 je rokom nástupu komunistickej strany a komunistická vláda znemožnila uverejňovať a vydávať slobodnú, predovšetkým náboženskú a duchovnú tvorbu. Nebola nikde možnosť uverejniť takýto typ tvorby. Zaniklo vydavateľstvo a časopis *Verbum*. Ďalšie roky poznačili silné represie voči spoločensky nepohodlným osobám. Išlo predovšetkým o kňazských a laických predstaviteľov katolíckej cirkvi. Možno konštatovať, že toto obdobie bolo dvojnásobne ťažšie pre Straussa, ktorý po veľmi produktívnych (z medicínskeho, ale aj z literárneho hľadiska) rokoch strávených s rodinou v Skalici, musel mocenským zásahom vlády odísť do Nitry, o ktorej veľa nevedel. Nitra, o ktorej Silan v trojsonetovej básni *Mesto milované* písal, že je pre neho „mesto miest“, ku ktorému „vedú všetky cesty ciest“, sa stala pre Straussa na jednej

strane mestom trestu a lekárskej urážky (bolo mu umožnené operovať len raz do týždňa, a to len nenáročné prípady), na druhej strane mestom, ktoré prinieslo so sebou veľa možností a príležitostí pre kultúrny život.

Janko Silan toto ťažké obdobie charakterizoval takto: „Ja som sa neodmlčal, mňa umlčali, keď zastavili nakladateľstvo *Verbum* a časopis *tohože mena*. Napokon toto mlčanie súviselo s mojím povolaním. Som kňaz katolíckej cirkvi. Aj keď som do roku 1968 nič nepublikoval (a mohol som?), to neznamená, že moje mlčanie bolo neúrodné“ (Silan, 2000, s. 65). Strauss svoju situáciu popísal veľmi podobne: „Neviem, prečo mám dvadsať rokov zavreté všetky dvere k literárnym priestorom. Skoro všetky. Doteraz som sa snažil vyslediť príčinu. Odkiaľ vychádza ortiel? Či je príčina moja konverzia? Môj pôvod? Či vychádza z kruhov evanjelických, či zo židovských, či zo slobodomurárskych, či z komunistických, ozaj človek pre nikoho“ (Strauss, 2005, s. 61). To nepochopenie, poníženie a reflexia nad tým, prečo musí mlčať, rezonuje v denníku z roku 1989 ešte niekoľkokrát. Ďalej čítame: „Neviem, prečo ma takmer 20 rokov nepublikujú, až na maličkosti. A pritom nepatrím k úradným disidentom. Nie urazený, ale ako diskvalifikovaný som sa utiahol do ticha. Z veľkého rečenia som sa utiahol skoro do nemoty. A efekt: už nie som schopný hovoriť, diskutovať, už môžem len písať. Rozmýšľam len perom. Keďže nič nevychádza, je to samovrava. Ale nie každá samota je opustenosť. Opustenosť sa začína tam, kde sa sám nerátaš“ (Strauss, 2005, s. 51). Odtiaľto sa rodilo u Straussa presvedčenie, že „skoro zomrel“ a pre mnohých sa počíta „medzi neexistujúcich“ (Strauss, 1993, s. 54).

Janko Silan, takisto pohrúžený do samoty a mlčania, neprestával slúžiť slovu a najmä pravde ako básnik a kňaz. Vo veľmi dôležitej básni *Ja, Janko Silan, kňaz*, zo zbierky *Úbohá duša na zemi*, vystupuje s obranou poézie, ktorá má sláviť, hovorí jedným hlasom ako básnik i ako kňaz: „A tak, ja, Janko Silan, kňaz, / sa usmievam a vravím: / Zostáva iba láska a jej jas, / dobrota Božia, ktorú slávim.“ A ďalej v básni *Sám od seba a nie na rozkaz* cítiť silu, že nič a nikto básnika nevie naozaj umlčať, a že pravda a dobro vždy zvíťazí. Básnik otvorene o sebe hovorí: „A ja som hrdý, že som kňaz, / darmo ma hlúpo vysmiali. (...) Pieseň je pravda. Rýdzy jas.“ Július Pašteka tvrdí, že týmito slovami vyjadril podstatné vlastnosti svojej básnickej tvorby. Pritom zároveň Silan a aj Strauss obdobie mlčania brali

pokorne. Boli presvedčení, že je to časť Božieho plánu. K písaniu sa vrátili až v 60. rokoch: Strauss v roku 1960 dokončil básnickú zbierku *O láskavej milosti*, ktorá leží v rukopise. Silan až v roku 1966 vydal vlastným nákladom zbierku *Triptych 1 a Triptych 2*, pričom o rok vyšiel i výber z jeho poézie *Sám s vami*.

Treba spomenúť ešte jednu dôležitú vec, ktorá bola spoločná pre Silana a Straussa. Ide o fascináciu oboch básnikov tvorbou **Rainera Marie Rilkeho**. V povojnovom období je veľmi silná recepcia diel Rilkeho, a to najmä prostredníctvom slovenskej katolíckej moderny. A najviac inšpiratívny bol „Dinggedicht“ Rilkeho a „čistá konkrétnosť“. Lektúra diel pražského básnika, píšuceho po nemecky, bola nielen inšpiráciou. Táto tvorba predovšetkým formovala a usmerňovala Silana a Straussa, stala sa istým spôsobom základom ich tvorenia. Strauss vo svojich textoch veľmi často spomína a nadväzuje na Rilkeho, ktorého diela mali významný vplyv na literárny vývoj mladého Straussa – študenta medicíny. V zbierke esejí *Život je len jeden* Strauss napísal, že „najviac mi v tom čase znamenal Rilke. (...) Rilke ma prvý naučil vojsť do noci vlastného vnútra. Prvý uvedomelý náraz nekonečna, odhalené, nepochopiteľné krídlo smrti a za každým predmetom a úkazom závan jestvujúcich utajených svetov pre naše hlbšie vnímanie. Tu som sa naučil, že všetko je vždy v nás a rastie s nami. Naša bolesť, láska i smrť. Tu som sa naučil, že slovo je neohraničený svet možností, minulosti i prísľubov. Tu som sa naučil, že samota, ktorá mi bola vždy stigmou, je potrebná. Aby sme boli sami ako deti medzi dospelými, ktorí prichádzajú a odchádzajú“ (Strauss, 1996, s. 85 – 86). Rilke pomohol ponoriť sa mladému básnikovi do tých najťažších tém, ktoré sa pravidelne opakovali v básnických zbierkach (najmä v zbierke *Worte aus der Nacht*), a ktoré sa budú opakovať v celej tvorbe Pavla Straussa, pričom ide najmä o motív noci, smrti, samoty, bolesti, ale aj o nádej, lásku, detstvo.

Rilke bol obľúbeným básnikom i Janka Silana. V roku 1939 preložil jeho báseň *Zvestovanie Panny Márie*, v ďalších rokoch *Smrť Panny Márie*, *V záhrade Olivovej, Slepá, Rekviem za priateľku*. Rilke tvrdil, že aby mohol básnik začať písať, musí sa ponoriť do seba a vypátrať príčinu, ktorá dovoľuje písať. Ide o ten vzťah k sebe a cez seba k svetu. A zaznieva tu aj myšlienka o samote, o ktorej písal Strauss, že je potrebná a je aj produktívna. Práve Silan patrila k tým, ktorí museli písať z vnútornej potreby, z potreby

slávania Boha a sveta, reagovať básňami na vonkajšie a vnútorné prostredie. Tak ako v básni *List básnikovi*: „Tu tento sonet – to je vchod / do priestrannej a jasnej sály samoty. Nech Boh Ťa chráni od nehôd / na tejto ceste k jasnej diali, / k samote krásnej, kde je zrod / Života, čo Ťa neošiali. (...) i život, i smrť, oboje, a všetko znášať.“ U Rilkeho aj u Silana nájdeme spoločné témy, motívy, ktoré sa tiež objavujú u Straussa, ako bolesť, strata, smrť, ktorým Rilke a aj Silan (cez svoje povolanie) rozumie, a ktoré sú „bránou k Bohu“, hľadaním transcendentna (pripomeňme si, že Strauss dlho smrť chápal ako obrovskú stratu, niečo, čím končí život, ale po konverzií sa to zmenilo). Milan Hamada píše, že Silanov vzťah k pevnej transcendentnej hodnote prechádza cestou reálnej ľudskej skúsenosti, „overovaním pozemských hodnôt i pseudohodnôt vo vzťahu k tejto transcendentnej hodnote. Silanovo úsilie o básnickú čistotu je podmienené o ľudskú čistotu. Básnický akt je preňho existenciálnym aktom, a nie iba čistou hrou. Pritom úsilie o čistotu tvaru zodpovedá ľudskému úsiliu o čistotu človeka“ (Hamada, in Lauček, 2003, s. 102).

Vyššie spomenutý „vejár“ motívov, ktoré čitateľ často nachádza v textoch u Silana a aj u Straussa, je veľmi bohatý a tvorí istý *constans*. Sú to väčšinou tvory, ktoré sa zrodili buď cez fascináciu tvorbou Rilkeho (detstvo, Boh atď.), alebo sa zrodili zo životných skúseností oboch básnikov (smrť, strata, bolesť, samota, umlčanie, zákaz vydávania a publikovania diel), resp. sú výsledkom ich povolania (písanie, byť básnikom /kňazom/ lekárom, tvorenie, ticho).

Zo všetkých týchto motívov asi najčastejšie v tvorbe Silana (básne) a Straussa (básne, eseje, denníky, aforizmy) rezonuje **motív ticha**. Je to kategória, ktorá sa týka zároveň náboženskej, duševnej „plochy“, ale aj „plochy“ kultúrnej, ktorá vie tiež formovať vnútro človeka. Ticho tvorí ten priestor, v ktorom vie a môže človek oddychovať, ponoriť sa sám do seba, a pritom stvoriť priestor pre vlastné rozmýšľanie, kontempláciu, modlitbu. „Zapísané“ ticho vychádza z vnútra tvorca, básnika, spisovateľa a za každým tým slovom sa skrýva proces – duševný vývoj tvorca. Ticho sa môže stať určujúcim nástrojom pri tvorbe diela, pri jeho vzniku, ale tiež môže byť inšpiračným faktorom celého procesu literárnej, umeleckej tvorby. Ide často o ten pojem ticha, ktoré je „pred“ tvorbou, a ktoré je nevyčerpatelným zdrojom reflexií a sugescií pri hľadaní tém. Je to, ako to nazval Miroslav Ballay, „preliminárne ticho“ (Ballay, 2006,

s. 102), úvodné ticho – ticho pred tvorením, pred vznikom diela, pričom môžeme konštatovať, že dielo vzniká vďaka alebo skrze účasť ticha. Strauss napísal, že „na počiatku bolo ticho. Všetko, čo robí život veľkým, je z ticha a pre ticho v človeku“ (Strauss, 1995, s. 5).

Po etape preliminárneho ticha prichádza čas pravého, konkrétneho ticha, ticha tvorenia, ticha samotného písania, ticha, ktoré tvorivo inšpiruje. V *Elégii o tichu*, ktorá pochádza zo zbierky *Trofeje ticha* z roku 1962, sa Strauss snaží zachytiť hmatateľnú prítomnosť ticha. Zdá sa, že si na to vybral nie bez dôvodu formu elégií, ideálnu pre reflexné rozmýšľanie o osobných záležitostiach či existenčných problémoch. Medzi jednotlivými odtieňmi ticha má svoje miesto tiež samota, mlčanie, smrť, duchovno, bolesť. Básnik sa pokúša popísať ticho, vybudovať definíciu ticha. Pojem ticha obklopuje slovami, ktoré sú istým spôsobom s ním spojené, a to často cez kontrast zvuku, kriku, vresku, hudobné nástroje a pod. Potvrzuje sa tu pravidlo o tvorivej moci ticha: „*Len v tichu vyklíčia semená veľkosti, / len v týchto údoliach čuť nové ozveny / pre silné uši pozajtrajších srdc. / Veď je to krajina, čo všetko živí, drží, / z ktorej sám život prvý raz vykročil, / a slobodne sa vracia sem všetko, čo chce rásť. / Veď je to Matka všetkého, všetkého počatia, / hoc špinou zastretá a potvorami škrekú. / Ach, veď je krik nezdarené ticho...*“

Spoznanie ticha vedie básnika k spoznaniu tajomna, pravdy, transcendentna a večnosti. V *Trofejách ticha* však čítame: „*Večnosť už dverami búcha! / To sú tie trofeje ticha.*“ Tento vzťah ticha a večnosti sa tiež objavuje v básni *Ticho* zo zbierky *Stĺpy. Básne v próze*. To ono je medzi životom a smrťou, „*vládne všade. Je Božím praprpkom. A kde ho zdanlivo niet, hľadá iba s údivom na svoj odliatok.*“ Teda ticho má v sebe prvok života, existencie. Miroslav Ballay tvrdí, že Strauss nachádza v tichu „*vysoko koncentrovanú, súvislú nazerajúcu sondu do (roz)poznávania, diagnostiky makro i mikrosвета človeka v chorobe, smútku, existenčnej túžbe, samote, úzkosti, myslení, mlčaní, zámlke a podobne*“ (Ballay, 2006, s. 104). Ticho je ako lakmusový papierik, a pritom Strauss využíva tento pojem s takou presnosťou a správnosťou, akoby držal v rukách skalpel, pretože, ako je to v *Torze ticha*, ticho nie je akustické vákuum. Ticho je stav. Záhadné a mnohoznačné vnútorné skupenstvo bez súvisu s nepriedušným hurhajom dňa. A ďalej ešte čítame, že „*všetko, čo je v ľudskom živote veľké, je v tichu. Skutočná modlitba, obdiv*

krásy umenia, hudby, poézie, prírody prechádza predsieňou ticha a má svoju mieru v tichu“ (Strauss, 1995, s. 35). Prostredníctvom motívu ticha Strauss preniká do sveta nadzmyslového, transcendentna, do večnosti. Podobne sa tak deje i v tvorbe Janka Silana. Aj keď u Straussa ticho vyrastá z jeho lekárskeho povolania, u Silana vyrastá z kňazského povolania, zo skúsenosti každodennej modlitby, každodenného ponorenia sa do meditácií, do ticha a nasledovania Krista. Treba si tiež pripomenúť slová Márii Bátorovej, že „*motív ticha je pre celú slovenskú duchovnú tvorbu typický. Straussovo poňatie tohto pojmu má zo slovenskej „spirituálnej“ tvorby najbližšie k chápaniu Janka Silana*“ (Bátorová, in Lauček, 2006, s. 85).

Tak ako Strauss podčiarkoval tvorivú silu ticha, tak toto sa objavuje i u Silana, ktorý v básni *Jak je to ťažké* napísal, že „*v mlčaní zosilnel mi hlas / a teraz teda znova začínam*“. Zákaz publikovania a vydávania pre Silana neznamenal, že mal prestať písať. Práve naopak – paradoxne to bola motivácia, aby tvoril a dal svetu „*láskovú, tichú reč*“: „*Ešte mi lampa horí. / A ticho. Ticho len. / Takto sa vlastne tvorí / najpravdivejší sen?*“ Proces tvorenia pri lampe je aspektom, ktorý sa ešte párkrát objaví v dielach Silana (určite aj v dielach Straussa). Vznikajú teda diela pri svetle lampy, vo vnútri svetla, na hranici s tmou. Možno hovoriť o „*lukubračných*“ dielach (od latinského *lucubratio*, čo znamenalo – práca pri svetle lampy). Na druhej strane čitateľ môže konštatovať, že básnik mal rád ten tichý stav, stav bytia v tichu. Dosť často sa objavujú isté deklarácie básnika, napr. „*som čoraz tichší*“ (*Elégia*), „*Hľadte: som tichý*“ (*Iste*), „*ja budem ticho spomínať*“ (*Raz šiel som parkom bez cieľa*) alebo „*budeš potom tichý rád / už len spomínať / na to, čo bolelo tak veľmi*“.

Prenikanie do sféry ticha je súčasne prenikaním do modlitby, do ponorenia sa v samom sebe, do hľadania pravdy a do hľadania tajomna. Ako o tom uvažuje Ján Zambor, toto Silanovo „*mlčanie, ticho je nereptanie, pokora pred utrpením, ale súčasne aj výraz lásky a zdroj duchovnej krásy a nádeje.* (...) *Vyúsťuje do ticha transcendentného, ktorým subjekt Silanovej lyrickej básne, básne v próze či lyrickej prózy splyva s prírodou, ľuďmi a Bohom. Je to ticho plné radosti z transcendentie, ktorú básnik nazýva láskou, je to ticho – radostný spev duše*“ (Zambor, in Lauček, 2003, s. 103). Odtiaľto je už len krok k tomu, aby tak Strauss ako aj Silan prostredníctvom ticha prenikal do „*nebeského ticha*“, do večnosti. Podobne

ako v básni *Lipa v zime spieva*, keď len ticho zaručuje priblíženie sa k tajomnu, pravde, Bohu: „*znám už hudbu večnosti. / Mám už len ticho v svojom hlase / a v snení úsmev milosti.*“ Alebo tak ako v *Piesni večernej*: „*Je ticho. V dušu smutnú súmrak sadá mi. / Oči mi žiaria bleskom vlastnej slepoty. / Kto ide? Neznámy či čakany? Nevidím. Ktože je to? Bože, si to Ty?*“ Zmyslové sa spája s nadzmyslovým. Avšak Silanovi, ktorý sám o sebe hovoril, že je „*slepý trubadúr*“, išlo najmä o to vidieť, čo je neviditeľné, v tomto spočíval jeho duchovný rast.

U Silana podobne ako u Straussa každá oblasť smeruje k absolútnu. Mikuláš Šprinc tvrdil, že Silan je pokorný odhaľovač všetkého, čo stvoril Boh a dobre stvoril. Čo iného ostáva básnikovi ako oslava? Aj keď táto pokora, ktorú stretávame i u Straussa, nie je verbalistická, tak krása tejto poézie sa skrýva v jej jednoduchosť a úprimnosť. Parafrazujúc slová Júliusa Pašteku, je to poézia, z ktorej žiari **rádioaktivita duchovnosti**.

Literatúra:

- BALLAY, M. Súvahy nad kategóriou ticha v zbierke Pavla Straussa *Torzo ticha*. In: *(Ne)naplnený čas Pavla Straussa*. Nitra: FF UKF, 2006. ISBN 978-80-969481-3-0
- BÁTOROVÁ, M. *Paradoxy Pavla Straussa*. Bratislava: Petrus, 2006. ISBN 80-08-01577-2
- JANASZEK-IVANIČKOVA, H. *Literatury zachodniosłowiańskie czasu przełomów 1890 – 1990. Literatura słowacka*. Katowice, 1993. ISBN 8385831509
- LAUČEK, A. *Katolícka moderna*. Ružomberok: Katolícka univerzita, 2003. ISBN 808903926X
- SILAN, J. *Súborné dielo 1 – 8*. Bratislava: Lúč. ISBN 8071142360
- STRAUSS, P. *Človek pre nikoho*. Bratislava: DAKA, 2000. ISBN 80-967378-6-4
- STRAUSS, P. *Odvrátený hlas. Poznámky k všetkému i k životu 1984 – 1985*. Bratislava: Slovenský spisovateľ, 1994. ISBN 80-220-0564-9
- STRAUSS, P. *Sme mocnejší než čas*. Bratislava: VSSS, 2005. ISBN 80-8061-239-0
- STRAUSS, P. *Torzo ticha*. Bratislava: DAKA, 1995. ISBN 80-967378-1-3
- STRAUSS, P. *Za mostom času. Písanie bez konca*. Košice: Verbum, 1993. ISBN 80-966957-1-1
- STRAUSS, P. *Život je len jeden*. Bratislava: Nové mesto, 1996. ISBN 80-85487-38-1
- WACZKÓW, J. *Antologia poezji słowackiej*. Warszawa: Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza, 1983. ISBN 8320531950

¹ *Literatury zachodniosłowiańskie czasu przełomów 1890 – 1990. Literatura słowacka*, red. H. Janaszek-Ivaničková, Katowice 1993, s. 429 – 430.

² *Antologia poezji słowackiej*, red. J. Waczków, Warszawa, Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza 1981.

Mária Spoločníková

Príspevok po vydaní súborného diela Pavla Straussa

Umelecko-historické diela, sakrálné artefakty, ktorými sa bezmála 60 rokov v teórii a v praxi zaoberám, nie sú v mojom živí iba pamiatkami - nie sú len nemí, mlčanliví svedkovia zašlých čias, hoci podaktorí by ich radi videli v tejto kategórii. Ich prítomnosť je živá, pravdivá výpoveď dejín, ideí kresťanstva v Európe a je výzvou k radostnému registrovaniu ucelenej a naďalej sa vyvíjajúcej spirituálnej skutočnosti. Úlohou v dejinnom procese bolo a i v súčasnosti je veľkodušnosťou prejavíť obdiv a hlbokú úctu sile výrazu duchovných hodnôt, tvorbe tých autorov, ktorí včas rozpoznali dokonalosť a rešpektovali rovnováhu vzácného myšlienkového odkazu Evanjelia. Po prijatí kresťanstva a v úvahách o nadpozemskej realite pôsobivou skratkou zaznamenali radostnú zvesť, inšpiračné pramene, obsah správ a posolstvo pravdy. Tak transportovali váhu prežívanej skutočnosti a jednoty mysle do materiálnej podstaty diel a s variabilitou prístupu harmonicky stvárňovali prejavy viery do sakrálny polohy. Na ceste abstrakcie dospeli ku koncepcii symbolov, k rastu autentických atribútov tak príznačných v prejavoch ranostredovekej ikonografie. Impulzy a výtvarná hodnota mala korene v Konstantinopole, vo Východnej cirkvi a bola pevným nositeľom výlučnej byzantskej kultúry.

Postupom času v plnej miere a veľkorysým výtvarným štylizovaním pristúpili k obsahu s figurálnymi kompozíciami a etickým cieľom. Pozornosť púťali reprezentanti omilostených postáv doby ako vzory s hlboko vyvinutým zmyslom pre svätosť pozemského života. Napokon tvorbou upozornili na svedkov viery, na predstaviteľov bytostne spätých s názormi, ideami a citmi, potrebnými pre rozvoj obrazotvornosti a smerovanie do vnútra mysliaceho človeka. Prúd umeleckej cesty ako živá voda vyústil do vzájomných vzťahov, do emócií, do blahodarnej harmónie myšlienok, vyvierajúcej zo srdca ušľachtilých duší. Nediktovali ich predpísané pravidlá, prísny kánon, ani náuka ako prežívať vznešené ciele, ale s rozvahou tvoriť pre veľkosť, povznesenie ducha radostne priezračného cez charakter, originalitu predstáv a kreativitu pôvodcu. Talentom obdarovaní umelci s overenou skúsenosťou intuitívne reagovali na potreby doby. Bez angažovanosti historikov, výnimočných osobností, bez vzývania symbolickej prítomnosti Svätého Ducha by bola, nazdávam sa, naša

snaha rozumieť všetkému v ich tvorivom zápale niekedy aj márna.

Vyznanie viery pravým umením je moc a fascinujúca schopnosť, účinný prostriedok odhaľujúcim pohnútky mysle a túžby duše dosiahnuť tvorivým prežívaním transcendentných hodnôt neopakovateľnú syntézu. Nadaní umelci kľiesnili cestu k nemennému vzťahu k Pravde, k pevnému základu etiky, k obecnému dobru, k prehĺbeniu kvality duchovna. Napokon i k výnimočnej energii s nadhľadom na významnosť idey v súdobej civilizácii človeka tak charakteristickej pre vážnosť zámerov a filozofickej situácie.

Napriek hlasom, že základné princípy názorov, myšlienok starého sveta a jeho umeleckých prejavov nielenže stagnujú, ale sa už rozplynuli – vyvraciam to hlavne postojmi prezieravých mysliteľov, renomovaných literátov, poetov, hudobníkov, výtvarníkov aj iných charismatických osobností kultivovanej spoločnosti, ale i vlastnou skromnou skúsenosťou. Pripájam iba skratku priznaní:

Vyznanie viery umením je podľa mnohých nielen výzvou k zamysleniu, ale aj k prehĺbeniu vzťahu k výdobytkom podstaty sakrálny tvorby. Hlavne výtvarné umenie už z najstaršieho obdobia dejín mi pripadá nielen ako prozretelňosť zásah talentovaných, zručných majstrov umeleckými prejavmi pripomenúť trvalú vernosť k Najvyššiemu, ale tiež ako výzva, aby sme i dnes priľnuli k BOŽSKEJ VEĽKOSTI, k nevyspytateľnej hodnote svätého tajomstva. Už v prvých storočiach po Kr. sa starí majstri v pozoruhodných dielach postarali, aby ich prístupy neboli len ich ambicióznou, dekoratívnou záležitosťou. V speve, v hudbe i vo svetle slov Evanjelia vyjavili vlastnú invenciu pre oslavu jediného STVORITEĽA. V monumentálnych, impozantných mozaikách architektúry 5. - 11. stor. štylizovane zobrazený PANTOKRATOR ostáva takmer po dvoch tisícročiach vzpruhou i pre nás, ako jediná neprekonateľná realita sveta. Tvorivé princípy predstavujú ABSOLÚTNO a mohutnou výtvarnosťou učia vnímať hranice poznania i motív dokonalej PRAVDY. A nemožno nespomenúť podobu najvznešenejšieho znaku, kríž a telo Ukrižovaného ako Spásu pribitú na dreve v rozhraní Času, v prostredí sakrálny architektúry, liturgie, alebo ako exponát v zbierkach múzeí. Na každom kroku artefakt sa javí ako podstata Kréda, ako duch diela plynúceho z

presvedčenia najvyššieho mystéria, slávneho Vzkriesenia, RESURREXIT – aleluja, napokon aj z emócií pri pohľade na velebnosť bolesti Jeho Matky pod krížom z úprimnej radosti na Regina coeli, zo súcitu nad martýrmi i zbormi tisícov omilostených. Artefakty poskytujú nielen význam expresivity, navodia citové rozpoloženie, nepriamo aj nádej na oslavu neznámych, nadreálnych dimenzií.

+ + +

Ako sa v tejto chvíli nepristaviť pri podstate najvznešenejšieho umenia, pri hudbe, ktorá nemá hranice, a pri s ňou súvisiacich disciplínach, o ktorých sa výstižne a na vysokej úrovni nie raz vyslovil s ojedinelým postrehom MUDr. Pavol Strauss, ktorý hudbu v svojom súkromí, pri muzicírovaní aj sám pestoval. Vyjadroval sa nielen o hudbe z dôb dávnominulých – stredoveký chorál považoval za prejav s dominantným postavením, ktorý mal a i dnes má aktívnu účasť na úcte k Božej prítomnosti. Mal prijateľné názory o súdobej muzike s obdivuhodným bohatstvom, ktorá poskytuje exponenciálny vývoj, nové využitie pre súčasnosť a je pre všetkých. S určitou možnosťou predpokladať, že charizmou obdarená osobnosť s citlivým sluchom, srdcom, myslou v dejinách svojho života mala i v tomto smere intenzívny kontakt s Bohom, a umelec mohol prežívať v hlbokéj logike viery okrášlenej svätosťou zvukov zázrak svojej existencie.

Možno takéto skutočnosti nebrať na vedomie, obísť definície idey a dary Ducha v kreativite tých pravých umelcov? Možno takéto pohnútky v monumentálnom diele Pavla Straussa nevnímať, keď pritom mapoval duše oddané Bohu, životy s ľudským srdcom a prenikol i k tým na opačnom konci dobra? Jeho prístupy a myslenie oplývalo hĺbkou porozumenia, povzbudenia, chápania i odpúšťania. Keď jedna z najvýraznejších, najosobitejších osobností 20. storočia u nás, pritom obchádzaný najvzácnejší mysliteľ a nedefinovateľný génius, ale zjavný zvlášť v dnešných dňoch odhalenia - dovidel na dno nášho rozháraného sveta, eticky rozpadajúcej sa spoločnosti, takmer bez možnosti včasnej záchrany úrovne kultúry. Keď spoznal znaky čias, nepokoju doby, pomenoval drámu existencie človeka a stanovil nelichotivú diagnózu, dokázal vypestovať distingvovaný prístup k ranám duše i tela trpiacich, spontánnou hĺbkou lásky k neznámemu blížnemu, jasnou myslou odkryť jedinečnosť kresťanskej viery, prejavíť plnosť nádeje, úprimnú pokoru pred Všemocným i nastoliť obohacujúce slová poetickej obrazotvornosti. P. Strauss vo svojej tvorbe s

rozvinutou kultúrou slova, humánnym postojom k všedným problémom behu života i k problémom a otázkam v prúde vedeckej činnosti, prekročil hranice zámerov nielen vzdelania, ale i výsledky všeobecne uznávanej, totalitne nasmerovanej umeleckej produkcie hudobnej, výtvarnej a inej.

Keď Strauss medituje o pojmoch a preniká do tajov hudobného umenia, jeho zábery a definície sú postrehnutelné a spontánne aplikovateľné i v tvorbe zobrazujúceho umenia. Dáva podnet zamyslieť sa nad potrebou súdobého prejavu, abstraktného obsahu, zašifrovaných myšlienok, predstáv, nereálnych tvarov a foriem. Bez vnútorného zanieťovania usmerniť a pochopiť túto polohu je náročné aj scestné. Objektívna realita, svätosť života Pavla Straussa a spriaznenosť s vnútorným svetom privilegovaných, ktorí tiahli na hlbinu s nadčasovým myslením, sú nielen symbolické, ale trvalo presvedčivé. Erudovaný prejav a krása ducha **nádejného blahoslaveného** Pavla Straussa formujú dušu človeka, po odznení storočnice otvárajú priestor do kultúry života súčasného sveta a milosťou vnútornej premeny i do večnosti.

Vzácnou, neprehliadnutelnou prioritou jeho neľahkého života – odborníka, sprevádzaného utrpením v množstve rôznorodých povinností a podujatí, zamýšľajúceho sa nad obrazom budúcnosti ako existenčnej témy – boli nielen pre vzdelancov v uzavretosti svojho ticha meditatívne modlitby, mocou ktorých pevne veril a žil kresťanskú VIERU. Iba tak mohla odznieť i nástojčivá výzva spojená s oddanosťou bez výhrad: dôverovať, lebo BOH JE JEDINÁ ISTOTA medzi nami. Riešenie súvislostí nastolených problémov väzí v intelektuálnom prístupe všestranne skúseného, dôsledného a duchovne zameraného autorovho vnútra. Nestačím opakovať, s akou obdivuhodnou úctou a vďakvzdaním za tajomstvá stvorenstva, za neopakovateľné dary Prozreteľnosti, kreované v sfére umenia, ktorá má moc poskytnúť plnosť ozveny, odkryť clonu z nekonceptuálneho zmýšľania súčasného pokolenia – dokázal usmerniť a zjednotiť exaktnú a sakrálnu obsahovú náplň. Ako neúnavný pútnik v novodobom prúde sveta nachádza správnu cestu lásky, pozornosti k človeku i k vzdialeným „blíznym“. V administrácii presýtenom zdravotníctve ochotne radí, venuje sľúbenú pomoc i netradičné skutky, záujem nepredstiera. Neobvyčajné nasadenie mnohohodinovej práce denne, mnohostrannosť geniálneho nadania ohlasovali mnohí, ako neskonálnu sebaobetu, inšpirovanú DUCHOM BOŽÍM a pravdou Písma.

Nad ušlým pôsobením umelca s ľútosťou dodatočne vzdychám. Je tu však príležitosť po rokoch od Nežnej revolúcie pripomínať históriu, okolnosti a zástoj osobností, aby nám nežili už len v spomienkach. Čas sa nám kráti, ale neutrpelo ďalšie umenie, umenie včasnej predvídavosti. Myslím tu na veľkolepý vydavateľský počin oboznámiť Slovensko s mysliteľským dielom málo frekventovaného tvorca MUDr. Pavla Straussa v desiatich zväzkoch Zobrazených literárnych a mysliteľských diel... Sú v regionálnych knižniciach zastúpené jeho diela? Pripomínam ho najmä mladým, lebo v ich rukách je budúcnosť, duchapovznášajúca kultúra a v nej i osudy umeleckých prejavov v teórii písomníctva, ktoré vznikli mimo „oficiálnych“ prúdov. Bez pokrivených predstáv zavádzajúcimi individualistami má perspektívu, hodnoty konceptuálneho významu, čaro krásy harmónie, pôsobenie sily autorovho génia. Straussova odhalená spisba orientuje bohatosťou informácií v ktorejkoľvek disciplíne kultúry, a aj preto súhlasne s Hanusom opakujem, že jeho knihy sa nám stali priateľmi. Im ďakujeme za nezmerateľný rozsah energie obsiahnutej v jeho mysliteľskom a literárnom diele, za originalnosť invenencie, za praktické poučenia na rozumovej hladine, svetlo PRAVDY s koloritom chválospevov na PÁNA.

Pri listovaní v jeho nevyčerpatelných knihách sa mi chvíľami zdá, že je trúfanlivosťou laika dotýkať sa diela, čo má neobvyčajné kvality, štruktúrne myslenie upriamujúce na budúcnosť, na rozsah zodpovednosti za život, ktorý je konečný. Ale kdesi bliká predtucha, že upozorniť najmä mladých na aktivity pre rozvoj hlbšej kultúrnosti domáceho prostredia a pre duchovnú obrodu sú ukazovatele práve v týchto dielach na dosah rúk, rady prijateľné a stále aktuálne. Poznanie filozofie mnohých umeleckých, najmä grandióznych hudobných diel, opusy, ktoré predbiehali dobu a prevýšili súdobý charakter beh myšlienok, hĺbku obsahu PÍSMA strážili a uchránili aj osobné svetlo viery stále prítomnej v citlivej ľudskej duši Straussovho génia.

Žalostne priznávam, že (skôr – i keď nie vždy to bolo umožnené včasnejšie) uverejnené texty autorových úvah i jeho poézia by boli priniesli nové súvislosti v nazeraní na meniace sa prúdy v umení, na svet hudby, výtvarného umenia i v teórii dejín. Lebo takí, akým bol i v živote pozoruhodný Pavol Strauss, majú moc nielen ovplyvniť, usmerniť atmosféru tvorivosti veku, ale navyše dotýkať sa ducha kultúry a mystéria bytia.

Vrodený intelekt, vybrúsená sila vôle ukovali v jeho duši odhodlanú osobnosť s

jasnými názormi mysle duchovných rozmerov – niekedy aj za emigrácie dovnútra. V sústredenej sfére ticha prijímal hlasy prisľúbenej spásy, napriek utrpeniu a neudhom vlastného tela vlastnil slová ochoty bojovať a šíriť dobro. Ponorený do posvätného prúdu modlitieb počul hluk sveta a cítil aj ťarchy života, nielen povolania, sekularizácie a konzumu rozumu. Pritom meditatívne uzavrel poznatok: „Boh je nadovšetko, ktorý usmerňuje, aby sa duša znovu zrodila v Bohu a Boh v srdci, v živote ľudí, lebo podstatná je prítomnosť obetavej lásky.“

V takýchto a podobných Straussových výrokoch je tvorba adresná, výsledok adekvátny úmyslu ušľachtilého predsavzatia, odzrkadľujúceho súčasne i emotívny, diskretný život človeka – intelektuála. Na východnom Slovensku pričinením viacerých horlivcov, znalcov literatúry a filozofie iba v posledných dvoch desaťročiach cez „Listy PS“ mohlo odznieť množstvo charakteristík, rozborov diel, opisov príkladných situácií povšimnutia hodnej námahy a hlbokého zanieťovania pre veci Božie.

Z povedaného vysvitá, že i pri rôznorodosti pestrých záujmov a odborných vedomostí, ani vzácne výrazný talent si nestačí sám. Niekedy, zdá sa, je i umelec sám sebe napriek pracovnému a spoločenskému hmeženiu okolo ako vyprahnutá zem. Potrebuje ľudské TY, túži stretnúť spoľahlivé, charizmou obdareného ČLOVEKA s BOHOM a v BOHU, aby mohol oslavovať Všemocného Otca aj s možnosťou objaviť TVORCU dynamickej dokonalosti, vznešenej krásy, vlozenej do úchvatných umeleckých diel autorov zahľadených do reality stvorenstva, aj do abstraktných tendencií myslenia, do experimentov pochopiť tajomstvá viery a s úctou potvrdiť transcendentné dimenzie. (...)

+ + +

Záverom uvádzam, že kedysi som čítala výzvu: „...je čas ísť...“ a tak s oddanou odozvou sa zapájam do pomyselnej prípravy prítomnej v konzultáciách, návrhoch na uctenie a blahorečenie stelesneného kultúrnohistorického javu veľikána, osobnosti intelektuála nadčasových rozmerov Pavla Straussa – tak potrebného nielen pre naše dni, ale i pre budúcnosť európskej kultúry. Svätosť reálneho života, jeho erudovaného ducha a spriaznenosť s vnútorným svetom privilegovaných duší, s transcendentným myslením je viac než symbolická zvlášť po odznení storočnice, v ktorej sa ľudsky tiahlo na hlbinu, ale cez jeho tvorbu sa otváral priestor do večnosti.

(Redakčne krátené – J. R.)

K rozlúčke s otcom Antonom Srholcom

Anton Srholec

MUDr. Pavol Strauss v Skalici

Dr. Strauss prišiel do Skalice za primára chirurgického oddelenia po vojne. Rehoľa Milosrdných bratov tam postavila novú nemocnicu. Nemocnica nemala mať vyslovene titul katolícka, ale mala mať skutočne kresťanského ducha. O to sa usilovali významní lekári, ako boli MUDr. Dýšek, Sosna, Klinda, Černý, Varga a jeden z najznámejších bol aj MUDr. Strauss.

V skalickej nemocnici si získal veľkú autoritu predovšetkým preto, lebo bol na vtedajšie pomery najznámejší chirurg na Slovensku. Ešte dodnes si na neho spomínajú jeho niektorí pacienti.

Skalica je známa aj svojou duchovnou tradíciou. Od nepamäti tam bola rehoľa Karmelitánov, neskoršie Františkáni, Jezuiti, rehoľné sestry. V evanjelickom zbore pôsobil J. A. Komenský, usadili sa tam významné osobnosti po Bielej Hore a známi kazatelia. Mnohí katolícki aj evanjelickí kňazi tam zanechali svoje duchovné dedičstvo. Do násilného zrušenia reholí r. 1950 tam pôsobili spomínaní Milosrdní bratia, Františkáni a sestry sv. kríža.

Dr. Strauss, ktorý bol náročným veriacim, kritický k povrchnosti a hluchej tradícii, informovaný o teologickom a filozofickom dianí vo svete, našiel v Skalici príbuznú dušu. Bola to Dr. Viestová, doktor teológie Ján Buchta, veľký umelec-maliar Koreszka. Ako konvertita Strauss prežíval katolícku vieru radikálne poctivo a pravdivo. Tým si získal veľkú úctu a obdiv veriacich, ale súčasne aj nenávisť a pohrdanie komunistov, ktorí r. 1948 prebrali všetku moc na Slovensku, a teda aj v Skalici a v nemocnici.

Nemocnica mala svojho plateného funkcionára, zmocnenca. Jeho poslaním bolo strážiť celý zdravotnícky personál, aby nekonali nič iné okrem povinnej zdravotnej starostlivosti. Za plat, ktorý mal väčší ako lekári, zastráňoval, kontroloval a rozhodoval o všetkých dôležitých udalostiach v nemocnici.

V areáli nemocnice je nádherný rokokový kostolík. Mobilní pacienti tam chodili so svojím chorým telom liečiť a posilňovať svoju dušu. Postupne zakázali chodiť pacientom do kostola, vchod zamurovali a pacientov aj ich personál okradli o duchovnú posilu.

V kostolíku je ešte osobitná kaplnka Loretánskej Panny Márie. Dr. Strauss tam denne kľačal, aj keď do práce musel

ísť naokolo cez niekoľko ulíc.

Kým bolo ešte povojnové demokratické zriadenie, Dr. Strauss chodil každý deň pred prácou na sv. omšu. Dokázal v sebe spojiť človeka hlboko mystického, ktorý rozjímal, modlil sa za svojich pacientov a všetko obetoval Bohu, a na druhej strane veľmi schopného chirurga, ktorý robil náročné operácie a pri ňom rástli a učili sa veľmi schopní zdravotní pracovníci.

U nás operoval dajakú pani. Tá než išla pod nôž, držala v ruke ruženec. Keď to zbadal, opýtal sa jej, či sa denne modlí ruženec. Povedala, že nie, ale že ak je človek v nebezpečenstve, veľmi to pomáha.

Osobne som bol v tom čase u saleziánov a s Dr. Straussom som sa stretol, až keď nás nasilu rozohnali. Navštevoval som ich rodinu. Chlapci boli ešte malí. Občas mi ich dali na starosť, aby som sa im venoval. Bol Veľký Piatok. Liturgia sa vtedy slávila ráno a cez deň bol vyložený kríž na poklonu a uctievanie. Keď sme sa priblížili ku krížu, menší, Jozef sa srdcervúco rozplakal: „Tečie mu krvička, tečie mu krvička!“

Požičiaval mi knižky. Jeho prostredníctvom som sa zoznámil s dielom Dominika Pecku, Dr. Alfreda Fuchsa, ktorý bol tiež konvertita a zahynul v koncentračnom tábore, knihu od Henry Peraina Stavenisko Európy. Katolícky kňaz opisuje vyšetrowanie, väzenie a pobyt v koncentračnom tábore.

Bol veľmi optimistický. Veril, že po páde nacizmu nastane v Európe mier. Neskoršie, keď ma mleli podobné temné sily komunizmu, príklad Dr. Straussa a jeho kniha boli pre mňa ako svetielko v tom tneli.

Daroval mi aj knižku Mozaika nádeje. Tú mu vydali ešte pred nástupom komunistickej cenzúry. Mal kontakt so skupinou okolo Kolakoviča. Boli to veľmi nadšení a tvoriví ľudia. Prekladali a písali. Podarilo sa im ešte po februári 1948 napriek tomu, že komunisti obsadili všetky tlačiarne, vydať knižku anonymného slovenského autora: Kristus a boj o dušu.

Býval v skromnej vilke a sníval o tom, že v každej veriacej rodine by mal byť taký kútik, ako kaplnka, kde by sme boli ticho a mali priestor a čas na rozjímanie a modlitbu. Sám si to urobil vo svojom dome v Nitre, kde som ho po návrate z väzenia navštívil. Nebola to kaplnka, ale jeho pracovňa bola ako študovňa plná kníh, umenia a vážnej hudby.

Posledné mesiace v Skalici ho primitívni udavači prísne strážili až šika-

novali. Jeho poslednou službou pre mňa bola rada, aby som odišiel do anonymity v Bratislave. Poslal ma na polročný kurz pre vyššie lekárske služby. Ten som nedokončil a zatvorili ma už definitívne. Nepomínam si, že by pri vyšetrowaní padlo jeho meno. V Bratislave o našom vzťahu nevedeli.

Pobyt v Skalici bol neznesiteľný. Mal tam veľa bývalých pacientov, ktorí ho vychvaľovali do neba, ale tí boli bezmocní. Moc mali ľudia plní jedu a nenávisť a keby tam ostal dlhšie, zaručene by sa dostal do väzenia ako jeho priateľ a kolega MUDr. Anton Neuwirth. Nevie, čo bolo príčinou jeho odchodu, ale bola to jeho záchrana. Degradovanie z funkcie primára, známeho špecialistu, na úroveň lekára začiatočníka bola daň, ktorú zaplatil len preto, že ho za jeho náboženské presvedčenie nezatvorili.

Dr. Pavol Strauss v Skalici vyoral hlbokú brázdú. Ešte dnes žijú ľudia, čo si na neho s úctou a láskou spomínajú. Mesto mu darovalo čestné občianstvo.

Chcem sa mu aj in memoriam poďakovať za svetlý príklad múdreho a hlboko veriaceho lekára, človeka, ktorý dôsledne až radikálne prežíval paradox jednoty s Bohom a vytrvalej a nezištnej služby trpiacemu človeku.

Poznámka. Na príhodu s ružencom si Pavol Strauss v Mozaike nádeje (str. 93) spomína taktto:

(21. 2. 47) Operoval som dve nóbl panie. Nikdy som nepočul o ich náboženskom zameraní. Po operácii druhej som zistil, že cez operáciu držala v ruke pekný, strúhaný, hnedý ruženec. Keď ju odnášali, zabudla ho na operačnom stole – i s vreckovkou. Keď som jej ho podával, ospravedlňovala sa, že jej to poradila jej vznešená predchodkyňa, že jej to vraj pomohlo.

To je ono. Z Boha, ktorý tak miloval svet, že zaň ľudsky krvácal, si robia salónny totem, poveru, ktorá hádam pomôže v ich – azda – trochu zaslúženom utrpení.

A to v menšej-väčšej miere robí i kresťanský svet, nielen títo periférni katolíci.

A preto ustavične treba rátať s pohromami.

Nie, netreba zúfať. Svet vždy spočívne v Božom priehrstí, i my všetci, s katastrofami a koncami i bez nich.

Ó kedy už raz uvidí katolícky svet, že každý pohodlný a ľahostajný veriaci – neveriaci je schodom do hroznej záhuby.

Lebo i Božia láska má jednu príšerovnú facetu.

(J. R)

Anton Srholec: Ako čerstvý chlieb

(Úryvky)

*Podivné cesty Božie, podivné!
Najpodivnejšia však vždy oná bude,
na ktorú postaví nás Hospodin
a po nejž potom vedie od kolisky
- z materských ramien zemským
náručím - nás po hrob...*

(P. O. Hviezdoslav)

„V živote mnohé, čo vyzerá ako náhoda, sa ukáže nevyhnutnosťou. A nie je významné, že sa v tejto dobe stratí možnosť uplatnenia, že sa zdanlivo stratí život, že si človek smie len odžiť život, že sa všetky ideály a možnosti utopia v šedi malých každodenností. Podstatná je reakcia na to. Lebo i tá najmenšia bolesť, každý náznak príkoria môžu byť odrazovým mostíkom náramného blaha a vydobytia náhradných, výkupných hodnôt...“

(Pavol Strauss)

Je doba vzniku, doba rozkvetu a doba úpadku. To sú riše, režimy, filozofie, systémy.

To je jar, leto, jeseň, zima. To je mladosť, tvorba a staroba – choroba. Tomuto neúprosnému zákonu, ktorý vysvetľuje, že „tvorím stále nové“, podliehajú aj cirkevné štruktúry. My sa s tým musíme zmieriť. Nie, aby sme všetko vzdali, ale aby sme, ako teraz na jeseň, všetko zdravé pripravili na budúcu jar.

Ja som mal vždy odvahu dištancovať sa od lži a v našich radoch aspoň neschvalovať a nepožehnávať vrchnosti, o ktorých vidím jasne, že prešľapujú v slepej uličke. Bez koncepcie, aj bez lásky volajú po jednote.

Ak sa zrúti definitívne tento celý systém, chorý od základov, ja už dnes v ňom vychovávam ľudí k slobode a zodpovednosti.

Otvorený k svetu ako Kristus. Nezajímať sa o jeho moc, zisk a výhody, ale byť ochotný liečiť jeho rany, hľadať ho tam, kde je, neobviňovať, pomáhať, slúžiť.

Kristus nechce meniť štruktúru sveta zvonka zmenou režimu, ale tak, že bude pribúdať zasvätených, ktorí sa za svet obetujú. – Svet sa trápi svojou cestou, ranený hriechom a zlom, vystavený pokušeniam zlého ducha, to je jeho údel. My sa máme hojiť, liečiť, rozdávať požehnanie.

Uzavrieť Cirkev za vysoký múr, vytráhať kúkoľ z pšenice, to je jednoduché, ale

neúčinné. Žiť uprostred sveta, znášať svoj údel spolu s ním.

Ježiš učil ako taký, ktorý mal moc. Nie ako farizeji a zákonníci. Skutočná moc je iného druhu ako postavenie, vzdelanie, kariéra, titul, peniaze. Tieto práve skutočnú moc vylučujú. Skutočne silný je ten, kto je pokorný, chudobný, jednoduchý, skromný. Kolkých vecí sa budeš musieť ešte zrieknuť, než sa takým staneš?

Chcem, aby ste boli trpezliví. Čakanie nebude pasívne. Bude to vysoká škola výstavby tvojho charakteru, kde v práci, modlitbe, chudobe budeš čakať svoj deň, budeš rásť a dozrievať, ako osobnosť budeš presne vedieť, ako sa to má a nemá robiť. Protestuj len činom. Každé slovo či gesto je zbytočné, prázdne, lebo tvojím údelom je mlčať.

Najmúdrejší budú tí, čo uverili. Vo viere vidíme ďalej ako tí druhí, čo ju odhodili. Robia sa múdrymi. Špiritizujú, špekulujú, ale ja sa smejem z ich múdrosti. Už máme tolko inžinierov, doktorov, kandidátov, že o nich nikde nestoja. Sú ako deti, ktoré všetko vedia, všetkému rozumejú, všetko je také jednoduché a jasné.

A ja viem, koľko toho človek musí prečítať, preštudovať, aby zistil, že nič nevie. Len slovo Božie prijaté vo viere oblažuje srdce človeka.

A tak sa pomínie všetka múdrosť svetská. Vyjde na posmech. Len slovo Božie ostane, a šťastní tí, čo mu uverili.

Model 6 + 1 sa zdá už neúčinný a treba ho prehĺbiť. V Biblii Boh hovorí: 6 dní pracuj, siedmy odpočívaj. Šesť dní sa venuj svetskej činnosti, siedmy Bohu.

Dnes ľudstvo dospelo a svet sa stal oveľa svetskejší, že kto by len to zachovával, je to málo. – Bude treba šesť dní posvätiť. Vybudovať spiritualitu, kde sakrálne bude mať oveľa väčší rádius, kde každá tvorba bude svätá na oslavu Boha a ako služba človeku.

A potom aj tá „znesvätená nedela“ službou lásky sa stane svätou, ako Kristus uzdravoval aj v sobotu.

Duchovná bieda mnohých hnevá, mňa dojíma. Čo vám ja môžem dať vo vašej duchovnej chudobe? Na budovanie hmotného blahobytu vás zapriahli ako otrokov a máte na to tisíce odborníkov. Zatiaľ vaša duchovná bieda rastie. Prebudili vo vás túžbu po duchovnom, lebo celá organizácia režimu nie je schopná

vás nasýtiť ani chlebom. A ja žehnám vašu túžbu, lebo je prejavom všeludského a veľkého, čo je v človeku ako volanie po nekonečnosti a po Bohu.

Jedine Boha vám môžem dať. Ponúkam ho z celého srdca, ktoré je tiež utýrané a nespokojné ako to vaše.

Mystika, modlitba, obeta, zasvätený život, poslušnosť, pokora sú hodnoty cennejšie ako činnosť. Dávajú činnosti, slovám i skutkom vnútorný náboj. Samotná činnosť aj pre kráľovstvo Božie môže byť až neurotická, dokonca hriešna, ak je to útek, doping, neschopnosť zastaviť sa. Bojím sa, že tá malá časť horlivcov je na tejto ceste. Ide o to, spojiť osobnú hĺbku, pravdivosť s činnosťou, ktorej výsledok, efekt záleží len na Bohu, ktorému sme dlžní poklonu a úctu.

V tomto svete bez ohľadu na politické zriadenie budeme len v diaspóre. Až nám vymrie stará generácia, vychovaná v otroctve, opretá o kňaza, v ktorom vidí svoju istotu a spásu, mladí budú musieť voliť. Buď pôjdu za Kristom, uveria a pôjdu za kýmkoľvek, kto im ho ešte viac priblíži, alebo budú neveriaci a pôjdu tiež za kýmkoľvek. Úlohou kňaza je dnes vychovávať ľudí pre túto diaspóru. Aby sa neopierali o kňaza a aby sa na neho v prvom rade nespoliehali, ale aby sa slobodne rozvíjali a žili svoju vieru. Musia byť pripravení obhájiť svoju vieru, a keďže žijú medzi ľuďmi hľadajúcimi, musia byť ochotní privádzať ľudí k viere v Krista. Musia poznať Božie slovo, budú si vedomí svojej moci a poslania. Aj udeľovanie sviatostí sa „decentralizuje“.

V nevedomosti a tme kráčajme životom. To, o čom sa nazdávame, že je svetlo, a na čom si tak zakladáme, ako je inteligencia, umenie, poznanie, tiež nie je svetlo. Je to len cesta, dokonca namáhavá cesta ku svetlu. Ak jestvuje svetlo ako hodnota, ktorá je schopná obšťastniť človeka, tak je to všetko, čo nesie a ponúka svet viery. – Zjavenie, milosť, Boh v našom živote, len to sú pravé hodnoty.

Zaznamenali sme veľký ekonomický pokrok. Nastala stagnácia a z krízy energetickej, potravinovej, finančnej, politickej a neviem akej sa viac už nevymotáme. To sme narazili na svoje hranice. Zem je príliš chudobná a my, keď sme ju drancovali, zákonite musíme doplacať. Nastáva obrat k duchovnému, ktoré sme zanedbali a čím sme pohrdli. Ideálna doba pre nás, ak prijme a pochopíme svoje poslanie. Dať svetu, ktorý duchovne hladuje a hľadá správny pokrm. Silu pravdy, ktorá oslobodzuje. Energiu lásky, ktorá jediná buduje človeka a chráni. Múdrosť viery, ktorá presvieti život a dá mu smer a posvätenie.

Pavol Strauss a Konrad Paul Liessmann

O hluku

„Blahoslavení tichí, lebo oni budú dedičmi zeme“ (Mt 5, 5)

„Je pravda, že žijeme v hroznej dobe. Ale doba je len natolko hrozná, nakoľko je sumárnym obrazom ľudí, a človek je natolko obrazom hrôzy, nakoľko sa líši od obrazu Božieho, nakoľko sa zredukoval zo svojej postate.“

(Pavol Strauss)

Málokedy sa stane, aby človek musel pri čítaní knihy nejakého autora tak často myslieť na Pavla Straussa, ako sa mi to stalo pri knihe Konrada Pavla Liessmanna „Chvála hraníc. Kritika politickej rozlišovacej schopnosti“ (Academia, Praha 2014).

Centrálным problémom – predmetom svojich úvah – je u Liessmanna KRÍZA. Problém, ktorý sa v dnešnom svete tak zaktualizoval najmä po „zrútení sa tradične bohatých bánk a automobiliek“ r. 2008.

Kríza bola – 60 rokov predtým – aj centrálным problémom Pavla Straussa; kríza vyvolaná 2. svetovou vojnou. A keďže obe tieto krízy majú spoločné korene, je prirodzené, že myšlienkové svety Pavla Straussa i K. P. Liessmanna budú mať pri reaganovaní na tieto krízy veľa spoločného.

„Krízy, nech sú akékoľvek, privádzajú fikcie a ilúzie spoločnosti opäť na pôdu reality“ (Liessmann). To je pre naše ďalšie úvahy veľmi dôležité. Človek a ľudské spoločenstvo vôbec si rado pri pohľade na skutočnosť (pri tom rozlišovaní; pojem kríza, ako nás poučuje Liessmann, sa odvodzuje od gréckeho slovesa *krínein*, oddeľovať, či rozlišovať) nasadzuje farebné okuliare, vytvára si fiktívny obraz sveta, ktorý skôr či neskôr (chvalabohu, či žiaľbohu?) musí naraziť na tvrdú realitu. Kríza je teda skôr návratom k normalite ako nenormalitou.

+ + +

Straussov čitateľ musí pri čítaní Liessmannovej knihy spozornieť hneď, keď autor začne uvažovať o hraniciach, a žiada sa mu „spievať na chválu hraníc“. Veď Straussovo prvé povojnové dielo *Všetko je rovnako blízke i ďaleké* (1947) sa začína práve **meditáciou o hraniciach** (Pavol Strauss, *Zobrané literárne a mysliteľské diela I.*, s. 21n.).

„Prvý a večný zákon sveta je – zákon ohraničenia, zákon konečnosti, hlavný príznak našej ľudskosti,“ – hovorí Pavol Strauss a pokračuje: „Všade a vo všetkom sú teda hranice: okolo nás a v nás; hranice, ktoré pôsobia na nás viditeľne: štátne

hranice, prírodné priehrady, fyzické hranice, čo pôsobia konštitucionálne, dedične; a neviditeľné hranice cítenia a ducha. (...) Stvoriť, stmeliť v tvar – znamená zachrániť pred nebytím, t.j. bytím v chaose. Všetko, čo je, je teda vliate do koryta, do hraníc života, a tým je.“

Ale k tejto téme hraníc (u oboch spomínaných autorov) sa bude treba niekedy vrátiť zvlášť.

+ + +

Keďže ma posledné časy hodne púta Straussova povojnová esej **Problém človeka** (*Zobrané literárne a mysliteľské diela I.* s. 161 – 178), hneď som spozornel, keď som u Liessmanna objavil zvláštnu kapitolu „Hluk. Na hraniciach snesiteľného“ (s. 107 – 115).

Pavol Strauss, pre ktorého je v spomínanej práci „problém človeka najprv problémom človeka skutočného, akým je, a ďalej problémom človeka opravdivého, akým by mal byť“ (všimnime si tú opozíciu *skutočný – opravdivý*) – skúma „pomer človeka k sebe a k svetu“; ako sa rozrastá „do harmonickej jednoty bytia“ (človek opravdivý), alebo ako sa scvrkuje, **redukuje** „do drobných prízemných odlúčeností“ (človek skutočný).

A čo človeka dnešnej doby najviac charakterizuje, je práve oná **redukovanosť**. Strauss ho aj tak nazval: **redukováný človek** (redukt? - J.R.). A čo najviac charakterizuje tohto redukovaného človeka je (paradoxne) **nemiernosť**:

„Vrchol nemiernosti je práve vrcholná rozdrobenosť, redukovanosť vo všetkom. Všetko je teda nemierne. Stavby sú neforemné a neprítulné ako mamutie brlohy, **ruch a huk vo veľkých mestách prevyšuje fyziologickú únosnosť našich zmyslov a nervstva** (podč. J.R.), stroje plodia stroje stále gigantickéjších rozmerov (napríklad lietadlá, ktorých rajsťou paradigmatou sú kridla kolibríkov, čoraz viac sa ponášajú na apokalyptické netopiere), hospodárska výroba sa rozrastá k jedinej obrovitej a strašidelnej tlame, chrľiacej stroje, mravné zlo sa rozcváľalo tak, že vie robiť obchodné kartotéky miliónov zavraždených ľudí, že sexualita stúpa v cene so štvorcom

vymyslených perverzít. Nemiernosť rozšírila priestory medzi ľudskými srdcami tak, že niet dvoch ľudí, ktorí by chceli to isté.“

Tak Pavol Strauss už tu upriamuje našu pozornosť na **hluk** a **rev**, čo my síce registrujeme ako čosi, čo nám znepríjemňuje život, ale málo nám dochodí, že sa (aj) vďaka tomu z majestátu harmonického v sebe zjednoteného, sceleného človeka „ozajstného“ – prepadáme do priepasti rozbitého, rozdrobeného redukovaného človeka „skutočného“, ktorý si už „nemôže uvedomiť svoju ľudskosť“:

„Keď sledujeme taký bežný kolobeh dňa, vidíme, že hneď zrána tône noci sa zaháňajú niečím ostrým a mozog sa vyumýva čo najhlučnejším rozhlasovým pochodom dajakého nemuzikálneho pochábla, aby sa znovuzrodený človek pripravil na posvätnú polhodinku ranných správ. Nato sa vytacká do práce, za stáleho pouličného revu ampliónov: húkačky áut a zvonce električiek znemožnia mu uvedomiť si svoju ľudskosť. Do úradu alebo do továrne vpadne v takom duševnom stave, akoby v premoknutej košeli prišiel do pivnice. Vlastné teplo obyčajne nestačí prehriať vnútorný priestor. I túžba a radosť z konca práce zakrátko sa rozmočí v otupenej znudenosti, prázdnote, chytro sa zanáša do kina a utápa a kolotoč prázdnoty sa uberá ďalej.“

„Svety sa rodia nečujne. Lež medzi Boha a človeka sa votrel krik. Keď sa zadívame na kvet, ako rastie na hôrnej lúčine, takmer čujeme nemý ston rastu a naširoko rozložený dych ticha. Tak rastie všetko veľké a pôvodné v pohľade Stvoriteľa. Darmo by sme vykrikovali na horec alebo na nezábudku, nepodrastú. V tichom lese alebo pralesi harmóniu len občas preruší bojový výkrik šelmy alebo kvílenie koristi, krvácajúcej v smrteľnej úzkosti. A krik, akustický obraz vraždy alebo utrpenia, je zvukovým prostredím redukovaného človeka. More najpeknejšieho kriku, škripotu a piskotu zaplavuje svet, čím kodifikuje pralesový stav ľudskej atmosféry a vnútro i vonkajšok sa prispôsobujú tejto ustrnutej napätosti, takže prah vnímania je neustále v extrémnom postavení.“

+ + +

Dostal sa Konrad Paul Liessmann k tejto Straussovej práci? Sotva. Hoci – čo mi je doteraz záhadné: Strauss sa v zozname literatúry k svojej práci **Problém človeka** odvoláva aj na svoj text: Pavol Strauss, *Der reduzierte Mensch* z roku 1944. (Vyšlo to niekedy? Či to bolo len v rukopise – a nájde sa niekedy?) Ale nesmierne by ma zaujímalo, čo by

šlo Liessmannovi hlavou pri čítaní tejto Straussovej eseje!

Z jeho práce by sme chceli upozorniť na súvislosť hluku a myslenia:

„Nejenže hluk ruší, nejenže působí pod kůží, nejenže brání různým činnostem a spánku, především znemožňuje jedno: koncentraci, myšlení, reflexi. Hluk především zabíjí ducha, a to i tehdy, když sleduje dobrý účel jak ukazuje příklad filosofa Immanuela Kanta. Kant byl na hluk absolutně citlivý; hádal se se sousedy a měnil byt, když v něm nenašel dokonalé ticho nezbytné k myšlení.“

„Není pochyb, že v našem hlukem proniknutém světě by se Kantovi nežilo zrovna snadno; hodné uvážení však je, zda předpokladem náročné formy koncentrovaného myšlení vskutku není ticho, jež už sotva najdeme – ať už to pro kvalitu našeho myšlení může znamenat cokoli.“

„Pomineme-li kulturně historický náhled, že ve městech bylo hlučno i před vynálezem moderních dopravních technologií, tematizuje toto rozhořčení souvislost, na kterou se aktuálně zřídka dbá i tehdy, když se bojuje proti hluku. Jde o poměr hluku a myšlení, protože hluk především znamená rušení a poškozování koncentrace, která je pro myšlení nezbytná: „Rád bych věděl,“ říká Schopenhauer na konci svého stručného traktátu proti hluku, „kolik velkých a krásných myšlenek už tyto biče vypráskali ze světa.“

„Hluk ruší myšlení - to by se dalo i obrátit: co při myšlení ruší, i kdyby marginálně, je hluk.“

„Boj proti hluku tohoto světa je tak vyčerpávající i proto, že je to boj proti imperativům, jež jsme medzitím přivítali. Co není hlasité a nekřičí, co není ostré a pronikavé, prostě už nenachází naši pozornost. O myšlení v takovém světě však už nemůže být řeč.“

Na súvislosť hluku, informačného šumu a myslenia poukázal v svojej encyklike Laudato si' aj pápež František, keď uvažoval o zhoršovaní kvality ľudského života v modernej dobe a poukazyval na to, že „rast v posledných dvoch desaťročiach nevedol vo všetkých aspektoch ku skutočnému integrálnemu pokroku a k zlepšeniu kvality života. Niektoré z týchto znakov sú zároveň príznakmi skutočného spoločenského úpadku, tichého rozpadu integrujúcich a spájajúcich spoločenských zväzkov.“

47. K tomuto pristupuje dynamika médií a digitálneho sveta, ktorý – ak sa stane všadeprítomným – nebude podpo-

rovať rozvoj schopnosti múdro žiť, hľbovo myslieť a veľkodušne milovať. Veľkým mysliteľom minulosti by v tomto kontexte hrozilo, že ich múdrosť sa zadusí v rozptyľujúcom informačnom hluku. Preto sa máme usilovať, aby tieto prostriedky prispeli k novému kultúrnemu rozvoju ľudstva a neničili jeho najhlbšie bohatstvo...“

+ + +

Keď sme do čela našich úvah o hluku dali Ježišovo blahoslavenstvo o tichých, môžeme na záver pripojiť aj Porubčanovu meditáciu o „šťastí zakódovanom v tichosti“:

„Naša generácia už na vlastnej koži dobre vyskúšala rozličné vlády teroru, prísnej disciplíny, nepremožiteľných armád a silnej ruky. Už by bolo načase zamyslieť sa nad Kristovými slovami o vláde tichých a milujúcich. Takáto vláda môže, pravda, vyrásť len zospodu, zo spoločstva, v ktorom sa nič nebude hodnotiť tak vysoko ako láska, a v ktorom budú dôsledne vládnuť tí, čo najviac milujú.“

Sotva si vie niekto z nás predstaviť nástup takejto vlády tichých, celkom určite to však bude veľmi zdĺhavý a bolestný proces. Kým sa ľudstvo celkom neprerodí v spoločstvo lásky, tichí a skromní budú v ňom vždy patriť medzi sužovaných a vysmievaných – a bude to zrejme trvať ešte veľmi dlho. V hĺbke tichosti a lásky je však už teraz zakódovaná vláda nad zemou i tajomstvo šťastia tých, čo slúžia a milujú. Preto sú už teraz skutočne šťastní.

Musíme sa jednoznačne rozhodnúť, či vsadiť svoj život na šťastie, zakódované v tichosti a láske, ktorá raz definitívne ovládne zem – a či na sebecké chvíľkové ovládnutie nejakých čiastkových hodnôt silou, ktorá sa raz beznádejne pominie, aby všetko skončilo v hlúpom nezmysle...“

Na inom mieste Porubčan obracia pozornosť na nepomer „hlasitosti“ oboch postojov: „Kým karierizmus, ziskuchtivosť a vypočítavosť v našich životných priestoroch priamo prehlušujú všetko ostatné, Kristove slová o láske tu už ani nepočuť. A keď preda, tak sa hneď aj tratia v pohotovom výsmechu prospechárov. - Čo má teda budúcnosť a čo je odsúdené na zánik? Prospechárstvo – a či láska? Nazdávam sa, že treba vec hodnotiť podľa iných kritérií, ako je hlučnosť propagandy.“ (Myšlienky na každý deň, s. 78; 233.)

(Julo Rybák)

Pavol Strauss: Za ticho

Všetko je rozladené a spôsobuje disharmóniu sveta. Náhlenie, krik a hnev sú len následkami.

Kde je lomoz, tam nie si ty. Ty si prišiel v jemnom vánku. A náš terajší život je vsadený do hrmotu áut a električiek, prúdových lietadiel, rakiet a samých trieskajúcich, pišticiach, sipiacich, hrmiacich strojov a zariadení vo výrobe, v doprave, pri výstavbe a pri údržbe. Na ulici, v úrade, na vode, pod vodou, vo vzduchu – krik. V továrni, v divadle, v kaviarni, na štadiónoch – krik. A tam, kde nepreniká krik techniky, tam ho vnášame: amplióny a televízory, rádiá a reproduktory v prednáškových sieňach, v kostoloch, nemocniciach i v domácnostiach.

Niet úniku, niet záchrany pred krikom. Pomaly nebude miesta na zemi, kde si sám. Všade ťa prenasleduje krik.

Vo dne v noci treští rachot bômb a pušiek, strojov, hyperstrojov všetkých kategórií.

Už niet nikde ticha. Iba do vnútra človeka sa uchýlilo, ako do posledného útočiska.

A na tento ostatný možný prístav ticha útočí moderný život všetkými prostriedkami rozptyľovania a splytčenia, rozmarnosti i výstrednosti. Hrozí devalvácia posledných kritérií človeka.

Pozri, ó Pane, na tú nevýslovnú hrôzu, ktorá hrozí človeku, ak sa vzdá svojho ticha. Ak sa vzdá onoho bodu v sebe, do ktorého nemôže preniknúť nič okrem Teba, ktorý Ti však musíme rezervovať. Veď smie rezonovať iba na kozmický gong, na ono nevýslovné večné Ticho, ktoré jedine Ti vystelie cestu do ľudského srdca.

Nedaj zabudnúť človeku vo víre a hurhaji sveta, že len v ústraní a tichej uzavzatosti získa človek v sebe tie sily a schopnosti, ktoré vedia z neho urobiť človeka dobrého a tvorivého.

Veď všetko veľké na svete vzniklo v tichu tvorivej chvíle, a nie uprostred bláznivých kankánov techniky a zdiveného života.

Ticho utvorilo duchovnú kultúru, ba aj všetko to, čo na svete jestvuje technicky vzácne, a aj to, čo sa zvrhlo v bakchanálie dnešného hrmotu.

Daj, Pane, aby technicizmy nezatie-nili mysle ľudí a pre vrážanie strojov nech neprestaneme túžiť po kráse hudby a po hudbe duší.

Nech za výskotom, piskotom a šramotom sveta otvorí sa svet nášho vnútra dokorán, svet ticha a jeho šťastia, aby človek nášho technického veku vedel svoj život znova uviesť do rovnováhy a spojiť v sebe všetky hodnoty vedy a techniky so všetkým bohatstvom života z ducha a z viery.

(Zobrané ... diela I., s. 298-299.)

Zaujímavá príhoda spred štvrťstoročia

K Roku milosrdenstva som si zamienil zo „Zbytočného denníka“ Pavla Straussa z roku 1991 (Zobrané literárne a mysliteľské diela P. S., zv. V., str. 123-216) pripraviť cyklus záznamov, ktoré sa nejakým spôsobom dotýkajú témy Božieho milosrdenstva... Čítam teda Straussov text mesiac za mesiacom, kým ma záznam z 23. mája 1991, akosi vybočujúci zo žánru doterajších Straussových každodenných úvah, neprekvapil svojou strohosťou:

„Držal som prvý exemplár knižky v ruke. „Deo gratias!“ – Bohu vďaka!”

Keď si uvedomíme ten dátum: máj 1991, že Straussovi po dlhých desaťročiach konečne vychádza prvá kniha, nečudujeme sa, že to prežíva ako udalosť hodnú zachytenia. – Na druhý deň sa k tomu záznamom v denníku navracia znova:

(24. 5. 1991) „Odštartovalo sa. Len do čoho sa narazí a do koho to vrazí. Nezáleží na hodnotení. Vždy bude platiť Rilkeho názor, že kritika najviac hovorí o kritikovi.

Žijeme v dobe, keď všetko a každý narazí na každého. Nositeľ dobra i zla je vždy človek. Nech nezavadzujeme, aby sa zrealizovali plány najvyššieho plánovacieho úradu. – Vždy: „fiat voluntas tua” – buď vôľa tvoja”.

Okamžite mi vyvstala otázka: aká to bola kniha, čo sa stala „štartom”, za ktorým nasledovalo vydanie celého radu Straussových dávno „odležaných” diel. – Odpoveď hľadám, ako mám vo zvyku, v mojom zápisníku... Preberám zošit za zošitom, až sa dostanem k májovému zošitu z r. 1991, a tam ma čakalo čosi, na čo by som si bez pomoci zápisníka (pri mojej „antipamäti”) určite už nikdy nespomenul.

23. mája 91 nachádzam záznam „po včerajšom návrate z Bratislavy”, zrejme predtým „s prenocovaním u Straussov v Nitre”. A práve na tú návštevu u nich potom naväzuje táto príhoda. Dáme slovo zápisníku:

„Akože ináč, prišla reč i na Rekvie... (Kniha Rekvie za živých, ktorej vydanie sa už dlhší čas očakávalo – J. R.) Palko spomínal, že mal jasný sen: knižka vyjde v septembri... A hoci nemáva veštecké sny, poprosil ma zájsť do vydavateľstva (Slovenský spisovateľ).

Natenko s časom som ta zabehol. Vysvetľujem nesmelo sekretárke, reku tak a tak, idem do Nitry, či nejakým

zázrakom nemáte signálny výtláčok... Sama o tom nevedela; vošla sa opýtať do kancelárie riaditeľa, kde sa konala práve dáka porada – odtiaľ vyšla so slečinkou, ktorá hovorí: „Ja mám (dobře som z ňoh nespadol!) jeden exemplár, ale to je na propagačné účely. Majú ju však dolu v predajni (druhý raz: dobre sa drž na nohách!).

Ešte vystáť pred predajňou zo štvrt hodiny, kým otvorili – vo výklade knižka nebola – potom poprosiť 50 exemplárov, ale do tašky (ktorú som akoby len kvôli tomu niesol do Blavy) sa mi našťastie zmestilo len 30 – neboli by mi ani peniaze stačili – a s celým nákladom pešo idem hore na Hlbokú (kde sa konala akási úradná porada – J.R.) – akoby symbolicky do budovy toho bývalého úradu, ktorý Palko držal 40 rokov pod zámkom...

Balíček pre Palko sa mi na spiatocnej ceste (autom) nepodarilo odovzdať – na dlhé zvonenie na bránke nikto neotváral (ani u susedov), tak som balík spustil z duhej strany k bránke... Doma už volal telefonát, i ja som zavolať, ako sa to stalo (tá náhoda: nemali celý deň prúd) – a Palko mi zvestoval, že ma predbehol Pašťa, ktorý mu poštou jeden exemplár poslal.

Vitaj teda, Palko, na mojom stole! Prišiel si ako na zavolanie pred dnešným rokováním Vedeckej rady UPJŠ, kde sa bude rozhodovať o čestnom doktoráte (pre Straussa i pre Rúfusa – J.R.) – nemusím si vymýšľať ďalšiu argumentáciu...

(Stojí za povšimnutie, že v tej knižke vystupujú obaja „adepti” na čestný doktorát: Rúfus ju uvádza predslovom „Tichý návštevník”, v ktorom okrem iného píše: „Bolo mi od počiatku jasné, že som v Pavlovi Straussovi narazil na taký rozlahlý, košatý, hlboký kultúrno-duchovný osobný vesmír, aký by bolo možné nájsť u málokterého zo slovenských básnikov. Jeho spôsob videnia, myslenia i tvarovania videného a poznaného je ojedinelý u nás a kladie i na čitateľa vysoké nároky. Je to oriešok, ktorý treba lúskať, spôsob myslenia, do ktorého sa treba vžiť. Ale vynaložená námaha stojí za to.” – J. R.)

(Na margeciánskej stanici.) Ružín nechcel ísť v ústrety môjmu náhleniu sa do roboty – naklepať Palkovu prednášku, ktorej rukopis si nesiem z Nitry – mešká 30 minút. Bola to prednáška: „Kultúra, kresťanstvo a svet”.

(25. máj 91)

Včera ma moji kolegovia prekvapili: ja nesiem na Vedeckú radu UPJŠ – ako argument – desať exemplárov Palkovho Rekvie..., a oni stiahli čestné doktoráty

– pre ich nedostatočnú pripravenosť – z programu. – Prepíšem si poznámky, ktoré som si k tomu nachystal:

– Pri tejto dezorientácii študentov – ukázať, kto sú skutočné autority: ľudské, národné, demokratické, humanistické...; kto sú hrdinovia práce a života, vzory hodné nasledovania a nádej budúcnosti Slovenska.

– K promócií vydať pekný pamätný zošit – s esejou oboch (Straussa i Rúfusa) s podpisom.

– Musíme sa uspokojiť s tým, že my, súčasníci, na Straussa nedovidíme. Jeho obraz si budú postupne skladať generácie za nami – vždy spomínajúc s vďakou na tých, čo ho za jeho života tušili..

– Naše typické rozpaky, že nevieme, z akých vied máme dať Pavlovi Straussovi čestný doktorát: lekárske? filozofické? filologické? teologické? vied o vede?.. Doktorát z Marxovej tušenej „jedinej vedy o človeku”.

– „Človek budúcnosti.” Naša neschopnosť označiť ho pojmom, ktorý ešte jednoducho nemáme. – Pomáhame si skladaním pojmov, ale to nechce sklad, to chce jednotu.

Felix v doslove k Rekvie... použil spojenie spisovateľ-lekár. – Ja používam: Priateľ-Učiteľ. (Tu hrajú významnú úlohu aj tie veľké písmená!)

Bolo by možné povedať: Svätý človek, keby sme prijali názor Matky Terezy, že svätosť nie je niečo, čo je len pre vyvolených, ale je našou normálnou, prirodzenou ľudskou povinnosťou.

+ + +

Ďalšie záznamy v zápisníku sú už vyvolané dotykmi s textom knižky Rekvie za živých, ktorú začíname pomaly (a ako máme vo zvyku so zápisníkom po ruke) čítať:

Nad ránom sa mi znova prihovorila moja známa téma o priťahovaní sa protikladov a o príbuznosti.... A zazdalo sa mi, že celá príroda je vybudovaná na princípe fyzického magnetizmu: priťahovaní sa protikladov. – Duchovný magnetizmus, udržiavaný Slnkom ducha, spočíva na priťažlivosti príbuzných pólov. – To sú najvšeobecnejšie zákony Prírody a Ducha. (Neverím, že by Teilhard de Chardin nebol na to narazil.)

To je neuveriteľné! – O minútu nato pozriem do rozčítaného Rekvie (kapitola Mŕtvi nestarnú), a tam čítam slová: „Družnosť duší je v živote zvláštny jav. Obdivovaný, ale do hĺbky svojej podstaty nikdy nie celkom pochopený. Čo sa odohráva v hĺbkach ľudského vnútra, nepochopí človek sám a tobôž tam nedovídi cudzí účastník alebo neskorší pozorovateľ.”

Prvý raz uvažujem, že *Rekviem za živých* nie je *Rekviem za nás živých*, ale za tých, čo nikdy neumreli, lebo *večne žijú* („*Mŕtvi nestarnú*“) – ako sú napríklad (jeho obdivovaní) **Billroth a Brahms**.

To neplatí len v umení, ale v živote vôbec: „*Čo je veľké, pretrváva svoju dobu. A niet krajšieho v umení, ako keď sa dvaja tvoria ľudia chápu, kritizujú a ovplyvňujú. A tento typ afinity je stále živý. Dáva zabudnúť i na smrť*“ (Strauss).

A som ochotný uveriť, že ani moje životné stretnutia neboli náhodné: „*Ako sa tí dvaja stretli? Nebolo to náhodné stretnutie. Bola to osudová nevyhnutnosť, vychádzajúca z kongeniálnosti.*“

Charakteristika Billrotha na str. 88 sa dá doslova zopakovať aj o Straussovi: „*Billroth bol sugestívna osobnosť, mnohostranne nadaný, prenikavého rozumu, so živou percepciou všetkého, usmievaných modrých očí, s osobným šarmom, znáso-beným silou vôle a s nezlomnou aktivitou, s ktorou sa pustil do organizačnej obnovy zastaralej a primalej kliniky. Paradoxné je, že tento robustný človek bol láskavý pri posudzovaní a všade sa snažil nájsť klady. Plný vitalizujúceho humoru bol vítaným spoločníkom. Fanatický nadšenec, ale i znalec hudby, zároveň aj dobrý maliar.*“

O Rúfusovi aj o Straussovi by sa mi raz žiadalo povedať: „*Chcel by som vykresliť dva balvany geniality, tieto dve „B“, medzi ktorými sa valila riava ich tvorivosti, ošpliechavajúca raz jednu, raz druhú stranu svojou inšpirujúcou i korigujúcou nápaditosťou. Dva zdanlivo izolované svety, ale vo svojej korešpondencii Billroth často zdôrazňoval príbuznosť umeleckej a vedeckej fantázie.*“

To je nádherne povedané – aj o Straussovom diele: „*Diela veľkých duchov idú v rytme: čo sa dá, čo sa musí a čo bude. Vzniknú z ničoho a naraz sa prostredníctvom nich neviditeľný priestor stáva jestvujúcim. Čo nebolo, začína byť potrebným, nevyhnutným, a je tu natoľko prítomné ako ktorýkoľvek organický výtvor. Tak vo vede ako v umení. A nezmenené čnejú do každej doby, balvany nestarnú, životy sa mŕňajú.*“

Vynikajúca myšlienka – aj k osudu Straussovho diela: „*Okolo každého veľkého nového diela vzniknú najprv rozpaky, potom boje za a proti, ale po utíšení vlnobitia, po odlive vášní sa vynoria trvalé štruktúry pobrežnej krajiny s nádherou trvalých novotvarov očerstvenej scenérie.*“

Na tom môžeme náš Zapisník i Straussov „*Zbytočný denník*“ – oba z roku 1991 – znova odložiť na policu...

Post scriptum:

Bože môj, ako sa stalo, že mi ešte pred doklepaním tohto článku do po-čítača prišiel do ruky (do zapisníka z 26. augusta 1985 vlastoručne prepísaný) list **Márie Medveckej**, v ktorom tak nádherne, ako to len ona vie – nie vysvetľuje, vyciťuje! – prečo Straussove diela zákonite m u s i a byť do času prijímané s „rozpakmi a s bojmi za a proti“!

Zakamenné 26. aug. 1985

...Musím tu zhora pešo kalváriou zbehnúť na poštu – aby som sa kajala.

Z ohlasov

(*K Literárnej kaviarni rádia Lumen, 7. jún 2015*)

Avízo prvého vydania Literárnej kaviarne možbyť vzbudzovalo očakávania dialógu pani Michalíkovej s rusistom a horlivým propagátorom Pavla Straussa Júliusom Rybákom. Lenže autorka pripravila esejisticky ladené literárno-hudobné pásmo vystavané na korešpondencii lekára a literáta skoncentrované v reprezentatívnej „knižočke“, jednej z najvydarenejších, aké o Pavlovi Straussovi vyšli. Kvintescencia H. Michalíkovej niesla všetky znaky rozhlasového estétstva, nepochybne aj vďaka účinkovaniu Jozefa Šimonoviča.

Autorka veľmi umne pretransformovala textovú základinu – korešpondenciu P. Straussa s J. Rybákom – a pripomenula svojbytnú tradíciu dramatizovaných denníkov či korešpondencie dvoch alebo viacerých osobností. Tento žáner a štýl portretovania znamenitých postáv umenia, vedy, politiky už dnešná mládež, ale i stredná generácia nepozná práve tak, ako dikciu, v ktorej H. Michalíková vynachádzavo spája nocionalnosť rozprávačky s emotívnosťou a nostalgiou interpretky osobných vyznaní oboch protagonistov.

Posledný rok s Pavlom Straussom Júliusa Rybáka určite nie je definitívnym zakľúčením úsilia emeritného profesora literatúry žijúceho v Gelnici, ktorý sa snaží o rozprúdenie procesu blahorečenia Pavla Straussa.

Nevedno, ako by zareagovala vatikánska Kongregácia pre kauzy blahorečenia a svätorečenia na prípadnú diecéznu fázu

(KAJALA) (V liste deň predtým totiž Mária o čítaní Straussovho Amalgamu napísala: „*Amalgam*“ sa mi ťažko číta. *I kvôli písmu – oči sa mi príliš namáhajú, i kvôli smútku, ktorý z tých poviedok dýcha. Bránim sa tomu!* – J.R.)

Čítam Palkove *Decrescendá*, čítam, vnímam, precitujem. Bože, aké blízke *Exupérymu, Axel Munthemu, nie som povolaná hodnotiť, len viem, som presvedčená, že je to úžasné.*

Čo veta, to námet na uvažovanie. *Bála by som sa tento rukopis dal z ruky.*

Možno práve pre Palkovu hĺbku, genialitu musí byť odsúvaný.

Čítim až príliš vlastnú ničomnosť!
Len toto som chcela,

Mária

(Julo Rybák)

beatifikácie Pavla Straussa a aký postoj by k návrhu zaujal terajší pápež František. Či už by sa snaženie J. Rybáka a Spoločnosti priateľov P. Straussa skončilo akokoľvek, už doterajšie výsledky v spravodlivom zhodnocovaní a najmä docenení konver-titu s črtami vizionára sú vskutku úctyhodné. Vo vzťahu k Pavlovi Straussovi už aspoň sčasti prestáva platiť trpký povzdych esejistu Alexandra Matušku: „*Mali sme ľudí, ktorí však nemajú nás (...)* Slovníci si vedia svoje osobnosti uctiť až keď spočinú v hrobe; často oni vtedy nie...“

Osobnosti Pavla Straussa venovali svojho času okrem Rádia Lumen pozornosť i svetské médiá – Július Rybák vo svojom povestnom zapisníku veľmi pedantne zaznamenával aj komentoval relácie. V súčasnosti je slovenská katolícka rozhlasová stanica v sprítomňovaní Straussovho odkazu osihotená.

(Jozef Lapšanský)

S prázdnyimi rukami, ale s plným srdcom sa blížim k Tvojej preľudnenej samote. Dotýkame sa v neviditeľnej blízkosti. Som si vedomý toho, že bez Tvojej nezištnej dobroty a ochoty by si ma do dnešného dňa nik nevšimol.

A tak vegetujem na okraji vlastnej ničoty, sám sebe neznámy. Veď kto sa aj môže poznať sám. Žijeme vlastne len ako reflektovaný obraz zo sveta podstatna.

Veď všetko napísané, od veľikánov až po tzv. veľikánov, nemení obraz sveta. Možno, že modlitba dedinskej starenky zaváži u Prozreteľnosti viac ako desať Napoleonov a Husejnov, i keď majú zásluhu, že umenšili množstvo ľudí, i keď sa pritom ako pri potratoch stratili géniovia.

(Pavol Strauss v liste J. R. z 1. 2. 1991.)

Z nových kníh

Július Pašteka: Takto som ich poznal

Literárne informačné centrum Bratislava, 2015.

Kniha prof. Pašteku prišla ku mne ako darček k narodeninám práve v čase, keď v rádiu Lumen znelo moje pásmo Hviezdoslavovej poézie „Nie samým chlebom žije človek...“ (6. 2. 2016). – V tom pásmo ako reakcia na Hviezdoslavov verš z básne „Ja s plnou dušou vrátil som sa v rodné strany...“: „...Hej Pavlov, Komenských sem, a nie pesničkárov!“ zazneli aj slová:

„Hej, Pavlov – majúť na mysli svätého Pavla, - Komenských nám treba! – volal Pavol Országh pred 116 rokmi – a nie pesničkárov... Dnes by sme mohli povedať: Veľduchov nám treba, nie zabávačov... Máme takých veľduchov?...”

Kniha prof. Pašteku „Takto som ich poznal“ je presvedčivým potvrdením, že ich máme. Z tej plejády osobností z radov spisovateľov, vedcov, umelcov, s ktorými sa v živote stretal a ktorým tu venoval samostatné spomienkové portréty (celkom 32), vyčnievajú také postavy ako Jozef Ambruš, Ludovít Fulla, Ladislav Hanus, Ján Komorovský, Ivan Krasko, Štefan Krčméry, Karol Strmeň, Viliam Turčány, Milan Urban a i.

Medzi nimi nemohol chýbať ani portrét Pavla Straussa, ktorému prof. Pašteka pripravil monumentálne súborné dielo v desiatich objemných zväzkoch pod

názvom: *Zobrané literárne a mysliteľské diela I.- X.* Radi ho pre našich čitateľov uverejníme celý.

PAVOL STRAUSS (1912-1994) básnik, prozaik, esejista a prekladateľ

Hoci som sa stal editorom jeho desaťzväzkového súborného diela, osobne som sa s týmto veľkým konvertitom stýkal veľmi málo. Pritom som patril k jeho obdivovateľom, odkedy ma knižka *Mozaika nádeje* (1948) presvedčila, že do slovenskej literatúry prišiel vynikajúci mysliteľ a majstrovský esejista.

O originalnosti a európskosti Straussovej tvorivej osobnosti svedčila už jeho prvá knižka *Všetko je rovnako blízke i ďaleké. Kaleidoskop z cesty po Švajčiarsku* (1947); takisto jeho virtuóznou schopnosť myslieť v paradoxoch.

Dlhé roky sa so Straussom poznal môj priateľ Jozef Felix. Zoznámili sa po Povstaní v nemeckom tábore, skadial sa obom podarilo zachrániť pred transportom do nacistického Nemecka. V pofebruárovom období Strauss už nemohol doma publikovať, iba tajne v zahraničí. Sledovala ho Štátna bezpečnosť, ako veriaci lekár a chirurg bol šikanovaný. Jednako pokračoval v písaní, bez nádeje, že komunistický režim ho pripustí medzi spisovateľov.

V rokoch 1962-1965 pracoval na rukopise, ktorý pri nečakanom prechodnom uvoľnení mohol vyjsť vo vydavateľstve Tatran. Názov *Zápisky diletanty* bol zavádzajúci, pretože tieto zápisky o hudbe napísal vynikajúci znalec a milovník hudby, vyštudovaný klavirista, blízky modernistovi Bélovi Bartókov. Knižku redigoval Jozef Felix, s potešením napísal doslov o tomto píšucom lekárovi. Zákerný režim mu dovolil ešte vydať *Zákruťky bez ciest* (1971). Boli to zápisky lekára, avšak s vyšším myšlienkovým presahom: „*Píšem z periferie chirurgickej existencie. Ale mierim do centra zdravotníckej a ľudskej problematiky.*“ Do knihy vpašoval aj otázky ľudskej etiky, aj ľudskej duchovnosti.

Potom Strauss musel čakať dve desaťročia, kým sa roztrhla domáca železná opona a mohol vydať ďalšiu knižku *Rekviem za živých* (1991). Má svoju osobitnú históriu.

Môj priateľ profesor Komorovský mi telefonoval, že bol v Nitre u Straussa, a ten ho požiadal o pomoc pri vydaní rukopisu *Amalgám*. Tlak normalizácie sa uvoľňoval a Strauss skúšal, či by mo-

hol pokračovať vo svojom literárnom apoštoláte. Komorovský predpokladal, že dielo by mohlo vyjsť v Tatrane, kde som bol kedysi zamestnaný. Márna nádej. Práve v redakcii, ktorej by sme mohli rukopis ponúknuť, narazili by sme na betónový múr. Redakciu vedie veľký straník, ateista, alkoholik. Zarmútil som ho, no zároveň aj potešil. Možno by *Amalgám* vydali vo vydavateľstve Slovenský spisovateľ. Vychádzali tam Felixove *Vybrané spisy* a do šiesteho zväzku som zaradil dve Felixove straussovské štúdie. Obaja posudzovatelia zväzku ich schválili – Miloš Tomčík aj Karol Rosenbaum, Tomčík navyše, ako Liptovskomikulášan dobre poznal rodinu Straussovcov. Naznačovalo to, že by azda schválili aj Straussov *Amalgám*. Treba už len zájsť za redaktorom Jánom Medvedom do Slovenského spisovateľa. Komorovský sa s ním kedysi poznal, len si nebol istý, či sa na neho rozpamätá. Na druhý deň, cestou do vydavateľstva, počul, že ktosi na neho volá. Bol to práve Medveď. V redakcii sa dohodli na vydaní Straussovho rukopisu. Editorom knižky – so zmeneným obsahom, ktorý Medveď prediskutoval s autorom – stal som sa nečakane ja. *Rekviem za živých* s úvodom Milana Rúfusa a doslovom Jozefa Felixa malo úspech, dokonca sa robila aj dotlač.

Zásluhou profesora Júliusa Rybáka vyšli aj ďalšie Straussove diela, mne sa ušlo napísať doslov do knižky *Za mostom času* (1993). Rybák dokonca navrhol vydavateľskému družstvu Lúč vydať Straussa súborne a mňa za editora. Vydavateľstvo nemalo na takýto náročný projekt financie. Edičný zámer sa podarilo uskutočniť až vďaka Františkovi Mikloškovi, ktorý zohnal sponzorov.

Netrúfal som si zapriať sa do takej náročnej edičnej práce. Profesor Rybák najlepšie poznal celú Straussovu literárnu pozostalosť, vlastnil originály aj kópie vydaných i nevydaných diel, lenže neobyčajne aktívny František Mikloško všetko zariadil. Do čoho som si pôvodne netrúfal, stalo sa skutkom: v rokoch 2009 až 2012 vyšli Straussove *Zobrané literárne a mysliteľské diela* v desiatich zväzkoch v grafickej úprave Miroslava Cipára. Prvé tri zväzky obsahovali esejistiku, štvrtý a piaty denníky, šiesty aforizmy, siedmy reflexie, ôsmy slovenské básne, deviaty nemecké básne, desiaty preklady a korešpondenciu. Je to naozaj monumentálne vydanie. Parí k vrcholom slovenskej náboženskej literatúry.

Veľký konvertita Pavol Strauss si zaslúži takúto poctu.

Poznámky pod čiarou

Po zmienke prof. Pašteku, že som (r. 1999) „dokonca navrhol vydavateľskému družstvu Lúč vydať Straussa súborne a mňa za editora“, sa mi veľmi zažiadalo znova sa zoznámiť, ako bol ten edičný návrh pre vydavateľstvo Lúč zdôvodnený. Vedel som, že niekde v mojich straussovských fascikloch má byť kópia toho listu odložená, ale nepodarilo sa mi ju nájsť. (Je možné, že sa – spolu s inými straussovskými materiálmi – dostala do Archívu literatúry a umenia SNK v Martine.)

Čo som našiel, bola odpoveď vydavateľstva Lúč zo 17. 9. 1999:

Ďakujeme Vám za Váš list, v ktorom nás pobádate k vydaniu súborného diela Pavla Straussa. My by sme ho radi vydali, ale náš editor, pán profesor Pašteka, ktorý jediný by sa vedel z našej redakcie takéhoto veľkého edičného počinu zhostiť, je nesmierne zaneprázdnený. V našom vydavateľstve je kľúčovou osobnosťou pre vydávanie pôvodnej slovenskej tvorby. Nepracuje len na jednej veci, naraz pracuje na viacerých projektoch, ktorých ukončenie nevidíme skôr, ako za dva roky. A sú to tak isto dôležité diela, ktorých vydanie nechceme odkladať.

Vážený pán Rybák, veríme, že našu situáciu pochopíte a nebudete nám zazlievať, že sa neujmeme v tomto čase vydania Súborného diela Pavla Straussa.

Predpokladal som, že moja reakcia na list vydavateľstva bude rozhorčená, ale Zápisník z 22. septembra 1999 reagoval mierne: „Zľakol som sa, keď som doma našiel obálku z vydavateľstva Lúč; bol som presvedčený, že sa aj oni – na moju ponuku – rozhodli vydať Človeka pre nikoho – a ako teraz vyjsť z tej dilemy, ktorú som zavinil.“ (Medzičasom sa totiž toho vydania ujal pán Kubík – J. R.)

„Milý Lúč, to všetko je pravda, najmä to o zaneprázdnení pána Pašteku, pred dielom ktorého sa hlboko klaniam. – Len jedno nechápem: ako chce vedúce vydavateľstvo katolíckej literatúry pred dejinami obhájiť, že za desať rokov svojej existencie nevydalo jediný titul Pavla Straussa.“ (Tolko zápisník.)

Pavol Mačala: Náčrt personalizmu Slovanov

Príspevok k anatómii východných pľúc Európy sv. Jána Pavla. PostScriptum, Bratislava 2015.

Také prekvapenie, aké mi svojou monografiou pripravil Pavol Mačala, sa už tak chytré nezopakuje. Knihu, ktorá by podľa názvu mohla byť nášmu Pavlovi Straussovi vzdialená, uvedie straussovským mottom („Rozumom i nerozumom si zacláňame výhľad na svet, i to betlehenské svetlo blikoce len veľmi neurčito“) – za ktorým nasleduje takýto úvod:

Stačilo, aby Mačala od „božskej“ častice v najdrahšom vedeckom projekte všetkých čias prešiel k otázke „Prečo vzdalanci modernej doby rezignovali z túžby dokázať (potvrdiť alebo vyvrátiť) božskú časticu v človeku?“ – a hneď je nám jasné, že je tu Pavol Strauss „doma“. A pozorné čítanie textu nás bude o tom presvedčať viac a viac...

...Toto píšem v čase, keď sa v Havane očakáva historické stretnutie pápeža Františka s moskovským patriarchom Kirillom, v čo sme v dohľadnej budúcnosti mohli sotva dúfať s našim autorom, ktorý napísal: „Konvencie súčasnej západnej civilizácie dané jej politicko-ideologickými a ekonomickými záujmami naďalej odmietajú vitalitu východných pľúc Európy, odmietajú potrebu Európy dýchať východným lalokom pľúc rovnocenne so západným, slovanskému svetu nerozumejú, a ani mu nechcú porozumieť a priznať mu dôstojnosť a právo spoludediča a spolutvorcu európskej civilizácie.“

Hja, nenadarmo nám Pavol Strauss odkázal: „Čakám veľké gesto Božie.“

„Vcelku mám dojem, že sa veľké svetové ideové vlnobitie spomaľuje a dúfam v ďalšie bezvetrie i u nás, aby niečo mohlo dozrieť.“

V našej literatúre mám dojem, že je živelná nezainteresovanosť na písaní starých. Veď všetko vari nebude len sklerotická grafománia. Pamätajme na Mozartov výrok, že i stará krava má čerstvé lajno...“

(Pavol Strauss v liste J. R. z 11. 7. 1990.)

Úvodom

Prorocky založený slovenský mysliteľ Pavol Strauss v autobiografickej knihe eseji príznačne nazvanej Človek pre nikoho o modernom svete píše:

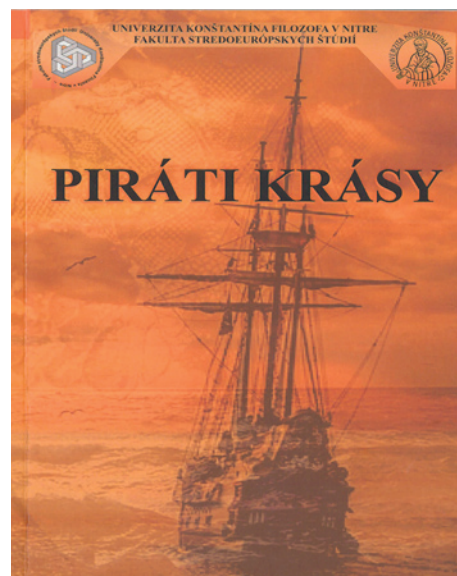
Čože je to za svet! I v nás! Magnetická ihla budúcnosti smeruje na apokalypsu. Všetko a vo všetkom, i v ľuďoch je všetko nabité, akoby búrkové mračná. Dusno je. Hmlisto je. I betlehenské svetlo blikoce len veľmi neurčito. A pritom je všetko zdanlivo pokojné, ako v lietadle, minútu pred zrútením. Vytratil sa však animálny strach, ktorý pochytil i zvieratá, i vtáčiky pred blížiacou sa prírodnou katastrofou. Človek prestal rátať so zánikom života. Len ho chlípajú veľkou lyžicou až do opojného šera nastávajúceho večera. A tak chodíme vedľa seba ako bezcitné tóny dobre oblečených a najedených bábok, bez večnostného zakotvenia... A láska je neláska, vzťahy sú na zhrdzavených vzpruhách banality... Čo sme to za adventní ľudia, obľetovaní frázami demokratickými, socialistickými, komunistickými, teroristickými a inými negativistickými! A nikde skutočné východisko z ľudskej zloby, nikde nádej trvalého vykúpenia, vyjmúc to slabo blikajúce svetlo z Betlehema. To je tragédia sveta, že si sami rozumom i nerozumom zacláňame naš výhľad. Ale stačilo by, keby sme ho mohli zočiť zlomok sekundy pred koncom... Prijemné sa stáva užitočným, lacná informácia cestou k podstatnému, efektný blud hľadaním pravdy, ale rozprávky postačia po istú vývinovú zastávku, potom je potrebná drsnejšia strava pre rast a rozšírenie poznania...¹

Piráti krásy.

Ján Gallik (ed.), Nitra 2015.

Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre – Fakulta stredo európskych štúdií, Ústav stredo európskych jazykov a kultúr:

O odbornom seminári **Piráti krásy**, zameranom na významné osobnosti slovenskej katolíckej moderny – Janka Silana, Pavla Ušáka Olivu a Mikuláša Šprinca, ktorý sa konal 11. novembra 2014 na Univerzite Konštantína Filozofa v Nitre, sme našich čitateľov informovali v Listoch PS 25-26, s. 42. Obsah seminára nám teraz prístupňuje zborník štúdií, kde okrem iného nájdeme aj príspevok Malgorzaty Dambek *Janko Silan a Pavol Strauss*, ktorý preberáme aj do tohto čísla Listov PS. (J. R.)

Z ohlasov

Moje stretnutie s MUDr. Pavlom Straussom

Celkom zaužívaným spôsobom spriateľných rodín bývajú okrem preberania bežných rodinných udalostí často aj debaty a komentáre k prečítaným knihám. A potom nastáva odporúčanie, výmena alebo hľadanie zdroja informácie o doporučenej novinke. Tento osvedčený barter intenzívnejšie prebieha medzi našimi rodinami najmä teraz v dôchodkovom veku, keď je už ťažisko našej mysle odľahčené o starosti s obživou a čiastočne aj s potomstvom. Jednou zo štyroch takýchto našich rodín je aj rodina spriateľná s rodinou doktora Martina Jančušku. A práve pri nejakej filozofickej téme vytiahla pani domáca niekoľko čísel Listov Pavla Straussa. Keďže poznala moje zaujatie o túto tému, prirodzene ma dotovala každým novým číslom. Tento proces trval asi dva roky. Keď sa dodávateľ Listov PS doktor Jančuška dozvedel o tomto mojom záujme, neváhal ma pozvať na stretnutie Spolku priateľov PS v roku 2014.

Po preštudovaní niektorých diel alebo aj úryvkov v Listoch som bol fascinovaný cestou, akou sa Pavol Strauss dopracoval ku katolíckej viere. Jeho neustále hlbanie nad podstatou, pravdou, podporované hlbokým poznaním rôznych náboženstiev, filozofie, teológie, histórie, sociológie a života ho priviedlo k jednoznačnému záveru konvertovať.

Moja cesta k viere bola podstatne jednoduchšia, najmä do pätnástich rokov. V našej dolnoliptovskej čisto katolíckej obci (Hubová) moju vieru formovali kňazi, učitelia a rodičia. V tomto veku nepôsobili na nás iné vplyvy, nemali sme dôvod pochybovať o večných pravdách aj napriek tomu, že sme mnohé veci celkom nechápali. Ako miništrant odriekal som confiteor a ďalšie latinské modlitby bez poznania ich obsahu. No to mi neprekážalo žiť vo viere a v tradícii svojich predkov.

Prvé stretnutie s nevierou a s inými náhľadmi na duchovný život som zaznamenal až v učňovskom internáte, ktorého osadenstvo tvorili dospievajúci chlapci, Česi aj Slováci. Tu som sa prvýkrát stretol s rôznymi prístupmi k viere, s ateizmom aj s inými náboženstvami. Do novej reality ma viedla návšteva nedeľnej sv. omše v okresnom meste (Semily r. 1949) – vidiac poloprázdný kostol. To bol pre mňa nový začiatok hľadania odpovedí na otázky kresťanskej viery.

Obdobie štúdia na strednej škole až po ukončenie vysokej školy bolo neustálym atakom rôznych izmov a ideológií

násilne vnucujúcich ateizmus. Oveľa ťažšie poznačila moje vedomie perzekúcia kňazov (z našej obce Jozef K. Šmálov, Štefan Olos, Peter Galan) i laikov a dlhodobý protináboženský vplyv na súčasné žijúce generácie.

Nedá mi nespomenúť na jednu príhodu s pátrom Petrom Galanom. Vracal som sa domov už po opakovane neúspešnej poslednej skúške: ďalší neúspech znamenal o rok predĺženie ukončenia vysokoškolského štúdia. Bolo to v čase prepustenia pátra Galana z väzenia. Cestou zo železničnej stanice som sa s ním stretol a porozprával mu o svojich problémoch so skúškou. Vedel som, že má zakázanú pastoračnú činnosť, preto som sa ho spýtal, kde teraz robí. S úsmevom odpovedal, že v nakladateľstve; a na môj údiv mi vysvetlil: tu, v Lubochnianskej stanici nakladám drevo do vagónov. Keď sme sa rozchádzali, povedal mi, že sa bude pri sv. omši modliť za Božiu pomoc pri tejto rozhodujúcej skúške. Po dvojmesačnej príprave vo veľkom napätí sme začínali hodinovou písomnou prípravou. Už po dvadsiatich minútach skúšajúci zbadal, že nepracujem, a prekvapený začal kontrolovať správnosť a úplnosť zadania... Ako prvý som skúšku zložil a odchádzal akoby bez tiaže. Až po nejakom čase som si spomenul na prísľub pátra Galana a spojil túto ťažkú skúšku s jeho prísľubom.

Po ukončení školy, založení rodiny, zamestnanie, roky neslobody, strachu a mnohých nástrah, obdobie deformácií poznačilo aj mňa a ako nestraník som sa musel presadzovať len svojou prácou. Hľadal som a neustále hľadám cesty ako vyjsť z tohto marazmu. S vekom pribúdajúci rozhľad a skúsenosti prirodzene vplývali aj na vzťah k viere. Zdrojom hlbšieho poznania sa a mi stala literatúra, hlavne tá, ktorá za čias neslobody takmer úplne vymizla. A tu z celého radu výrazne vynievala tvorba Pavla Straussa.

Mám preštudovanú len malú časť jeho prác, moje obmedzené možnosti mi nedovoľujú vyjadriť sa čo i len k jednoduchším jeho dielam, mnohé jeho myšlienky a závery ostávajú pre mňa ťažké na pochopenie, ale vytvárajú vo mne pocit niečoho posvätné skrytého. No balzomom pre moju dušu je pocit stotožnenia sa s jeho myšlienkami, názormi a posolstvami. Obdivujem jeho vytrvalosť a rozhodnutie bojovať proti zvrátenej hierarchii hodnôt.

„Sú vzácne duše, ktoré sú nám pridelené. Stretávame sa s nimi po kadejakých okľukách a náhodách. Sú s nami spiate, ako spojené nádoby. Aj keby sme ich chceli odsunúť a oni nás, vždy sú tu. Pri týchto spojeniach panujú nepreskúmané zákony atraktivity a spolupatričnosti. Neviditeľné závislosti a synchronizácia

vnútorných oblastí. Od pocitu telesnej i duševnej zodpovednosti, až po neviditeľné obetovanie, zacláňanie žičlivosťou až po modlitbu. A tak svet rastie vždy len s láskou. Preto toľko vrážd a iného zla vyšlo naprázdno...“ (Pavol Strauss).

Možno tento Straussov citát k listu Milana Rúfusa vyjadruje aj môj vzťah k životu a dielu Paula Straussa a pripomína mi, že Božie cesty nás vždy privedú k tomu správne mu prameňu.

Ján Durdiak

Jozef Kútnik Šmálov Aká má byť naša kultúrna orientácia? (Úryvky)

Kultúra a politika, hoci súvisia, jednak sa nestotožňujú, pretože sú to dve rozdielne skutočnosti s osobitným poslaním, a preto i s osobitnou zákonitosťou. Politika zabezpečuje potrebné predpoklady a podmienky pre kultúru, ale kultúra ponecháva nevyhnutnú slobodu... To značí: kultúra sa dá a má usmerňovať, pravdaže, veľmi prezieravo a múdro, ale nesmie sa znásilňovať.

V kultúre národa nemôže byť len jedna orientácia, lebo to by znamenalo vlastne jej smrť. Napríklad v našej kultúrnej minulosti nájdeme viaceré orientácie: popri orientácii nemeckej, ktorá je odpočiatku veľmi výrazná a silná, badať jasne orientáciu českú, poľskú, ruskú, francúzsku, ba i anglickú. Raz dominuje jedna, raz druhá; raz idú za sebou, inokedy sú zas paralelne vedľa seba. Čím viac orientácií, tým plnšia a bohatšia kultúra! Záleží len na tom, aká je to orientácia: čo a ako prenáša do našej národnej kultúry z kultúry cudzej, či je nám to na osoh, na zveladenie a utuženie, alebo na pád, na zoschýnanie a odumieranie.

Preto prvá zásada kultúrnej politiky je: nielen dovoliť, pripustiť, ale priamo podnecovať, vyvolávať, podporovať viaceré orientácie, aby sa tak v kulturnom živote umožnilo prepotrebné prúdenie, pohyb, zápas, z ktorého sa potom rodia kultúrne hodnoty.

Druhá zásada je: orientácie kontrolovať a dirigovať tak, aby sa z nich pre národnú kultúru donášali hodnoty, a nie smeti; diela trváce, a nie aktualita a senzácie jednoduchové, dobré len pre štatistiky a pre prach do očí. Z cudzích kultúr máme vyberať to, čo je v nich najcennejšie, v čom nás prevyšujú, a nie to, čoho máme i doma na tucty; alebo keď to pre rozličné príčiny ešte nemáme, čo by sme veľmi ľahko mohli mať, aspoň také diela alebo i lepšie.

(Kultúra 1941, č. 7-8, s. 326-327.)

Julo Rybák

S Pavlom Straussom 2015, január**(3. január)**

Pri čítaní istej Dostojevského eseje som si spomenul na môj dávny list Pavlovi Straussovi, kde som vyjadril mienku, že by sa mi žiadalo, keby sa pápež (Ján Pavol II.) pri návšteve Moskvy poklonil hrobu Dostojevského.

Teraz vidím, že pre *poľského* pápeža je to požiadavok nemožný. Ale čo nemožno urobiť poľský pápež, nemôže urobiť pápež František, o ktorom je známe, že je obdivovateľom Dostojevského, a ktorý napráva mnohé, čo kedysi Dostojevskij vyčítal Vatikánu?...

(8. január)

Pri čítaní „Posledného roku s P. S.“ (v 26. júli 93) som prišiel k textu, ktorý si ruky podáva s našimi úvahami posledných čias: „*To Straussovo tušenie katastrofy, ktorá by mohla prísť z Ruska, si ja, samozrejme, prekladám do svojej reči, že Palko tuší mohutnú silu, ktorá môže z tohto smeru prísť. Či ona nadobudne rozkladnú alebo harmonizujúcu podobu, to ukáže história. - V každom prípade ak treba zgruntu zmeniť svet, musia prísť mohutné sily, aby povallili túto barabizeň a uvoľnili cestu novému...*“

(10. január)

Pri Prvom čítaní na zajtrajšiu nedeľu nemôžem nemyslieť aj na Pavla Straussa: „Toto hovorí Pán: „Hľa, môj služobník, priviniem si ho; vyvolený môj, mám v ňom zalúbenie. Vložil som na neho svojho ducha; právo prinesie národom. Nebude kričať ani hlučne volať, nebude počuť na ulici jeho hlas. Nalomenú trstinu nedolomí, hasnúci knôtik nedohasí, bude uplatňovať právo. Nezoslabne, nezlomí sa, kým nezaloží právo na zemi. Na jeho zákon čakajú ostrovy. Ja, Pán, som ťa povolal v spravodlivosti a vzal som ťa za ruku. Utvoril som ťa a zmluvou ľudu som ťa urobil svetlom národov, aby si otvoril oči slepým, vyviedol väzňov zo žalára a z väznice tých, čo sedia v temnotách“ (Iz 42, 1-4. 6-7).

V „Poslednom roku s P. S.“ som začal čítať „September“ – a hneď 1. 9. 93 nachádzam Straussove slová, ktoré závatne vystihujú tú „vleklú bolesť šedivého života“, o ktorej písal Porubčan: „*Dlhá, vleklá bolesť šedivého života v prostredí, kde sa s výsmechom popiera nádej, na ktorú človek vsadil každý úder svojho srdca, každý záchvev svojej mysle.*“

Strauss: „*Vyprázdnené letia dni a srdce ich nevie dohoniť. Slovo sa vtiahlo do*

vlastných priestorov. Nenadbieha našej chuti, akoby schyťané na iné potreby. Čas sa zdá rozmelnený úbytkom videnia. Aj tikot hodín má význam len pre seba.“

Teraz sa ma nejako aktuálne dotkli Straussove slová: „*Zavadziam si tým, že si nevieme predstaviť potrebu prenosu svojho sveta do iných*“ (2. 9. 92).

Žasnem nad predstavou, že je taký deň možný. Ba čo viac: že tak môžu ísť dni jeden za druhým! – hovorím si, keď v zázname zo 4. 9. 93 čítam Straussove slová: „*Každým dňom začíname od nulového bodu. Ale to je paralela hygieny a reality i vnútorného života. Len tam vznikne sila duchovného sveta a života, kde je terén pripravený, vyčistený, vyprázdnený, aby sa naplnil a do seba nasal to z podstaty bytia, čo je pre tú chvíľu adekvátne a žiadúce.*“

Posledné časy sa mi už viackrát mihla myšlienka vrátiť sa k dávnomu nápadu (ba už aj rozbehnutému pokusu) pripraviť „*Moje najmilšie z Pavla Straussa*“.

Čo tu dokonca nenájdeme: akoby Straussov priamy ohlas na dnešnú parížsku teroristickú „aféru“: „*Znehodnotenie hodnôt života. Krutosť a bezočivosť teroristov zatienuje svet. To sú zvrhlé metódy na uzdravenie sveta. - Treba hľadať nové formy lásky. Doterajšie sa neosvedčili voči antiláske. Či sa obrátiť na Žalmy?*“ (podč. J. R.).

Poznámky:

1. Hodnoty života znehodnocujeme aj tým, že ako hodnotu nad hodnoty vy-zdvihujeme SLOBODU SLOVA!

2. Strauss to písal ešte len o roku 1985 (pred 30 rokmi!). – Kde je dnes „*krutosť a bezočivosť teroristov?*“!

3. Kto si nad hľadaním „*nových foriem lásky*“ dnes láme hlavu?

– Nie „*Sloboda slova*“, ale sloboda pre SLNKO SLOVA, milí páni! – poznamenávam si na okraj, keď práve dnes čítam Straussove slová: „*Aj dni hrôzy a úzkosti sa raz pominú. Slnko slova nás opäť zobudí. A v jeho sile je prísľub vykúpenia*“ (5. sept. 93).

(11. január)

Záver Straussovho „Septembra“ (Posledný rok s P. S.) ma odkázal na Ľutčevove „*Dva jedinstva*“. Teraz, v ovzduší týchto parížskych dní, ma to úplne zamrzilo:

Dva jedinstva

Iz perepolnennoj gospodnim gnevom čaši Krov' liotsa čerez kraj, i Zapad tonet v nej. Krov' chlynet i na vas, družia i bratja naši! Slavianskij mir, somknis' tesnej...

„*Jedinstvo, - vozvestil orakul našich dnej, - Byť možet spajano železom liš i krovju...*“
No my poprobujem spajať jeho ľubovju –
A tam uvidím, čo pročnej...

(12. január)

Tri milióny (!) Francúzov vyšli včera na námestia a do ulíc, aby demonštrovali za slobodu slova... Tri milióny Francúzov mali dávno demonštrovať proti takej „*kultúre*“, ktorá považuje za prirodzené (právo), ba dokonca za kresťanskému Bohu milé – zabávanie sa na čomsi takom, ako je tento hnusný satirický plátok!

Symbolom, modlou tohto včerajšieho protestu sa stala vysoko vztýčená tužka – falus tejto kultúry!

(14. január)

Do týchto európskych masových mítingov za slobodu sa hodia Straussove slová (ako ich nachádzam v „*Novembri*“ v „*Poslednom roku s. P. S.*“): „*Velká vnutorná realita je tradovaný názor, že nám pravda prinesie slobodu. Ani dnešným štýlom myslenia nemožno niečo lepšieho a obštatňujúcejšieho vymyslieť. Hľadáme pravdu a sloboda sa nám pridá.*“

(15. január)

„*Posledný rok.*“ Krajšie nám to Pavol Strauss ani nemohol zaželať: „*Karta sa obracia bez nášho pričinenia. Život je len pred prebudením*“ (21. 4. 85).

Netušil som, že mi pri čítaní rukopisu („*Posledný rok s P. S.*“) Vilko Turčány ponúkne taký skvelý príspevok k úvahám o SLOBODE (v súvisi s „*Parížom*“ týchto dní): „*Ohromilo ma, že V. Turčány stanovil takú presnú diagnózu tejto doby, keď ju stotožnil s oným oslobodením, ktoré však nebolo premenením, nie preporodením – lebo to nie je možné dosiahnuť ináč iba skrze NEHO. – Kto to povie dnešnému svetu, že o dátume Paríža týchto dní platí to isté, čo o inom dátume povedal Turčány?*“

Dátum

*Kto si už dnes naň spomenie?
Ó, spomínanie ľudí! Aké krátke!
Iba pár jarí chýba päťdesiatke,
čo prišlo oslobodenie.*

*Nie ale preporodenie!
Nie vytúžené nažívanie sladké.
Nie láska k vlasti ubitej, k tej Matke,
čo deti nemá odené.*

*Nahé sú ďalej bez kníh po tej jatke,
čo neprivedla k premene:
vrátiť v mier pevný to, čo bolo vratké.*

*Ó, kresťania len po mene!
Kto na Krista i v dnešnej križovatke –
kto si už dnes naň spomenie?!*

Pri písaní som trpol pri tom, ako to platí nielen na naše oslobodenie v Novembri '89, ale aj na tak víťazoslávne, nadutecky zveľobovanú „SLOBODU“, ktorú si vydobyla Ukrajina majdánovou revolúciou!

(16. január)

Pri porovnávaní jedného citátu z textu Straussovho „Všetko je rovnako blízke i ďaleké“: „Rozhodné šialenstvo vždy len triezveho rozumu...“ (u mňa 5. mája 94 a u Pašteku v Zbraných... dielach I, s. 51) – som prišiel na pár nemilých redakčných úprav...:

Moja dávna otázka: vráti sa akademické vydanie Pavla Straussa k **pôvodnej podobe** jeho textov?

(17. január)

Z miliónov a miliónov výtlačkov toho „znamenitého“ parížskeho časopisu karikatúr už došli prvé aj na Slovensko – záujem je obrovský, objednávajú sa nové a nové...:

Demaskujúci indikátor toho, čo dnešná Európa považuje za HODNOTU...:

K tomu mi práve Pavol Strauss hovorí: „Hodnota, pravá hodnota je len to, čo sa nedá kúpiť. A dnešný človek myslí, že sa dá všetko a každý kúpiť.“

Dnes ráno je „Posledný rok s P. S.“ dočítaný a „dotvorený“. – Vniesť dodatočné úpravy do počítača – a choď, možno naša posledná knižička, vo meno Božie do sveta!...

(18. január)

V noci padlo rozhodnutie: do Posledného roku s P. S. zaradiť ako prílohu „Straussova oslava pohanenej smrti“. – Čítam si to teraz – a čudujem sa, ako obdivuhodne sa to tu stretá: tá BÁZEŇ pred „horiacimi tabulami Straussovho evanjelia“ vo venovaní o Tóthovi – a tá istá BÁZEŇ („Bázeň a chvění“) z Kierkegaardových úst v prílohe – ešte aj s mojou poznámkou: „Aký je to názov: „Bázeň a chvění“! Veď toho sa nám práve pri prístupe k Straussovi nedostáva!

Od tej prednášky uplynulo 22 rokov – a po udalostiach týchto dní vyvolaných parížskym „teraktom“ nájdeme tu potvrdenie, že sa už dávnejšie nachádzame v období tretej svetovej vojny (ako vyhlásil pápež František počas terajšej pápežskej cesty po Filipínach).

Pred 22 rokmi sme reagovali na esej Hansa Magnusa Enzesbergera „Treba sa vzdať slov“, ktorá nám ponúkala „otrasný pohľad na súčasný svet, na novú, doteraz nepoznanú kvalitu tohto sveta, na stav totálnej občianskej vojny, vojny všetkých proti všetkým, v ktorej sa odhadzujú doterajšie ideové, národnostné, náboženské, triedne a iné motívy a zostáva holé lúpenie, vraždenie a plienenie – bez zmyslu: kvôli lúpeniu, vraždeniu a plieneniu“.

V inom mojom príspevku („Nad dielom Pavla Straussa“, na predchádzajúcich Východoslovenských akademických dňoch r. 1992) – ma teraz po 23 rokoch prekvapilo moje spojenie dnešnej civilizácie s Pasternakovou básňou „Čudo“ (Zázrak), v ktorej sa Kristus obracia k neplodnému figovníku („smokovnica“) so slovami:

*Ja žaždu i alču, a ty – pustocvet,
I vstreča s toboj bezotradnej granita.
O, kak ty obidna i nedorazvita!
Ostašnia takoj do skončanja let.*

Náhle – v záblesku ! – mi to pripomenulo pápeža Františka pri vystúpení pred vrcholovými orgánmi EÚ:

*„Ja žaždu i alču“ – a vy ste pustocvet!
O, kak ty, Jevropa, obidna i nedorazvita!
„Ostašnia takoj do skončanja let!“.....*

– Ja si za nositeľa ďalšieho rozvoja a rozkvetu kresťanstva vyberám NOVÚ HISTORICKÚ SILU!

(19. január)

Že sa práve chystám zaradiť do knižky „Posledný rok s P. S.“ prílohu „Straussova oslava pohanenej smrti“ – nech nám tu zaznie naplno aj jej (Smrti) Hviezdoslavova oslava z básne „Na bujnej si lúke ležím horeznačky...“:

*„Nie! Smrť nie je zmarom – neboj sa jej,
brate!“*

*zhučal snem ich. – „Skon je, lež i započatie:
čara podob len, čo po priestore tečú
s časom, lunky a – plask! Však čo*

*do podstaty:
hoj, tá každému ti umkne nebezpečiu;
nepohlť tej vír, smršť jej neuchváti!...*

*V komôrke tam dol', nie, nezhyneš
tiež všetok!
Budeš rád? Môž', z prachu tvojho
vzíde – kvietok –*

*Kvietok, ako my, ba voňavejší, krajší!
Tešiť budeme sa, či – potomci naši –
Tvoja duša že čo – chůda, nahá, bosá?
Tá si volne bude tekať po obzore:
sprchať z oka noci na svoj kvet stá rosa,
v bozku slnka vzlietať – tak vždy*

*dole – hore –,
„Mlčte!“ skríknem, „duši málo...!
Dajte dívať
sa mi na nebesá! Túžiť – hoc i snívať...“*

(23. január)

Včera večer mal na TA3 Bielik vynikajúcu besedu s Chmelárom o slobode a zodpovednosti (v súvisi s parížskymi udalosťami)... V noci mi tá beseda znova chodila po rozume, a naraz som si uvedomil: veď tam ani raz nezaznelo slovo PRAVDA! A ja predsa vyznávam Straussovo presvedčenie: „Hľadajme pravdu, a sloboda sa nám pridá.“

A čím ďalej tým viac rástla vo mne istota, ako tomuto poprednému slovenskému liberálovi (v tom najlepšom zmysle slova) – Chmelárovi – chýba straussovská VERTIKÁLA!

Vzápätí som si spomenul, že veď ja jednu knižku („V dotyku s Pavlom Straussom VII.) uvádzam úvahou na tému Sloboda a pravda. A následne: to musím Bielikovi poslať! Ráno som teda začal komponovaním listu – a pritom som objavil, že v Listoch PS 11 máme Kolečákovu prílohu „P. Strauss o slobode a pravde“. – Pošleme mu aj to?...

(21. január)

Včera som písal Bielikovi čosi o slobode a zodpovednosti – a teraz (v Straussovej eseji „Problém človeka“ prichádzam práve k úvahe o zodpovednosti, ktorú by som tiež rád Bielikovi poslal (ak sa mi ozve). Odcitujme si niečo z nej. (Nachádzame sa v roku 1948!)

„Križa zodpovednosti, v ktorej tonie ľudstvo, tesne súvisí s redukovaným vnútorom terajšieho človeka. A križa zodpovednosti je zrkadlovým obrazom mravného úpadku. Človek redukovaný nikdy nemôže byť celým, vždy je len kúsok z neho na chvíľu na menlivom mieste. – A pretože mravnosť je podstatným výrazom pripútania sa k určitým normám, k svedomiu, k okoliu, k Bohu, u nejednotného človeka nemá oporný bod. Je v prirodzenosti redukovaného človeka, že je redukovaný aj od mravnosti. Pretože je neschopný vnímať stupnicu hodnôt, nemá ani záchytný orgán pre mravné odstupňovanie. Všetko je len chvíľkové. A tak je i zlo len chvíľku zlom.“

„...Čo je, už bolo. Vina je menej než para, rozprášená vo vetre. S tou istou nonšalantnosťou sa vykorisťuje, ako sa hromží a štrajkuje, ako sa preteká a strieľa. Pre

redukovaného človeka niet trvania, niet večnosti, len vajatavé teraz. A preto sa mu hodí aj anonymný etatizmus, u ktorého podľa Rupelda "...je moc všade, a zodpovednosť nikde!"

Bielikovi som citoval aj Straussovo známe: „Pán Boh všetky cesty zatarasí, a zostane len zvislý smer“ – s poznámkou, či všetko, čoho sme v dnešnom svete svedkami, nie je zatarasúvaním bludných ciest, aby zostala jediná spásna cesta – Vertikála. - Strauss mi o tom istom teraz hovorí: „Človek došiel v sebe a vo svojom svete na koniec slepej uličky, či neblúdil ňou cez stáročia? Či zmyslom toho vyvrcholenia nebude, aby za sebou spoznal neschodnú cestu, pred sebou priepať, aby našiel jediný ďalší smer, vertikálny?“

(23. január)

Ráno vstávam s myšlienkou, že keby bolo, ako sa mne žiada, vo všetkých slovenských kresťanských chrámoch by sa v nedeľu na sviatok sv. Pavla čítal ako biskupský list článok Jozefa Tótha „Trio Pavlov“ (Listy PS č. 11).

(Ako sú niekedy samozrejme veci neuskutočniteľné!)

(25. január)

3. nedeľa v celoročnom období „prebila“ sviatok „Obrátenia Pavla“; čakať, že by sa niekde v tento deň čítalo – ako „pastiersky list“ – Tóthovo „Trio Pavlov“, bolo naozaj nereálne.

Straussov „redukovaný človek“ ma zaviedol k Solovjovovmu dielu „Filosofické základy komplexného vedění“ – a tam ma OHROMIL Solovjovov VERDIKT nad západnou kresťanskou civilizáciou v boji s islamom (ktorý sa dnes ako nikdy vyhrotil):

„Západní civilizace se nestala civilizací světovou. Proti muslimskému východu, proti této celistvé kultuře je bezbranná. Jakmile vyšly v západním historickém křesťanství najevo rysy, usvědčující je z jednostrannosti, jakmile se začalo ukazovat, že celý ten slavný křesťanský svět ve své výlučnosti v podstatě jen stělesňuje rozpad a chaotický boj, povstaly z prachu potencie starověkého Východu. Zpočátku byly sice plně paralyzovány křesťanstvím, ale byly vzkríšeny v islámu, který nejenže se křesťanskému Západu nepodřídil, ale navíc na něj docela úspěšně doráží, takže Evropa musela tohto svého úhlavního nepřítel v průběhu celého svého vývoje na svém území se skrípáním zubů snášet a uznávat jej, až s ním nakonec musela začít spolupracovat.“

Poznámky: A to sme boli okolo roku

1875 – pred 140 rokmi! – Akonáhle sa – podľa Straussa – začalo kresťanstvo DROBIŤ. A akonáhle začalo – tiež podľa neho – KÚSKOVAŤ Krista.

(27. január)

Finišujem – zdá sa, úspešne – rozsiahly článok do Listov PS k Máriinej storočnici, keď mi v tom syn telefonicky oznamuje, že mi posielal komplexný text „Posledného roku s Pavlom Straussom“ po Tkáčikovej editorskej úprave. – Slovo do bitky!

(28. január)

Nečudujem sa, že som myslel na nás pri Straussových slovách: „Čo sa tu a teraz mihotá, môže mať i prieraznosť večnosti. A čo je, nemusí vždy byť, a čo by mohlo byť, už môže vstúpiť do skupenstva trvania, i keď sa to nestačilo prejavíť.“ (2. 9. 93)

Musel som sa usmiať – vzhľadom na to, koľko som sa ja posledné časy venoval Straussovej eseji „Problém človeka“, keď teraz v korektúre „Posledného roku s P. S.“ čítam: „Ešte návrat k Rímskemu klubu. Zarazilo ma, že medzi globálnymi problémami, ktoré rozhodnú o osude tejto zeme, som nenašiel **problém človeka.**“

(29. január)

Nadcharta človeka stvoreného na Boží obraz – to je „Problém človeka“ Pavla Straussa!

Usmievam sa pri pomyslení, že ten článok k 100-ému výročiu Michaila Michajloviča som robil nejako tak, ako mi to teraz – pri korektúre Posledného roku s P. S. radí Marta Robinová: „Nesmíte se snažit pěkně psát, být výmluvný. Dovolte mi říci, že výmluvnost je něco docela jiného než řeč. Výmluvnost je lidská, a řeč je božská.“

Sám som sotva tušil pravdu tých slov, keď som ich 26. okt. 93 písal: „Áno, z toho poschodia treba hodnotiť slovenského esejistu tejto doby – Pavla Straussa. Čo by to bola za kniha, keby sme z jeho celého diela vybrali jeden zväzok Myšlienok – iste hodný toho, aby ho novodobí Traja králi položili na prahu nového veku k nohám novozrodeného Mesiáša.“

Náš Matúš možno niekedy použije ako motto niektorej svojej práce Straussove slová: „A tak ako záhady vesmíru sú i pre tých najdiferencovanejších hviezdárov vždy bohaté na skoro nepochopiteľné prekvapenia, blížia sa časy vždy nových záhad duchovného vesmíru.“

Ten Straussov ideál „kresťanského komunizmu“, s ktorým som sa ja svojho času tak stotožnil - a s ktorým prof. Pašteka v úvode k Straussovým Zobraným... dielam I. nezabudol polemizovať – sa mi zdá z prejavov pápeža Františka vystupovať čoraz zreteľnejšie. – Len si prečítajme, čo o tom píše Strauss: „Každý sme zodpovední za všetkých. A preto musí každá myšlienka a každý z nej vyplývajúci čin mať korene nielen v sebe, ale nad sebou. Ten, čo položil svoj život za všetkých, má byť v nás, aby sme my boli v Nom. Taký čistý, taký láskavý, taký dobrotivý by mal byť každý človek. Tak by nastala éra kresťanského komunizmu. Vyzliecť naše prízemné ideály! Len to sa zmení, čo my v sebe zmeníme.“

Aj takéto slová nám dnes v korektúre Strauss ponúka: „...A tak čakáme roky a roky, dni a noci a vždy je to latentná forma túžby po vykúpení, po obnove, po znovuzrození, po tom novom, čo zatiaľ nemá odobrazenie.“

(30. január)

Tú situáciu CELISTVÉHO DUCHA, ktorý sa ocitá v totálne **redukovanom svete**, nádherne vyjadruje Ivan Diviš v charakteristike „Pubertálneho Henocha“ Ludmily Maceškovej (porov. Posledný rok s Pavlom Straussom, s. 220). – To očakávajú títo tvoriví duchovia od svojho prijímateľa! – „Přečetl jsem Henocha naráz. A byl to náraz!“

Ak sa toto nestane, potom prichádza náraz opačný: „...protože kdokoli gramotnější v této zemi cokoli pronese, je vzápětí odkudkoli kamenován, a to s nulovým sice smyslem pro hodnotu, ale s téměř stoprocentním ordinárním čuchem pro to, co je třeba odklidit a zničit“.

(31. január)

Jozef Tóth pozná skutočnú hĺbku Straussových slov: „Teším sa každému dňu, každej cudzej i vlastnej myšlienke, a hlavne posile z denných návštev Pánových.“

Viacrát som už v Liptovskom Mikuláši spomínal, že Straussova socha by mala stáť na tom „ochoze“ okolo mikulášskeho chrámu, vľavo od vstupu do kostola... A teraz pri pohľade na Tóthovu fotografiu, ktorá uzatvára (jemu venovanú) knižočku Posledný rok s Pavlom Straussom, zisťujem, že Tóthova hlava presne naznačuje miesto, kde by ten Strauss mal stáť...

A veď je tak: najprv postavil „pamiatnik nerukotvornýj“ Straussovi mysliteľ Tóth, a za ním tak urobí nejaký sochár...

Valné zhromaždenie Spolku Pavla Straussa 10. októbra 2016, Liptovský Mikuláš

Spolok priateľov MUDr. Pavla Straussa • LISTY PS - Reg. číslo: MK SR 3209/2004, číslo 28, marec 2016. Pripravili: Tomáš Dzurov, Július Rybák a Jozef Šišila. Adresa redakcie: Múzeum Janka Kráľa, Námestie osloboditeľov 31, tel.: 044/5621 580, e-mail: zuslm@svslm.sk, číslo účtu: 2923832760/1100, IČO: 37907751, tlač: Print Master, Lipt. Mikuláš, e-mail: printmaster.lm@gmail.com. Počet výtlačkov: 500.

 Telink